Herrar

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Ludvig "Lubbe" Nordström** (1882-1942) har digitaliserats 2013 av **Göteborgs Universitetsbibliotek** och anpassats för Projekt Runeberg i november 2013 av Ralph E.

LUDVIG NORDSTRÖM

HERRARHERRAR

AF

LUDVIG NORDSTRÖM STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAGSTOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1910Min gode läsare!

Det skulle vara mig kärt, om du oille följa en liten fingervisning, som jag med nedanstående rader tillåter mig.

Läs denna boks historier i noggrann ordningsföljd, ty däraf beror mycket, och dä blir kanske det förträffliga resultatet, att när du lägger boken slutläst ifrån dig, ha historierna sammansmält i en högre enhet och blifvit historia.

Författaren.DEN FÖRSTE

Till min vän, konsul John Ekman, Wäija.I.

Vi äro nu så långt tillbaka i tiden som vid början af förra århundradet.

Äfven då lyste fullmånen understundom, och så var fallet just denna natt, en vanlig hvardags-natt i veckan mellan jul och nyår. Den lyste öfver öbacka stad och skeppsvarf, öfver de stora tillfrusna fjärdarna, där vägarnas stickningar stucko upp som grantoppar i ett öfversnöadt landskap; den lyste öfver fjällen och skogarna i denna dystra ödemark; öfver de spridda små byarna och öfver de ensamma kyrkorna; den lyste slutligen öfver Äbords gamla gård, där bonden Hans-Erik Lomark bodde.

Klockan var tre på morgonen, och det small i knutarna, ty kölden var stark, det dånade i isen nere på älfven, men luften var blank och brännande som en isvägg, mot hvilken man lägger handen.

Ja, så var det den morgonen som så många andra! Både förr och senare.fl 12

DEN FÖRSTE

Just vid denna tid vaknade Hans-Erik Lomark i sin fäll, stirrade sig omkring i det upplysta köket, skakade sen i sin hustru och sade:

Är du tokig, käring, som sof så länge?

Du vet... att... att... om du... stjälp mjölk-stäfvan, stinta ... mumlade hustrun.

Är du där i föngset för jämnan! sade Lomark, och så lutade han sig mot hustruns öra och upphäfde ett kort hundskall.

Gud i himmelen! skrek hon och flög upp ur fällen, med armarna utsträckta.

Vardt du till dig? frågade Lomark och hasade sig ur fällen. Han var klädd i ett par långa byxor af fårskinn med ullen inåt, och där bodde lopporna. På fötterna hade han ett slags laddor och på hufvut en ullmössa. Han såg alltså knappt ut som en människa, när han nu tassade omkring i det månljusa köket, han såg ut som någonting, ur hvilket det möjligen skulle kunna bli en människa i ett eller annat led, längre fram.

Sitt int hjärt-stackarn och darra under tungspenen! Så rädd vardt jag! sade hustrun, och nu kröp hon ur sängen och var sannerligen inte mindre besynnerlig hon heller.

H-hm! svarade Lomark. Månan, han lyse,

han!

Och som han nu var klädd, tände han en lykta, tog den med sig och gick ut i månskenet.

På bron låg något, som tycktes vara en renhud. Lomark sparkade i den, och då lät det.

Opp med dig! sade Lomark. Om du int ha frusit ihjäl.

En hväsande, trätorr röst svarade:

Frys lappman, tror du?

Och därmed reste sig den gamle lappen Sjul från bron och gnuggade sig i ögonen.

Hör du, Stor-Lomark! sade han. Jag har eld i halsen, ge mig att dricka!

Ta lyktan! svarade Lomark. Och gå i stallet och mocka hästskiten, så får du brännvin, när lasset far!

Sjul tog lyktan och hjulade ut på gården bort mot den gräa ladugårdsbyggnaden, och hans glaspärlor och silfverstycken pinglade om hals och midja, stegen gnisslade i den torra snön, och han rullade i sin djurhud och liknade ett skogens vilda djur, som blifvit tamt i denna bondgård. I själfva gången låg skogens hela hemlighetsfulla lif.

Men Lomark gick öfver till lill-gården, steg in i kammaren, där det snarkade och flåsade, och han slog näfven tre gånger i dörren och ropade: Opp ur fällarna, pojkar, vårn ha kommit vä ene gång!

Då började det gäspa och knarra i fållbänkarna, och en röst, som var gubben Getings, sade:

Står månan i hus ?

Gå ut, får du se! svarade Lomark och gick sin väg.

På gården stodo de tre fororna, lastade med vildt och smör och andra varor, som man var van att sälja i hufvudstaden.

Långt borta hördes klockor pingla. Det lät så aflägset, så svagt men ändå så tydligt i månljuset. Det var, som om det skulle ha hörts ge-fl

nom hela världen, borta bland stjärnorna och öfverallt. Men det var bara några bönder från Stensland. De skulle också med foror till hufvudstaden och skulle göra sällskap med Lomarks son Olof och gubben Geting.

Det var för öfrigt Jon Sjölander i Stensland, som var främst ibland dem.

När de nu kommo upp på gården — det var sex foror — stod imman om hästarna, och rimfrosten glittrade. De tre bönderna voro också frostiga och hade benen i väldiga skinnstöflar, men af ansiktena syntes just ingenting mer än skäggen; det var inte heller så noga, ty de hade inga ansikten att tala om.

När Jon Sjölander såg, att isblommorna på köksrutorna glimmade, sade han:

Det rustas fögan i gåln! Tyss jag.

Tyss nog, jag med! svarade ett annat skägg.

Lomark, som hört pinglet på gården, kom nu, och han hälsade.

I tör ha kallt i Stensland! sade han.

Tör fäll vara så pass som på Åbord! svarade Jon Sjölander. Ha 1 lasset klart?

Tänk fögan det! sade Lomark. Men nu finns det fäll lite att få inom tänderna, om vi går in i köket.

Det var tacksamt! svarade Jon Sjölander och skrapade med foten som en häst.

Kvinnorna hade rågat ett bord i köket med mat. Där fanns skinka och korf och surströmming och renstek samt brännvin och mjölk och rykande ölost.

Jon Sjölander drog af sig hufvan och kramade gumman Lomarks hand.

Tack! sade han.

Tack! svarade hon, och sedan hälsade de andra bönderna på samma sätt.

Men Sjul hade krupit samman vid spisen och stirrade på brännvinskantinen, så att de köttiga ögonen sipprade och runnö. När ändtligen brännvinet hälldes i, knäade han fram, en svartstripig dvärg bland dessa ljusa gestalter, och han grep glaset med sina garfvade klor och förde det darrande till munnen, lade hufvut bakåt som ett kistlock och kastade ner supen. Sedan han vindat med ögonen, slängde han åter upp hufvut och sträckte fram glaset. Ögonen runnö, och mungiporna säcklade, och han såg ingenting annat än brännvinet.

Ditt sadrans åbäke! sade Lomark och hällde hans glas fullt.

Men hustrun vände sig från elden och sade till Jon Sjölander:

Den här gången får ni våran Olle med.

Har just hört tal om det, svarade Jon Sjölander. Han är så gammal som våran Engla, hon blef född till Mikelsmäss.

Han blef född till Barsmäss, sade gumman Lomark, så det skiljer på fem veckor bara. Tänk, om det rakt blef nånting af mellan barna!

Ho vet, hvad som kan hända! svarade Jon Sjölander på sitt betänksamma sätt. Längre väg ha folk färdats till bröllop än mellan Åbord och Stensland.

Som han sagt dessa ord, stego Olof och Geting in genom dörren; nu hade de spänt för hästarna.

Alla åto och drucko, så att svetten lackade på pannorna.

Nu vet du, att du tar hand om pojken! sade Lomark i den allmänna tystnaden helt plötsligt till gubben Geting.

Geting svarade midt inne i en tjock brödkaka :

Jag tänkte pojken var eran, jag!

Skulle väl det ändå! sade Lomark.

Då tror jag, han kan reda sig själf, både nu och framdeles! sade Geting på sitt trumpna sätt.

Den sjuttonårige Olof hade blifvit röd vid dessa ord, och svetten rann i pärlor nerför pannan och flöt in i ögonen, så att de började svida. Han måste gnugga ögonen, och när hans mor såg detta, sade hon:

Grinar du, Olle?

Hvad tyck ni, jag skulle grina för? svarade han, och nu glödde han som en spishäll.

Det blir på tiden att fara å gåle nu! inföll Lomark, och man reste sig från bordet.

Alla gingo återigen ut i månskenet, och rundt Åbord låg landskapet fullkomligt stilla, det var, som om fororna skulle lämna ett land, där månen, kölden och tystnaden alltid rådde, och fara till trakter, där solen fanns. Men hit kom visst solen aldrig.

Kära, sade gumman Lomark, då fororna satte i gång, kära, far int illa med er nu!

Och så pinglade de nio lassen ner mot älfven, i långsamt skridande fart.

Lomark tittade inte ens efter dem, han gick bort till ladugården och försvann, och långt innan klockornas pinglande förtonat, hade gumman börjat röja af bordet inne i köket.

Men Sjul traskade bredvid Olof, och Olof körde sista lasset i den långa raden. Lappen smickrade ynglingen.

Du, lill-Lomark, sade han, snart är stor-Lo-mark död, och då äger du om gården och korna och renarna och skogen och fjället och allt, allt! Rik-Lomark på Åbord blir du, det! Huga då, lill-Lomark, huga då, huga då, hvad rik du blir! Hvad stor du blir! Större och rikare än stor-Lomark och än Jon Sjölander och än...

Håll käften nu! sade Olof Lomark säfligt. Du får inget brännvin ändå!

Så klok var Olof Lomark vid sjutton års ålder.

Lappen han teg och traskade bredvid lasset i månskenet.

II.

Dimmorna lindades en majmorgon ett par år fram i tiden från Öbacka stad som bomullsvadd från en flock röda rosor, och där låg staden daggig och stilla.

Som alla andra solklara mornar sväfvade måsar högt i luften och skreko af hunger, medan kattorna sutto nere i alla sjöbodar vid stranden och sömnigt plirade ut öfver vattnet; och detta förlänade den lilla fiskarstaden ett tycke af att vara försjunken i en evig sömn.

Klockan var endast fyra på morgonen, men allaredan hördes buller i en sjöbod, och snart stack en båt ut på vattnet, som, till och med det, tycktes öfverdraget af den silfvergrå daggen.

Mannen i båten var den gamle lektor Barchaeus, och han rodde långsamt öfver det smala sundet bort till skeppsvarfvet, ty briggen, som stod där nytjärad och glödde med hela bredsidan mot morgonsolen, var hans, och till ett godt tecken satt en skata på toppen och skrattade gällt.

Lektorn hade ett särskildt litet ärende till briggen, och han hade valt den tidiga timmen för att få vara ostörd. Han drog upp båten, gick fram till briggens massiva roder, tog ett gammalt mynt och en hammare ur fickan, och så satte han in myntet i en fog och dunkade på med hammaren, kilade sen ett stycke trä utanför myntet, och nu var det klart. Det var hans första fartyg, han var en gammal man, och han hade nu fått lust att spika fast detta mynt i rodret — gud vet, hvarifrån lusten hade kommit. Gamla män ha ju sina idéer!

Och denna majdag skulle briggen sjösättas.

Det fanns ingenting, som tog det allmänna intresset i staden i högre grad än en sjösättning; alla människor skulle vara med, eldar skulle brinna

på kullarna öfver staden, och skott skulle lossas, och innan natten kom, skulle gubbarna ragla från gård till gård.

När vid middagstiden lektor Barchaeus samlats med sina gäster på briggens akterdäck, var därför också sundet

fullt af roddbåtar, och i alla sjöbodar myllrade det af folk.

Bland gästerna ombord var en lång mager pojke, och det var den tystlåtne Olof Lomark från Abord, han var inackorderad i lektorns hus och gick i trivialskolan.

Han uppfylldes af ett högmodigt välbehag, när han såg alla dessa människor och all denna rörelse kring fartyget, och han njöt af att vara ombord bland dem, som just nu voro föremål för hela stadens intresse och afund.

Det var också en syn för hans unga ögon. Det var sannerligen sjungande glädje i. luften, allt klingade och spelade, allt sken och glimrade. Kyrkklockorna ringde gladt som en pingstmorgon, flaggor snärtade och smällde, själfva de gamla sjöbodarna tycktes prata och skratta.

Men rundt den lilla staden drogo de alltid lika allvarliga bergen, snabbt och hemlighetsfullt skiftande i färg från järngrått, töcknigt fjärran till rosa och gredelint, och då voro höjderna så nära, som såge han dem genom en kikares förstoringsglas.

Nu slogos kilarna undan, och briggen började glida nermot vattnet. Med ens upphäfdes rop och tjut från sjöbodarna och roddbåtarna, och farten ökade; med en lätt, sväfvande rörelsefl 20

tog skrofvet vatten under sig, och så sköt det fram, medan svallvågorna ringlade vida omkring.

Hurra! Hurra! ekade stadsbornas rop långt bort mot bergen, och där låg briggen stilla på vattnet.

Hur helt annorlunda det kändes, med vatten under kölen, hur mjukt, hur lätt, hur fritt!

Det gick en ilning genom ynglingens kropp. Om han skulle bli sjöman! Han ville inte bli bonde, därför hade han kommit ner till Öbacka för att läsa, men nu kände han, att han inte heller ville läsa, och det hade han länge känt. Han ville ha något att göra, han ville uträtta något, visa inför människor, hvad han förmått göra. Och han trodde med en bergfast tro, att Gud satt honom i världen för att uträtta något alldeles särskildt — en mycket vacker tro, som inte är så sällsynt, vill det tyckas!

När briggen väl blifvit bogserad ut till ankringsplatsen, for lektor Barchaeus i land med sina gäster och gaf en stor middag i sitt hem.

Under tiden gingo stadsborna — som bildade en enda stor utgrenad släkt — ur hus i hus, och efter hvart nytt besök blefvo de allt rödare i ansiktet.

Vinden mojnade, och aftonens kyla kom, och solen smälte bort i ett rödt skimmer, som fjärdar och sund speglade.

Fastän det var ljust, dansade dock en skuggning i luften, och alla föremål förlorade sin vanliga slutenhet.

Den lilla ensamma staden — som då egent-DEN FÖRSTE

ligen inte var annat än en samling fiskarstugor kring en hvit stenkyrka — låg under solnedgången omgifven af denna darrande skymning, och människorna raglade omkring, somliga slogos, somliga stödde sig mot husväggarna och kräktes, somliga skreko allt hvad de kunde få ur halsen, och den genomskinliga aftonstjärnan, blek och klar som en glaskula, hängde ensam i rymden och lyste öfver människors dårskaper både i Öbacka och många andra städer.

Men allt, som var förnämt i staden, fanns samladt i lektor Barchæi hus. Det var ett litet hvitt envåningshus på en höjd, omgifvet af gamla fårade lönnar och björkar. På verandan sutto några gubbar kring en arracksbål, och de hade hela den rödglänsande fjärden framför sig, och där låg briggen och speglades i vattnet.

Gamla skeppsbyggmästar Nordhammare, som byggt briggen, sade:

Det kan byggas många fartyg nu, sen engelsmännen har upphäft införseltullen. Då lönar det sig att drifva skeppsfart.

Ja, sade lektor Barchæus, om bönderna för-stode, hvad detta innebar, men när bönderna nu engång inte äro annat än bönder, så hoppas man förgäfves.

Olof Lomark, som satt afsides, hörde nyfiket på hvad som sades; ty i allt han hörde sökte han en ledtråd för sin längtan.

Kronan har ju gifvit dem rätt till skog, sade lektorn, på villkor att de drifva masugnsrörelse, men hvad i Herrans namn lönar det med mas-fl 22

DEN FÖRSTE

ugnsrörelse i ett land, där ingen malm finns. Då måste ju malmen först fraktas hit, och sen... nej, det är en galen ställning.

Det går ju fartyg härifrån med trä, sade gubben blockmakar Renmansson, vi skeppar ju några tusen tolfter om året.

Lektorn pekade då ut mot fjärdens andra strand.

Se på dessa skogar! sade han. Det står ödeskog i milar efter milar, och till intet lefvande gagn. Där en skogseld går fram, där ids en bonde någon gång bryta mark och så säd, men här finns inte mer odlad bygd än lillfingernageln upptar på min hand. Och ändå, tillade han, ändå skulle bönderna kunna bli herrar i detta land, om de bara toge vara på sitt arf. Det hörs ju redan undran söderifrån, om man inte skulle börja köpa skog häruppe och afverka. Och det säger jag, att den som först inser, hvad som kan göras af skogen, han blir en vacker dag en rik och mäktig man.

Olof Lomark kände en brand öfver hela kroppen vid dessa ord, de visade honom på engång ett verksamhetsfält, och han betraktade de svarta stränderna kring fjärden, bara skog, skog, skog.

Han gick ut från verandan och ner i staden. Skeppsbyggmästarns son Petrus kom i spetsen för en skara pojkar och flickor, de skulle upp och tända eldarna och dansa, men Olof Lomark gömde sig inne på en gård, tills de gått förbi.

Sedan gick han ner i lektorns sjöbod, där det •tod en soffa på skullen med fällar i.DEN FÖRSTE

•23

Där lade han sig.

Den som först inser, hvad som kan göras af skogen, han blir en vacker dag en rik och mäktig man! ljöd det i hans hufvud.

Det var, som om en stark hand gripit fatt i honom och tvingat honom att se rakt mot framtiden; alltjämt bara framåt.

Alla ungdomar i staden dansade vid det här laget, eldarna brunno, och stjärnorna lyste blekt, men allt hvad Olof Lomark kunde göra, var att falla på knä i skullens skymning och be Gud om kraft att följa den väg, han nu fått sig anvisad.

III.

Flera år därefter, en het sommardag gick Olof Lomark och kupade potatis hemma på Äbord, och skogarna stodo alltfortfarande på rot. Hvad han under de gångna åren lärt sig, var inte att glömma utan att minnas. Alltid minnas, att förr eller senare skulle Gud sända något, som satte honom i stånd att förverkliga den engång väckta framtidstanken. Och för hvart år hade han blifvit allt mer förvissad om, att den rätte afverkaren, det skulle Gud bli, hans förvaltare skulle heta Olof Lomark.

För tillfället tänkte han nu hvarken på den rätte afverkaren eller på sig själf eller på skogen; han tänkte bara på årdern, som var skamligt usel. Och ett tu tre, så gick det alldeles som Olof Lomark tänkt sig: där låg den i stycken.fl 24

Jaså, sade han, det måste ändå gå på tok till

sist!

Han satte in hästen i stallet, och fadern, som slipade liar, sade:

Du får ge dig öfver till Jon Sjölander i Stensland och låna hanses årder!

Olof Lomark, som stod i medvetslösa funderingar, hvilket för öfrigt ofta hände honom, satte sig i gång och tog en stig öfver skogen.

Det var, som sagdt, en het dag, och det fläktade svalt i skogen; han kunde ibland se hafvet skymta mellan granarna, och rätt hvad det led, var han nere vid stranden, där stigen gick i skydd af buskar.

Som han gick där i den fuktiga skuggan, kom han att se ut genom snåren, och då tvärstannade han. Han blef kall öfver hela kroppen, så att han kände, hur kylig och blöt luften var, det var en rå källarluft, i hvilken ingen solstråle stuckit sin glödheta sträng. Men på andra sidan snåret stod solskenet som ett gult glas och på det glaset var hafvet en blå rand. Allt detta föreföll nu Olof Lomark så smått men samtidigt så besynnerligt klart och tydligt.

Men det var något helt annat, som tvingat honom att stanna och rysa.

1 det låga vattnet stod nämligen Jon Sjölanders dotter Engla naken och hvit och orörligt stirrande ner i vattnet.

Det gick nu med honom som med hvar och en, hvilken fångas af en anblick. Den nakna kroppen tog plats i hans hufvud, han tänkte ingenting, han

kände bara, hur han med hjärnan omslöt denna kropp, som man känner ett föremåls former i sin hand. Och i det att han stirrade på henne, försvann han själf och blef förvandlad till något, som erfor salighet af att omsluta den hvita kroppen.

Gud Fader! stönade han, vände och begaf sig springande in i den mörka skogen. Han satte sig på en granlåge, och han såg alltjämt Engla Sjölander framför sig, som man ser fläckar dansa omkring, då man råkat betrakta solen.

Men så reste han sig, genomträngd af ett kittlande välbehag, och gick långsamt upp till Jon Sjölander och framförde sitt ärende.

Jon Sjölander log.

Du lyse nog stark, sade han, men tänk du bära hem årdern!

Då slog det Olof Lomark, att han kommit till

fots.

Vid den tanken var det, som om en länge närd eld slagit upp sin låga inom honom. Om han inte kommit till fots, skulle han ej ha tagit den vägen och alltså ej ha fått se Engla Sjölander, och denne yngling, som aldrig förr sett en naken kropp, fann ett tecken i hvad som händt.

Hade han inte länge väntat ett tecken af den rätte skogsafverkaren! Kunde i hans händelselösa lif någon märkvärdigare händelse tänkas?

Där var Gud med i spelet, och nu skulle alltså något komma att inträffa.

Utan att säga ett ord tog han årdern, slängde den öfver axeln och skyndade i väg — han glömde till och med att säga farväl.

Jon Sjölander kluckade i halsen:

Ja, Åbordsfolket, det är ju ett folk för sig, det!

Det var klart, den kvällen, och Olof Lomark stod på gården och såg, hur stjärnhimlen kom igen i älfvens vatten.

Lugnt och stillsamt tog en tanke plats i hans hufvud, medan han betraktade detta. Han hade aldrig förr kommit att tänka på, att Jon Sjölander brukade såga timmer i sin vattensåg i Stensland och sälja. Men nu hade den rätte skogsafverkaren med ens rört vid honom, så att han kunde begripa tecken!

Följande söndag gick Olof Lomark till Stensland och talade med Jon Sjölander.

Ja! sade denne och tog sig i örsnibben, som han plägade. Ja! Skeppa? Det har jag då aldrig gjort. Hocken skulle hålla fartyg då?

Det kan Sammel Edin i Öbacka göra! svarade Olof Lomark.

Sammel Edin i Öbacka! Ja, det tör nog ska vara en fähund, det, efter hvad folket säj!

Men hur det var, så befraktade Jon Sjölander och Olof Lomark i alla fall en af Sammel Edins briggar; och det var ju godt och väl.

Men nu hände det, att Hans-Erik Lomark naturligtvis fick veta detta.

Jaså, sade han, du skeppar timmer, du!

Det var väl min sak! sade Olof.

Vill Jon Sjölander i Stensland hugga bort skogen och nedgöra landet för oss bönder, sade Hans-Erik, så var det hans sak, och straffet tör han få känna i sinom tid. Men tänk du bli en sådan bof

och eländig usling, då går du från detta hus och visar dig aldrig mer för mitt ansikte. Nu vet du det!

Därmed vände gubben ryggen åt honom och gick samma väg, som sonen gått förut, men Den Helige Ande hade ingenting att säga eller visa en gammal gubbe, och därför kom Hans-Erik till Stensland med alldeles samma hårda humör, som han nyss haft på Åbord.

Han träffade Jon på vedkasen.

God dag, sade han, är det här af veden, som du sälj i lag med pojken min?

Jon stirrade på honom.

Hva? sade han.

Jag vill bara säga dig det, fortfor då Hans-Erik, att vill du nedgöra landet för oss bönder, så kan det vara din sak, och straffet får du nog känna i sinom tid. Men vill du göra pojken min till en sådan bof och eländig usling, då skall du, fan i min anda, få med mig att göra. Så nu vet du det!

Jon Sjölander tittade på honom, och Hans-Erik Lomark tittade tillbaka.

Håll käften! sade Jon till slut och började åter hugga ved.

Nu vet du, hvad jag har sagt! sade Hans-

Erik.

Dra du vägen fram till helvete! sade Jon.

Det tör väl närmast ska vara här, det! svarade Hans-Erik, hvarpå han vände sig och gick sin väg, lika lugnt och långsamt, som han kommit.

Nu har jag sagt åt Jon Sjölander så pass, attfl

du tör slippa sticka näsan in genom dörrarna i Stensland! sade Hans-Erik vid hemkomsten.

Olof Lomark såg på fadern. När han betraktat honom en stund, log han, ty han upptäckte plötsligt, att Hans-Erik var en gråsprängd gubbe. Och han såg i andanom Jon Sjölander, också en gråsprängd gubbe. Och sist såg han Engla Sjölander, hon log med sina rödaktiga ögon, och mot hennes röda hår sken den nakna kroppen kritande hvit.

I säger det! sade han leende. Men om 1 nu vill höra, hvad jag säger, så säger jag det, att förrän snön ligger på marken, skall Engla Sjölander bo i denna gård med mig.

Gubben teg länge, innan hain svarade.

Jag vill säga dig det, sade han till slut, att jäntan har rödt hår!

Jag har ögon, jag med! svarade Olof.

Faen ska strida, när kvinnfolk ligger bakom! sade gubben och klådde sig i hufvut. Men du har otaladt än med Jon.

Det blir min sa,k, det! svarade Olof lugnt, ty han kände alltjämt den rätte skogsafverkarens fasta hand på sin axel; och sådana människor äro ju omöjliga att öfvervinna.

Han gick följande söndag till Stensland

Jaså, sade Jon Sjölander, först kom du och narra mig skeppa timmer, och sen friar du till dotra min. Hvad säj far din om det?

Jag tänk, att jag är myndig karl, då jag är tjuguåtta år fyllda! svarade Olof.

Har du talt med jäntan? frågade Jon.

Det får jag nog tid med! svarade Olof.

Gör det först då! sade Jon. Säg hon ja, får väl jag göra't också! Det är väl ingen annan råd, tänk jag!

Men Hans-Erik sade, när Olof kom hem:

Du vet bara det, att min fot kommer aldrig öfver Jon Sjölanders tröskel.

I kan säga nu på engång allt hvad I vill ha sagdt, så är det sagdt, och sen så blir det inget vidare tal om den saken! sade Olof Lomark.

Här är ingenting att säga mer än det, att för hvad du drar öfver ditt hufvud får du stå själf! sade då gubben.

Är det också sagdt, att 1 icke far till Stensland till bröllops? frågade Olof.

Det är sagdt! svarade gubben.

Då vet vi på hvart håll, hvad som är sagdt, och efter det få vi handla, sade Olof, och nu talades icke mer om detta.

Enligt den urgamla sed, som bjuder allmogens söner och döttrar att afhandla sina angelägenheter under nattens mörker, då de ligga bredvid hvarandra som syskon, gick nu Olof Lomark nästa lördagskväll till Engla Sjölanders kammarfönster och knackade. Hon gläntade på dörren.

Hocken är det? hviskade hon.

Det är Olof Lomark från Åbord! svarade han.

När han låg i sängen bredvid henne, darrade han, så att hon sade:

Frys du, karl?

Det är kallt ute, jag tror, vi få järnnättren tidigt i år! svarade han och hackade tänder.fl 30

Han reste sig sedan och sade:

Nej, jag står int ut med att ligga, jag får sitta här. Men svara mig nu på en sak: vill du gifta dig med mig?

Hon teg.

Vill du? sade han.

Menar du det? frågade hon. Eller säg du så för att bedra mig?

Vid denna fråga kände Olof Lomark något besynnerligt inom sig, som om han ville gråta och gömma hufvut vid hennes bröst, men han svarade med samma lugna stämma i mörkret:

Jag kan int bedra en karl, långt mindre dig då, som är kvinnfolk! Och jag vill säga dig det, att jag har allaredan talat med far din.

Hvad sa han då?

Han sa, att jag skulle tala med dig.

Då teg hon återigen, men slutligen hörde Olof Lomark hennes röst, svag och aflägsen.

Jag har tänkt på dig, sen jag var liten! sade

hon.

Då föll samma svindel som i skogen öfver Olof Lomark, han slog båda händerna för ansiktet, och genom ögonen störtade tårarna i en ström.

Gud Fader! kved han och föll på knä vid sängen, grep om hennes ansikte med båda händer och slukade hennes mun, hon lade armarna kring hans nacke, och båda snyftade, kysstes och gräto; och först när morgonstjärnan stod i spetsen för himlens glittrande här, färdig att leda den bort öfver bergen, irrade en blek karl genom skogen,

gråtande ännu, af lycka — och det var Guds skogsförvaltare på Åbord.

Så stod bröllopet en stormig höstdag med svallande sjöar, och i det svartaste regn kom brudparet åkande till Åbord.

Huset skilde sig ej från mörkret, man såg endast, hur en spiseleld flammade i ett fönster.

Du kan hjälpa mig att sätta in hästen, sade Olof Lomark, så få vi gå in i lag!

När de stego in i köket, låg Hans-Erik på rygg i fållbänken, medan gumman rostade kaffe i spisen, och gubben Geting satt i spishörnet och sög på sin korta pipa. Det var en besk rök i rummet.

God afton för oss båda! sade Olof Lomark.

God afton! mumlade de innevarande, utan att någon såg upp.

Olof och hans hustru satte sig vid elden.

I har inget kaffe? frågade han.

Alltid kan en koka en panna! svarade gumman, och efter en liten stund satte hon på kaffepannan.

Sjön tör bryta på Stenslandet, sade ändtligen Geting. En kan nära nog höra dånet ända hit.

Det gör så! svarade Olof frånvarande.

Då sade gubben borta i fållbänken:

Det är väl till att vara nöjd nu!

Jag kan tycka det! svarade Olof.

Det fattas bara lite plank och bräder att frakta, förstås! återtog gubben.

Så blef det tyst, men slutligen sade Olof:

Nu vill jag säga er det, att I få välja på två32

saker. Antingen skall jag öppna handelsbod i lill-stugan, eller så flyttar jag till Stensland, och I ser mig aldrig mer! I få säga nu, hvad I vill.

Var det för den delen du kom hit i kväll! frågade gubben.

Det var så, svarade Olof.

Gör hocket fan du vill, sade då gubben och spottade argt, nu kan det vara nog med strida, men är du ändtligen gift, så tör du fastna på backen, hvad än du tar dig till!

Då hugg jag upp västra väggen i morgon dag, sade Olof. Och minns, att innan ni lägger hop ögonen, skall jag ändock ha er välsignelse, och kanske fleras till!

Sålunda var striden mellan far och son afslutad; den makt, som sonen representerade, hade segrat öfver den, som fadern representerade, och i samma ögonblick inträdde Olof Lomark i sin mandom, men Hans-Erik Lomark vräkte sig uttröttad tillbaka i fållbänken och blef med ens en gubbe.

Engla satt stum och tittade in i elden utan att begripa, att hon varit medlet i okända makters hand — och hennes tårar runnö stilla.

IV.

Ären gingo, och Olof Lomark fraktade så mycket trävaror, att han till sist beslöt sig för att bygga fartyg själf.

Denna soliga söndagsmorgon skulle han in-DEN FÖRSTE

viga sitt första fartyg, och han hade bjudit till sig skeppsredaren Sammel Edin med fru från Öbacka.

De kommo med »Älfkungen», som var en tung hjulångare, den första på älfven, och den pustade ut rök och rörde upp vatten men kunde omöjligt ta sig in till kajen, och Sammel Edin sprang omkring på fördäcket och svor och viftade med käppen, och i styrhytten satt skepparen och grät, men tyvärr hade han inga ben, ty dem hade han engång förlorat söderut.

Slutligen paddlade sig »Älfkungen» in till bryggan ändå, och Sammel Edin med hustru steg i land.

Det var en gassande söndagsmorgon i början af juni, och hur det är, men en solig söndagsmorgon tycks alltid hetare än en solig hvardags-morgon, kanske därför att man är klädd i svart.

Sammel Edin svettades och skrek till den ben-löse skepparen:

Skär vingarna af båten sin, herre, han går, min själ, lika bra som herrn på det viset, och så blir herrn inte nödd att lura folk på mynt!

Det var inte roligt för skepparen att höra dessa ord, men hvad var att göra — Sammel Edin var i alla fall aktieägare i båten och stor betraktare.

Nu gick han några steg, men så vände han sig och skrek:

Häng segel på skorstenen och sätt sig på sin förbannade svans akterut och pusta, så får herrn bättre fart!

Därefter gick han ännu några steg, men så stannade han igen och ropade:

Eller sätt sig under däck och vefva på de där förbannade slipstenarna, så får herrn kanske skrofvet att röra på sig!

Men då sade fru Edin:

Om du ropar en gång till, söta Edin, så måste jag skämmas för människorna!

Hvilka människor! svarade Sammel Edin. Jag ser, förbanne mig, inga människor. Buskar och trän ser jag och plankupplag; satans karl, Lomark har blifvit på sista åren, titta på huset, anfäkta, med granhäck och flaggstång, bondhyfvel som han är, han begriper ett och annat, den där! Hvad var det du sa? Skämmas! Hvad menar du? Du är tokig, du! Du är inte klok, du! Skämmas för Sammel Edin i öbacka? Inte är du klok, inte! Fruntimmer! Gå på andra sidan vägen, nå, är det nånting med det där huset? Hur många rum är det i mitt hus i stån? Nå, hva, fjorton rum! Skäms du då! Fruntimmer! Jag vill, förbanna mig, inte lefva med dig. Gå bort, jag vill inte se på dig. Eller har Lomark sju fartyg som jag? Där ligger hans första, som vi ska inviga! Hvad skäms du för då! Usch då, fy fan, att skämmas för en karl som jag! Gå bort, hu då, jag vill inte se på dig!

Men fru Edin svarade med det lugn, som noggrann kännedom om en människas karaktär medför:

Sköt dig, söta Edin, det är högfärdigt folk här i huset!

Tvi, bondhögfärden! Han var lagom högfärdig för tio år sen, då han lånade pengar af mig. Hvad skulle karln vara, om jag inte lånat honom

pengar? Är han fin? Hva? Men den, som är fin, det är Sammel Edin i Öbacka. Han är fin, han, han är finfin, han är fin på alla områden, ja, han lyser som en sol. Han är så fin, att det rent af är en ära att vara i hans närhet!

Visa det då, söta Edin! sade frun.

Sammel Edin stannade, tittade på henne, och därefter stötte han käppen i backen och fortsatte.

Han är fin! mumlade han. Han är finfin, han är fin på alla områden ...

Sålunda gjorde herrskapet Edin sin entré på Åbord.

När de kommit upp på gårdsplanen, stannade Edin och pustade.

Bondhyflar och kanaljer! Fanns det pengar, förrän vi började göra affärer? Hvem fanken har byggt huset? Ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta fönster! Åtta fönster i rad, det är för mycket för en bonde! Huset är värdt tio tusen riksdaler. Ett, två, tre, fyra, fem, ett halft dussin uthus! Ett halft dussin, det ryms ett dussin kor j det där fähuset och ett par tre hästar! Karln är förmögen, besitta mig, bondhyfvel och högfärdig. Han skulle gå bakom plogen. Hyfveln!

Just nu kom Olof Lomark ut på bron, och han hade under årens lopp blifvit en bredaxlad, ståtlig man med ett magert ansikte, rasens krökta näsa och blåhvita ögon; och dragen voro stränga och orörliga.

Välkomna till mitt hus, mitt herrskap! sade han och stod rak i sin svarta långrock. Han barfl

en blommig väst och på hufvut ett sådant stycke skorstensrör, som var den tidens höga hatt.

Mjukaste tjänare! svarade Sammel Edin och skyldrade med käppen. Fanken besitta och regera, hvad bror har för en gård! Hur många kor i fähuset?

Tio! svarade Olof Lomark.

Och hästar på stall?

Fyra! svarade Olof Lomark.

Morjens, min bror! Släpp in oss nu, och låt oss få se på möblemanget.

Inne mottogos gästerna af fru Engla Lomark, i hvars rödaktiga ögon alltjämt glittrade hastigt försvinnande mångfärgade sken.

Fru Edin, som var klädd i siden, fröjdade sig så högt åt värdinnans enkla ylleklänning, att hon hjärtligt kramade den framräckta handen och sade:

Sötaste fru Lomark, hvad ni har många hästar och kor! Hvad ni har för ett vackert hus! Hvad ni måtte vara rika!

Då sade Olof Lomark med sin djupa röst:

Det är sagdt: rikedom och fattigdom gif mig icke, men låt mig min afskilda del af spis få! Bordet är dukadt, vi måste skynda med frukosten för att inte komma sent till högmässan.

Sammel Edin hade redan undersökt rummet. Tapeterna voro himmelsblå med ett rödaktigt rutmönster, och han vätte på tummen och gnuggade tapeten för att se, om färgen höll sig. Han satte sig i emmorna, undersökte glaset i fönsterrutorna, fingrade på lamporna för att af lukten sluta sig till hvilken sorts olja, som användes, gläntade på

dörrarna till stora ekskåpet, hvarvid han mumlade: besitta! för sig själf; och så hörde han Olof Lomarks ord.

Bror tycks ha en gudelig tunga! sade han snabbt. Det kommer väl bror långt med, när bror köper skogar af bönderna.

Affär är affär, och Gud är Gud! svarade Olof Lomark bistert.

Bror skulle, fan i min anda, blifvit präst.

Det var också min mening en gång! sade Olof Lomark.

Det är beklagligt, att Edin skall svära så förskräckligt, sade fru Edin. Han svär till och med på söndagarna.

Tvy fan! spottade Sammel Edin. Men så gör han också affärer. Hur var det, min bror? Var det tal om högmässan? Går bror i kyrkan hvar söndag?

Naturligtvis! svarade Olof Lomark.

Är bror kommunalordförande då?

Det är jag, sade Olof Lomark.

Då är det rätt, bror! Då skall bror gå i kyrkan, så fort det börjar klämta i tornet. Håll religion i bönderna, det gör godt i kroppen. Det är fint, det är finfint! Sen gör vi affärer och tjänar pengar. Jaha! Bror är en finfin kompanjon! Fin som guld! Ärlig och rättskaffens! Gudlig och allvarlig! Klar som en regndroppe, och säker som ett berg! Men, tvy fan! Skall jag också gå i högmässan? Hvad skall jag göra där?

Bror kan aldrig fara illa af att höra Guds ord, sade Olof Lomark.

Ånej, det kan ju hända! Jag kan alltid fundera ut något sattyg, medan prästen gormar med sitt!

Gubben Hans-Erik Lomark och hans hustru kommo från lill-stugan, då Olof Lomark med hustru och son samt gäster steg ut på bron.

Hvad är det där för gammal gubbrackare? sade Sammel Edin.

Det är min far! svarade Olof Lomark.

Besitta, en sån karl bror är. Har bror far till och med?

Har icke bror också far? frågade Olof Lomark.

I hälsingland! sade Sammel Edin. Hvad skall man med far, då man är vuxen människa! Tvy fan, med respekt för bror och hela släkten, om jag händelsevis skulle ha sagt ett ord i all hast!

Nu bar det alltså af till högmässan; efteråt skulle man äta middag ombord i fartyget, hos kapten Nordhammare.

Knappt var Sammel Edin på däcket, förrän han spottade och skrek:

En sup! För fan, en sup! En lång sup, en lång sup! Annars kvamnar jag!

Och när han stod där i solskenet med den gnistrande supen i hand och lyfte den högt och plirade mot den, sade han:

Förhärdade bondhyflar! Två timmar skall en bondpräst hålla alla helvetets lågor för ansiktet på en. Tror karln, att man är blind? Tror han, att man inte vet, hur det ser ut på det där stället? Har man inte uppfostran? Skål, nu super jag!

Därmed söp han, och när han satte från sig glaset, sade han:

Blir inte jag full i dag, efter en sån predikan, då är jag ingen hederlig karl!

Men Olof Lomark stod på halfdäcket, ståtlig och allvarlig, och han betraktade sin hvita gård, så fullkomligt förändrad, sedan han vidgat ut fönstren, brädslagit och målat huset, lagt asfaltspapp på taket, rest en flaggstång vid hörnet och planterat träd och buskar rundt det hela.

Jag må undra, om kungen skulle skämmas att ha en sådan gård! sade han.

En sådan kung hade ingen hut i kroppen, svarade kapten Nordhammare. Men det måste väl en kung ha.

Ett är säkert, sade Olof Lomark, inte finns det maken på åtskilliga mils håll! Man tör kunna se, att här byggs fartyg, där ligger slip och bädd, så det skiner om det, och tror du, Nordhammare, att en fattig bonde har stranden full af timmer och plank?

Det skulle väl vara ovanligt! Tänker jag! svarade kapten Nordhammare.

Det var inte för tidigt, att jag blef egen redare; Sammel Edin får tjäna på andra hädanefter, på mig kan han ha tjänat nog med alla saltlaster, han har fraktat åt mig.

Jag tänker det! sade kapten Nordhammare. Men så är han trind också och bred i truten!

Han har mun full om bönderna, men jag skulle just vilja si'n, om han inte hade bönderna. På Öbacka-borna ensamma tör han inte tjäna sin mil-fl

lion, som det sägs, att han har. Men får mågen hans, Dellwik, ta hand om affärerna, så få vi väl se, hvart pengarna tar vägen. Vara skarpskytt och anföra danser, det är bra i världens ögon det, Nordhammare, men man tör föga gagna landet med dylikt. Men det är en sydlänning, och jag är rädd för allt, som kommer den vägen, man vet aldrig, hvarifrån det kommer.

Hvafan kommer ifrån? ropade Sammel Edin och återvände till halfdäcket, han hade varit förut.

Jo, jag säger, sade Olof Lomark, att nu börjar det komma folk söderifrån, och man vet aldrig, hvarifrån de komma.

Jojo! sade Sammel Edin. Och sicket folk! Jag har'en måg för mina synders skull, jag! Ha'nt aset kommit söderifrån och har fasoner! Men jag skulle just vilja höra, hvad som skall sägas engång på min mull om den affären! Men si fruntimmer! Tvy fan! När fruntimmer ha fått en sak i tratten. Förresten är karln galant! Var det någon, som sa nånting, hva?

Han är 'ju finaste karln i stån! sade Olof Lomark. Är det någon nöd då?

Sammel Edin pekade på Lomarks lilla trettonårig, som lekte på kajuttaket med skeppskatten.

Få se om tio år, hvad det blir af den där! sade han. Bror är fallen efter en bonde, men den där har annat att brås på! Jojo, bror! Det kan komma mycket ur den, det tör allt vara andra tider, som kommer nu, och andra saker också! Lita på det, jag har näsa!

Nu kallade den lilla svarta fru Nordhammare sina gäster till bordet nere i kajutan.

Sammel Edin sade strax till kapten Nordhammare :

Du har en schangtil redare, du karl! Aldrig hade du fått så fint i mina skutor.

Visste nog det! svarade kapten Nordhammare skrattande.

Men det stack lite i Sammel Edin, så att han sade:

Jojo! Jojo! Det är annat att ha kungen på Abord till redare än en vanlig borgare i Öbacka!

Och fru Edin inföll:

Jag tycker allt, Lomark, att han har rätt, då han säger, att Gud är god och barmhärtig!

Han är dessutom rättvis! svarade Olof Lomark.

Ja, bror har blifvit en karl på de sista tio åren. Det sitter här förstås! sade Sammel Edin och pekade på hufvut.

Hvad jag har gjort, har jag gjort, därför att jag redan i min ungdom kallades! sade Olof Lomark. Och därför skall det bli ett verk, som består genom tiderna, så visst som det är gifvet för en syndig människa att höra Den Högstes röst i sitt hjärta!

Sammel Edin klådde sig i nacken och sade:

Ja si, då vete allt fan, hur det går med mitt verk. Aldrig ett ord har jag hört, men så springer jag inte i kyrkan heller. För si, det gör Sammel Edin, fan i min anda, ej! Göra affärer medfl

människor, det kan jag, men lura änglar och djäf-lar, det får bror vara utan konkurrent om!

Tror .Lomark, att Gud har fört honom till framgången? (frågade fru Edin.

Den (Högste har velat ge ett exempel för de andra bönderna i mig! svarade Olof Lomark. Och därför har det gått mig väl i händer och skall allt framgent gå mig väl i händer.

Bror profeterar! sade Sammel Edin.

Jag vet, hvad jag vet, och jag har aldrig trängt gömma mina tankar för någon! svarade Olof Lomark allvarligt.

Ja! sade Sammel Edin. Det måtte vara religiöst här uppefter älfven. Men nu ger jag både religion och affärer jämnt fan, nu äter jag.

Sade och grep sig an med ett hönsben, så att det sprakade både i benet och i hans käkar.

Kapten Nordhammare begagnade sig af tillfället att hälsa gästerna välkomna ombord.

Jag är ingen dålig karl i dag, sade han, då jag har de två rikaste redarna i trakten ombord.

Vid dessa ord sken och harklade Sammel Edin och blinkade med sina små glada grisögon, men Olof Lomark bet ihop munnen och satt med knif och gaffel stödda mot bordet.

Det är ett högtidligt ögonblick för mig, jag, som har varit med på sjön, sen jag var femton år, och har sett alla världens länder; för när jag kom hem hit från min första långresa, så var det som att komma till pura ödemarken,

bara vatten och skog, men inga frakter, inget lif. Men nu ligger timret och flyter, och sågarna går både här ochDEN FÖRSTE

hvar, och både i Öbacka och på älfven går det fullt med fartyg för att inte tala om »Älfkungen», som du visst är delägare i, Edin.

Tvy tusan fan! fräste Sammel Edin. Tala inte om det där åbäket, karl! Tala om mig och Lomark, det var, förbanne, på sin plats, det var riktigt att sofva åt och må godt och smälta maten på. Nå, inte fan har du slutat ännu!

Nej, det har jag inte, sade kapten Nordhammare. Jag ville nämligen tillägga det, att äran för att det har blifvit en sådan förändring, den är just eran, Lomarks och Edins.

Du, Lomark, du har färdats och farit öfverallt i socknarna, och om bara flottningen vore bättre, så skulle du väl ha köpt hela landskapet. Det är i alla fall du, som har väckt bönderna på många Jiåll.

Nå, hvafan har jag gjort då? ropade Sammel Edin, ifrigt.

Du! Jo, du har också fraktat ut trävaror, men du är handelsman från begynnelsen, Lomark han var först bonde, han ...

Jag var, fan i mig, skräddare! ropade Sammel Edin och slog handen i bordet.

Söta Edin! sade fru Edin. Det tycker jag verkligen inte är så fint, att du behöfver skrika, så att det hörs ända upp på däck till besättningen.

Skål! sade Sammel Edin och satte vinglaset som en ring kring näsa och mun och vindade upp hvitögonen, medan han långsamt drack.

Hå! pustade han sen och synade glaset, på hvars väggar en brun simmig hinna hade kvar-fl 44

stannat. Förbannadt godt vin, Nordhammare, det smakar som lakris. Hvar har du fått det ifrån?

Det är äkta svart spanskt vin! sade kapten Nordhammare.

Fyll i då! sade Sammel Edin. Det dricker man inte hvar dag.

Nu harklade sig Olof Lomark och grep om glasfoten.

Mitt herrskap! började han. Jo, nu är det ju så, att vi ändtligen har byggt det första fartyget på Abord, och i morgon seglar det med sin last. Det är ett mycket högtidligt ögonblick, som jag har tänkt på i många år, och jag har hela dagen känt mig högtidlig i mitt sinne. Den Högstes vilja har varit, att Abord inte skulle vara bara en vanlig bondgård, utan att därifrån skulle utgå nya tider och att där skulle grundläggas nya verk. I många hundra år ha våra förfäder lefvat häruppe, men ingen har före mig kommit att tänka på att hugga skog och forsla ut trävaror. I så stor skala. Vi bönder äro ett ärligt folk, och vi ha tänkt, att gräset skulle mejas men icke skogen. Men hvad skulle jag ha varit utan Den Högstes upplysning och bistånd? I många år gick jag bakom plogen, men min själ var bedröfvad, utan att jag visste hvarför, och när jag först befraktade en brigg i lag med svärfar min, höll jag på att bli körd från hus och hem. Men nu tör jag våga anse, att upp genom landet är inget namn så mycket kändt som namnet Olof Lomark på Abord, och jag vill mena det, att han, som färdas på älfven förbi Åbord, han måste nog fråga: hvad är detDEN FÖRSTE

för herrskapsslott, som ligger där på stranden, och då vill jag tänka det, att han strax får höra ett kändt svar: jo, det är Olof Lomarks mangårds-byggning på Åbord.

Vi ha besynnerliga och svåra tider nu, mitt herrskap, fiendens krigsfartyg ligger ute i hafvet, och för våra synder

har Den Högste straffat oss med koleran. Det syns mig så tydligt, jag kan höra det, som om Han sade det till mig: Lomark, säger Han, vak upp och förkofra ditt hus och ditt folk! Jag varnar er med krig och pest och örlig, vak upp och ta hand om arfvet.

Men Han vet, att jag har arbetat mera i kommunen än någon kommunalordförande, och prosten har sagt i sockna: en sån karl som Lomark har inte funnits i sockna i mannaminne. Men det är Den Högstes verk, nästan alltsammans!

Men nu är det så, som enhvar kan förstå och inse, att om en riktig karl har funnit på något, så tvärt sprider sig ett rykte, och allaredan börjar det komma främmande människor och s. k. inkräktare upp åt våra trakter, som ingen ville spotta åt ens, förr i tiden. Och mot dem skall vi hålla hop, vi som är barnfödd här på trakten, vi kan reda oss själf, och vi träng int fö snålhundarna söderifrån.

Det var det jag ville säga, att vi skall hålla ihop, Sammel Edin, och jag önskar dig lycklig resa, Nordhammare, så att vi tjänar pengar och kan visa, att det är vi, som är herrar i det här landet, och Den. Högste hålle sin hand öfver skeppet och alla våra företag. Skål!fl 46

Det var rejält taladt, Lomark! sade Sammel Edin. Du skall bli riksdagsman, det passar du till. At helvete med tjyfpacket söderifrån. Tjyfvar kan vi vara själf, om det behöfs, och hederliga karlar med!

Söta Edin! sade fru Edin.

Det finns ingen handelsman i världen, som inte är lite tjyf! ropade Sammel Edin. Och, förbanne mig, har inte bror blinkat då och då åt Vår Herre, så att han skulle titta bort ett tag. Det tror jag för resten, han inte tycker illa om, eller hvad tror bror själf?

Samtidigt som han sade detta, kittlade han den lilla svarta fru Nordhammare i trakten af knäna, och hon skrek till.

Låt bli det där! sade kapten Nordhammare mörkröd i ansiktet.

Tvy fan! spottade Sammel Edin. Jag skall säga dig det, Nordhammare, att en karl, som duger nånting till, kan, fan i min anda, inte hålla fingrarna från ett ungt och vackert fruntimmer.

Ja, men söta Edin! sade fru Edin.

Har du inte varit med själf, på din tid! utropade han. Nu är du för gammal! Tack för välfägnaden! Nu går jag på däck. Adjö!

Ja, se Edin! sade fru Edin rodnande. Han är visserligen småväxt, men han har ändå så mycket för sig.

Låt oss tacka Oud för maten! sade Olof Lomark, knäppte händerna och läste med sin allvarliga mun en lång bordsbön, hvarefter middagen var tillända.

Man tillbragte aftonen på däcket, och Sammel Edin blef mycket riktigt alltmera full. Men Olof Lomark var försjunken i sina grubblerier, och roligt kunde man knappast säga, att det var.

Jag skulle rakt vilja vakna en dag om hundra år! sade Olof Lomark långsamt till sin hustru. Tänk, när vi var barn, du och jag, då var man-gårdsbyggningen grå, men nu skiner han så hvit, så kritande hvit, när solnergången ligger på. Hvad skall komma att hända i den byggningen, bara medan vi lefver, långt mer, innan han rifs och förstörs?

Det vet Gud, den allvetande! svarade hon, och solnergången låg öfver hennes bleka ansikte, röd-aktiga ögon och lätt mörknande hår.

Aftonen var så stilla, svalorna kvittrade högt i luften, och borta på fjällen skimrade snöfläckar.

Men öfver hela trakten knoppades björkarna, och det var, som om ett grönt duggregn stått mot skog och berg.

V.

Det kom en septemberdag, då älfven, bergen och byarna skimrade djupt under himlen som smidda af mångfärgadt silfver, och luften, ehuru tyst och orörlig, tycktes ljuda af alla fjärran jakt-och vallhorn, som under tidernas lopp ekat i dessa trakter.

Alla herremän rundt älfven tänkte den septembermorgonen på Åbord och på Olof Lomark, hvilkens ande numera svävfvade öfver ådalen.fl 48

Den gamle brukspatron Hökert i Nedansjö fäste sina ordnar på fracken och sade till sin lilla talföra hustru, på sitt stackota och buttra och öfvermodiga sätt:

Min ärade vän! Jag ber dig, h-hm, att du lägger på minnet att, h-hm, h-hm, att i dag på den stora, h-hm, festen hos grosshandlar Lomark på Åbord, komma icke allenast traktens, h-hm, hum, invånare att uppträda, utan det blir en, hm, hum, hum, ganska repre — hum — sentativ samling af alla de nyinflyttade affärsmän och utländska individer, hum, som flyttat upp till våra, hum, hum, bygder. Du har en tunga, min ärade vän, som, hum, med respekt sagdt, passar för landsbygden, men h-hum, nu kommer du att för första gången skåda vår aristokrati, hum, samlad in corpore.

Och i det att den lille vaxbleke, hvithårige mannen vände sig om, plutade han med munnen och tillfogade:

Min högsta, hum, hum, min högsta önskan är, att du i dag söker att hålla, att hålla mun!

Fru Térèse Hökert skrek, ty brukspatronen var ganska döf:

Hvad kan det röra dig, om jag pratar? Du hör ju ändå inte, hvad jag säger!

Hvarefter hon gick ut till sin guvernant, fröken Göhle, hvilken dansade med flickorna i solskenet på verandan.

Den likaledes åldrige disponenten Robert Lith-ner i Flo sade vid samma tid till sin hustru, enDEN FÖRSTE

oerhördt lång kvinna med den minsta och rödaste näsan längs älfven:

Olof Lomark synes ämna grundlägga en dynasti här i ådalen, han betraktas ju redan som en kung.

Och fru Lithner svarade: Det är bara synd, att han har måst exportera kronprinsen då, bland de öfriga trävarorna.

Hi-hi-hi-hi! skrattade gubben Lithner, så att hans långa dalhår bredde sig öfver ansiktet.

Det är väl ändå Guds straffdom för hans högfärd att ge honom en så dum son! sade hon. Hi-hi-hi-hi! skrattade gubben Lithner. Kronofogden Carpelan i Sköllersta, en liten trind, röd, renrakad gubbe med rinnande ögon och sårnader i ansiktet, sade till sin förskrämda hustru, som satt vid frukostbordet:

Ät du, det passar dig att äta strömming och potatis. Men i dag skall du väl för engångs skull få se, hvad som verkligen menas med mat. Den där bonddryga käxen kommer naturligtvis att spränga hvarje tarm inom tjugu mil!

Men tysken Franz Twieselmann i Utvik spatserade i bara nattskjortan ute på gårdsplanen samtalande med sin medhjälpare, den hvitskäggige gubben Smitthenner, och han sade, i det han som vanligt snyftade:

I dag lär hela ådalen ska samlas hos det där gamla bigotta murmeldjuret på Äbord. Se till, om herr Smitthenner kan upptäcka en bokhållare åt oss, vi måste ha en dugande karl, nu när vi börjat bygga sågen.

4. — Herrar.fl 50

Detta sade han naturligtvis på tyska, eftersom han var tysk och herr Smitthenner likaså!

Sammel Edin i Öbacka sade också ett par ord till sin hustru, vid samma tid:

Det kan ge mig lus i magen, sade han och gäspade, att jag har blifvit så religiös på sista åren, annars skulle jag gärna vilja säga: Lomark är i alla fall en satans karl! Men nu kan jag ju inte säga det, jag får bara tänka det. Tvy fan, hvad gubben Sammel Edin i Öbacka har blifvit gammal, snart är det slut på det eländiga skrofvet.

Därefter skref han med darrande hand en annons för stadens tidning.

»Undertecknads marknadsbord å marknaden i Öbacka finnes att hyra till nu instundande marknad. Sam. Edin.» Och när han länge betraktat annonsen, sade han: Ja, nu är det inte mycket kvar, sen man gått från marknadsbordet!

Och den lille gubben var som en skugga, men till Åbord måste han dock i dag.

Slutligen var det en herre, som hette Mathias Claussen, och han var förvaltare i Västanå åt en stor firma i sydligaste Sverige. Han var en half-pomrare, men född här i landet.

Vid sitt frukostbord, där han satt ensam i brukets gamla herrgård, sade han för sig själf:

Den gubben skall jag sätta på det hala, bara jag får tid på mig!

Och så gapskrattade han med sitt svarta röfvar-ansikte.

Kring Åbords hvita herrgård, som sedan några år var tillbyggd med ett par låga flyglar, stod

hela parken apelsingul, och bladen sväfvade från lönnarna och täckte till hälften asterrabatterna, flöto i fontänens vatten, och daggiga som de voro smetade de sig fast vid den af tobaksblommor omgifna silfverkulan midt på gården.

Flaggan vajade på stången, och molnen gledo på himlen, och Olof Lomark gick från frukostbordet ner genom den svala parken; nu var han en gråsprängd man med ett hufvud, som ägde en lugn, något för själfmedveten värdighet.

Han stannade på trätrappan, som från parken ledde ner till brädgårdsbanan, och framför honom låg hela den vida fjärd, som älfven här bildade, och där några segelfartyg nu bogserades af små ångbåtar. Men rätt nedanför honom låg den nybyggda ångsågen med sitt röda maskinhus, den höga skorstenen, timmerbryggorna, bommarna och hela flottiljen af inringadt timmer, som allt bar hans märke.

Borta kring stränderna i alla vikar byggdes ångsågar, det var en ny tid, som kommit, och det var främmande människor, som bodde i de nya husen, hvilka skymtade fram här och hvar.

Olof Lomark borde kanske ha erfarit glädje denna dag, då alla kända och bemärkta män rundt älfven skulle samlas för att se, när sågen sattes i gång och första stocken skars upp i bräder och plank; men bonden satt djupast inne i honom, och han erfor i stället en känsla dels af osäkerhet och dels af afundsamhet. Han hade ju tänkt alltifrån sin ungdom, att han skulle i spetsen för bönderna och med Vår Herre i bakhand grundlägga indu-fl

stri, ocli landet skulle förbli deras egendom, som det varit deras förfäders. Men bönderna hade icke följt honom, de hade stannat vid det gamla, och ensam, sviken af de sina fann han sig nu midt ibland främlingar med ansikten, hvilkas uttryck han ej förmådde tyda, med synpunkter, som förlamade honom, med tillvägagångssätt, som kommo honom att ana landets och böndernas undergång.

Med en känsla af att ha hellre misslyckats än lyckats i sitt lifsverk betraktade han denna ångsåg, som han byggt; han kände, att han, troende sig ledd af Gud, framkallat en vändning i landskapets öde, hvars vidd det var omöjligt att öfverskåda, och han hade satt i gång krafter, som nu förde honom med i hvirfveln, i stället för att han ledde dem.

Han hade länge tvekat att bygga denna såg, men när han märkte, hur man planerade nya anläggningar öfverallt, och hur alla dessa voro i händerna på främlingar, då kände han sig skyldig den bondestam, han tillhörde, att, i

mån af förmåga, bemäktiga sig primatet, bevaka de urgamla intressena och i sin person samla allt, som hade anor i denna bygd.

Och han förlitade på att Gud, hvars verktyg han varit, haft en afsikt med detta händelsernas förlopp; han ödmjukade sig därför och misströstade ej.

Men där han nu stod halft skymd af de gula grenarna, halft belyst af solen, en gammal svartklädd man med böjd näsa, isgrå ögon och bleka läppar, liknade han en uppenbarelse af tanke, dröm

och vilja, ett andeväsen, stiget ut ur folksjälen, mer än en människa af kött och blod.

Och han kände inom sig, att från denna stund skulle hans lif knappast längre stiga, som det hittills gjort, ty han hade inte längre något att öfvervinna, möjligen skulle det en tid flyta rakt fram för att sedan falla och dö bort.

Det var sålunda med mera dystra än glada eller stolta känslor han långsamt steg nerför trappan och gick bort till såghuset.

Han stod så pass högt nu, den forne bondpojken, att han syntes kring landskapet; hans namn var guld på de utländska affärskontoren, man talade om honom, som man talar om en institution, och de ord, han sade, vägdes man och man emellan. Han kände bergen omkring sig, som vore de väggarna i hans rum, och människorna voro honom som tjänstfolk.

Emellertid kommo flaggprydda båtar, och han mottog sina gäster. Svarta rockar började skymta i den gula parken, prat började blandas i luften, ett skratt klang här, ett utrop flög där, och slutligen skred en skara människor ner till såghuset.

Alla samlades kring ramarna, stockarna lågo klara att matas in, arbetarna voro på sina platser — och så blåste ånghvisslan med sitt hesa rop.

Långsamt började ramarna häfvas och sänkas, sågspånet sprutade om stockändarna, ramarnas fart ökade, golfvet skakade som ett däck, och såghuset fylldes af ett öronbedöfvande larm.

Då hände något, som ingen märkte.

Olof Lomark lämnade sina gäster och gick in i

sågställarens lilla kammare, och när han slutit dörren bakom sig och låst den, brast den starke mannen i gråt. Han knäböjde vid stolen och lade hufvut i sina händer och sjönk i en ordlös bön till den öfvermäktige oändlige Gud, som fört honom till detta verk.

Han kände sig som den kvällen för fyrtio år sedan, då han legat i bön på bodskullens stockgolf i Öbacka och i en andesyn sett framtiden för sig — nu stod han vid målet, och han var icke rikare ändå.

Men han var värd, icke ens den oändlige guden kunde få mer än några minuter af hans upptagna tid; han återvände till sina gäster och förde dem tillbaka upp till herrgården.

Den dagen smällde champagnekorkarna på Äbord, och den röda bourgognen strömmade, solen tindrade i det rhenska vinet, och kring bordet ljöd musiken af klingande glas; och när gästerna lämnade bordet, skeno de som glödande koppargudar!

Fru Edin sade till fru Hökert och fru Lithner:

Snart räknas vi inte längre! sade hon. Jag minns väl, när jag sist var här, det är nu fjorton eller femton år sen, då var det bara Edin och jag, som voro bjudna, Lomark invigde sitt första fartyg, och inte voro flyglarna tillbyggda då, inte var det så kungligt som nu, och inte en främling fanns efter älfven. Edin var stark och frisk då för tiden, och den gången blef han rysligt full, minns jag. Men nu! Herregud, hvad man blir gammal!

Ja tro, hvad det är för slags människor, alla

dessa otäcka karlar! sade fru Hökert. Se på den där Twieselmann! När han skrattar, blir det ju bara tänder af hela ansiktet, och han är ju brun som en lapp. Men han ska ju vara rik!

Men den där Claussen far fram som en tyrann med bönderna, har jag hört! sade fru Lithner. Han lär ha lurat en bonde oppe i fjällen, så att bonden blef utfattig och har hängt sig. Hvad skall det bli för tider?

Men herr Twieselmann hviskade till Smitt-henner:

Herr Smitthenner märker väl, att det är indianer och lappar, dessa människor. Det är bara att gå på! Sök ut den bästa och kvickaste karlen och sök engagera honom. Bjud ett par hundra kronor högre lön än han har!

Och det sade han naturligtvis på tyska.

Men till Olof Lomark sade han:

Jak kratulerer tem, herr krosshandjer! Te har gjort schtor sak och plifver satans rikt människa! Satans rikt! Otmärkt, jak skolie hafva teres gode blicka på affärer, te tjenner myket från dette lånt och kan myket utgöra. Plir te förpannet, om jak proponerer at sige tem farpror! Tet skolle blifa ett djäfligt ära für mik!

Och detta var naturligtvis på svenska.

Olof Lomark betraktade den leende tysken och svarade:

Vill ni lägga bort titlarna med mig?

Nein, mein heber herr Låmark, icke legge bort titler, te är en nok für schtor, en satans schtor man, men jag är paré en unk man, jak våge paré fråge,

att te konde kalle mik tu. Tu, Twieselmann! Det skolle smigre mik, och jak kaller tern farbror!

Olof Lomark såg med sina hårda, orörliga ögon på den lene utlänningen, han visste, att bakom denne unge man lågo förmögenheter, han anade en växande makt i främlingen, och han kände för första gången fruktan inför något, som han ej hade medel att försvara sig emot. 1 denne Twieselmann stod hela det rika utlandet framför honom, och han kände, att han och hans stam voro i främlingens ögon endast och allenast något att bruka och roffa åt sig. Själf hade han hela sitt lif igenom strängt och allvarligt och med hjälp af Guds ord tillvällat sig makt och egendom; men här hånlog man emot honom, och han var i främlingens väld, ty främlingen representerade en makt större än hans egen, och liksom fadern Hans-Erik engång fått vika för sonen Olof, fick nu han, Olof, vika för nästa makt i ordningen.

Alltså, Olof Lomark, i sitt hjärta hatande tysken, förnedrade sig till att le, och han svarade:

Jag går in på ert förslag, Twieselmann. Vi kommer ju att få affärer med hvarann, kan jag tänka!

Tak, farbror, jak är förpannet glad, och vi schkole göre famöse affärer zusammen!

Men i ett hörn satt Mathias Claussen och log djäfvulskt.

Det är rätt, mina herrar! mumlade han mellan tänderna. Bekanta er ni, här sitter den, som skall strypa er bägge! Ha-ha!

Det fanns en ung bokhållare vid middagen,

han hette Nordstrand, och på honom lade Smitthenner an.

De båda promenerade i skymningen i parken, och Smitthenner lockade och lockade.

Min päste herr Nordstrand! sade han. Te får tusen kråner och allting fritt.

Ska fan tjäna utlänningar! svarade Nordstrand.

Å! Utlänninger! Te skall snart få se, att här blifer icke annet än utlänninger om någre år, det är ganz visst, där venter millioner i Tyskland, som är fertige att kastes på denne industri..

Då såg herr Smitthenner, hur Twieselmann promenerade med fröken Göhle under de skumma träd,en, och han lade armen om hennes lif. Och då tog han Nordstrand med sig åt ett annat håll.

Men den gamle disponent Lithner fick huden full af Mathias Claussen.

Det finns bara ett sätt! sade Claussen. Utlänningarna komma nu som flugor. Inom tjugufem år ha de rakat skogen. Alltså: sammanslå alla era intressen, sök en karl, som kan leda, raka skogen själfva, då stå utlänningarna där! Pang!

Lithner blundade och nickade och nickade, och så skakade han på hufvut.

Nej, min gode herr Claussen! sade han. Vi ha också lagstiftning!

Lagar! hånskrattade Claussen. Lagar! Är det affärsmän, som tala om lagar! Ha-ha-ha!

Olof Lomark och Sammel Edin stodo för sig ute på balkongen mot älfven.

Bror är en satans karl i alla fall! sade Sammel

Edin. Men glöm inte, att det var med mina pengar, bror började. Glöm inte det, när jag är död!

Jag minns det mycket väl! svarade Olof Lomark. Men säg, hvad tror bror om framtiden?

Tvy fan! spottade Sammel Edin på sitt gamla sätt. Ge framtiden fan, den angår inte oss!

Bror säger det! Bror säger det! sade Olof Lomark lågt och stirrade ut i stjärnhimlen och strök sig öfver pannan; och teg.

Innanför balkongen sutto några herrar vid ett bord med två ljus och spelade svängknack, och i röken hängde kronofogden Carpelåns ansikte rödt och svullet, och han såg ut som en falskspelare och stor brottsling. Men brukspatron Hökert var blek som ett lik.

Natten sänkte sig öfver Abord och höljde allt i sitt stjärnprickiga mörker, och det stod eldfärgade immor ur fönster och dörrar, som om platsen ägt en glugg från de brinnande fosforsjöarna i det bortglömda helvetet.

VI.

En gassig morgon i slåttertiden satt gamla fru Engla Lomark ute på gårdsverandan på Åbord och läste högt för gubben Olof Lomark ur en af de apokryfiska böckerna i familjens snusbruna bibel.

Drängarna körde hö, och pigorna hissade upp vatten ur brunnen, och gräshopporna sågade och spelade, så att det genljöd öfver hela trakten,

medan korna gingo i skogen och ropade efter hvarann.

Det var bondgårdens soliga höghet och slåt-terns doftande fest på denna sida af gården, den sidan, som likasom vände sig åt forntiden.

Men på andra sidan hängde markiserna som trötta ögonlock i ett blekt och slappnadt ansikte, balkongen sköt ut som en missnöjd underläpp, och det af åren illa medfarna taket syntes grått och skalligt. Den sidan var vänd mot framtiden, och framför den sidan, nere vid älfven, hväste och dunkade sågen, planklassen lastade af med nästan regelbundna mellanrum, och då lät det, som när man slår samman två brädlappar, rop nådde upp från sorteringsbommen, lastångarnas vinschar rasslade, och från den höga skorstenen seglade röken i ett tunt flor bort genom luften.

Det var så stilla nu för tiden på gamla Äbord, parken omslöt herrgården och afskilde den från verkets larm och lif; allting var så färdigt och fullbordadt, ingenting var längre strid och oro.

En dam gick nere i parken med ett barn på armen, hon var klädd i en hvit flanelldräkt och hade silfverspännen på skorna och ädelstensprydda ringar på händerna. Hon var lika blek som flanellen och hade korpsvart hår och svarta ögon och en stor näsa som en kakadora.

Det var fru Marie Lomark, född Cadiou, från Le Håvre, Malte Lomarks hustru.

I ett rödt hus intill sågen var kontoret inhyst, där satt Malte Lomark i skjortärmarna vid sin pulpet, liten, mörk och flintskallig och medfl 60

blå påsar kring sina blå ögon och en diamant på vänstra lillfingret.

Han luktade sprit, och ehuru han redan var en fyrtio års karl, hade han intet som helst inflytande, vare sig hemma eller borta.

Det var sålunda en gassig morgon, älfven låg blank, och när en timmerstock rörde sig i vattnet, glimmade den till som guld.

Stora laståWhat langare gingo uppför älfven, och vattnet sprutade hvitt oin propellerbladen; en dimma af brun rök simmade öfver stränderna, och långt borta öfver fjällryggarna stodo gulaktiga moln, stilla, och där härjade då en skogseld.

Men Olof Lomarks skeppsvarf, som han en gång varit så stolt öfver? Borta, begrafdt under brädgårdens banor och staplar! Ett melankoliskt minne från gamla tider, då allt varit så helt annorlunda, då lifvet varit friskt som ett glas källvatten i solskenet.

Gamla fru Engla, med de guldbågade glasögonen på näsan, läste ur bibeln, och gubben Lomark falkade ut öfver gården.

Vänta! sade han, och så ropade han med sin ljummande röst till drängarna vid logen: Låt bena röra sig under er, era förhärdade lathundar! Jag föder er inte, för att ni ska stå i solskenet och gäspa!

Och drängarna sade lågt till hvarann:

Djäfla gubbe! Snål är han, och som en fiskal hänger han öfver en för jämnan! Det ska fan tjäna dräng här i gården!DEN FÖRSTE

Läs vidare! sade Olof Lomark till sin hustru, och knäppte sina händer.

Han hade ingen hatt på hufvudet, det var ett bistert gubbhufvud, med tvärrynkor på den höga pannan som band sammanhållande en dyrbar urna, och hvad som fanns i den urnan, det berättade ögonen. Det var en genomskinlig mörk materia, såsom hafvets vatten bör vara på de stora djupen, och där i detta kalla mörker lefde gnistor, som irrade, förenades, möttes, skildes; ett evigt vandrande i denna natt. Minnen, tankar, infall, lösryckta ord, planer —

Men gamla fru Engla var hvit, och ögonen hvilade i ansiktet som två stelnade röda droppar; det var ett dödt ansikte, och gamla fru Engla förstod ännu inte mer af allt, hvad hon sett i lifvet, än hon förstått första gången, hon som Olof Lomarks hustru trädde öfver tröskeln in i detta hus.

Medan hon nu satt och läste ur bibeln, körde en bonde upp på gården, han band hästen vid lagården och gick öfver planen fram till huset. Han såg upp till verandan och tog handen åt hatten.

God dag! sade han. Jag skulle jussom villa tala med Lomarken!

Stig opp du, Gradin! sade Olof Lomark, och därefter sade han till fru Engla: Gå in med bibeln, Lasse Gradin i

Skäljom vill tala med mig!

Fru Engla betraktade gubben och sade:

Ska hvarenda bonde låna pengar af dig, Lomark ?fl 2

Qå in med bibeln! svarade Olof Lomark.

Hon gick, och Gradin steg ut på verandan.

God dag! sade Olof Lomark.

God dag, tack! svarade Gradin.

Sätt dig! sade Olof Lomark. Hvad är det du vill nu? Vill du låna pengar? Inte har jag nå pengar!

Nej, sade Gradin långsamt, låna, det träng jag inte, men vill Lomarken ta mot ett par tusen åt mig, så är det tacksamt.

Ha'nt ni bank i Öbacka? frågade gubben.

Jo, för den delen, svarade Gradin, men jag är jussom inte nå viss om banker och tocke, det tör fäll ska vara mest för de här grosshandlara på alla platser rund,t ådaln, tänk jag, med bankerna hänn! Utländarna och allt annat otyg som är. Och så vet jag ju det, att det är många bönder, som sätt in pengar hos Lomarken. Så, om han vill, så har jag på mig ett par tusen.

Jo, sade Olof Lomark, det tör väl rymmas ett par tusen till i kassaskåpet, tänk jag.

Ja, då så! sade Gradin, plockade fram en bunt sedlar, och sedan de räknats, gick Olof Lomark in med dem. Så var den saken klar!

Men det var nog inte bara för den delen jag kom, sade Gradin, när Lomark återvändt, jag ville fråga, om Lomarken vill köpa hemmanet mitt.

Ja! drog Olof Lomark, och därefter fortsatte han på bondmål, som han alltjämt använde till bönder. Men till herrar talade han på herremål! Jag vet int, jag har så myttje hemman, så jag vet

rakt int, hvad jag ska med dorn till. Hvad ska du ha?

Jag har nog tänkt femtitusen riksdaler.

Men du har fäll mycket jord på ditt hemman, du?

Jo, det är nog en hundra tunnland, kan jag säga.

Tänk ni gå från all jord,en, nu, här efter ådalen?

Ä'nt det bäst det, som dom bygg ångsåg öfverallt, en bonde kan ju int lefva länger!

Ja, sade Olof Lomark, det har blifvit besynnerligt, men köpa mer, det kan jag nog inte ändå! Det är ju så myttje jord!

Jaha! sade Gradin. Men det var då en annan sak också, jag tänkte. Det är som så, det, att sen patron Hökert dödde nu, så ska fäll landstinget välja ny riksdagsman, och vi bönder ha språke man och man emellan, och vi ha jussom tänkt sätta upp Lomarken på hanses plass.

Gubben Lomark grymtade.

Nu är det ju klart, det, fortfor Gradin, att når industrin, dom säj, ha blifve på det hänn viset, så det är mest bara utländara och folk sör-från landet som sitt i makten, så gett ju böndren faras för att ingen ska tänka på oss länger. Men Lomarken är ju i alla fall barnfödd här på Åbord, och far hanses var ju bonde, och de äldsten bland oss

minns ju, når Lomarken körde plogen själf, och hur d,et är nu, så ha ju Lomarken alltin stått på böndrens sida, och det sägs, att Lomarken ska int just vara tå de bäste kamraterna med utlän-fl 64

dara hänn, så då tänk vi som så, att om Lomarken kom in i kammarn, så skulle vi jussom ha en fiskal på de där landsplågara, och Lomarken skulle hjälpa oss nå litte inför kunglig majestät och kronan och hanses ständer. Det är ju bara endast, som vi ha tala man och man emellan, men det var ju enkomt i dag till att få språka ett ord med Lomarken själf, och höra, hvad han tyck.

Det gick en stund.

Jaså! sade Olof Lomark till sist. Ni vill ha mig in i kammarn! Jag ska väl annars vara densamme, som dragit hit allt det här eländet. Eller hva säj du själf, Gradin?

Jo, svarade Gradin, det tör väl ska vara ett stycke af sanningen, fast det var ju nån del före Lomarken också.

Det mesta tör jag väl ändå ska ha gjort! invände Lomark.

Dess större skäl tör Lomarken ha att hjälpa bönnren nu då! sade Gradin.

Det kan du ha rätt i! svarade Lomark. Men ni skulle ha följt med mig för tjugu år sen, då hadde det sett ut på annat sätt här i ådalen.

Det kan nog tyckas, sade Gradin, men om jag får säga min mening, så var Lomarken nog så storaktig af sig, och det vet han, att det ha böndren aldrin fördragit. Men det finns nog många, som säg också, att, om en hade kunna sett, hvad som komma skulle, så nog skulle en ha följt Lomarken. Men som det är nu, så är det ju orättfärdigt på alla vis.

Det är ju ett rasande elände rakt! utbrastDEN FÖRSTE

Lomark. Här lef man nu efter ådalen som i Babylon, det är bara fest och fåfänglighet, alltsammans, och den, som åk efter par i dag, sitt i fängelse i morgon, folk anse int pengar mer än hö och boss, och ungdomen sup och grassere värre än skam.

Och böndren få betala! sade Gradin.

Böndren ha tjänt pengar, men de ha också lagt sig på storaktighet och byggt gårdar, där de inte ha rum nog, och husen står mest tom och lyse af högfärd! svarade Lomark. Men det vet du, Gradin, att sätt I mig i kammarn, då ha I en karl, som ska tala eran sak, och här ska inga utomsocknes befalla öfver oss. Nu är dom här, men vi ska fäll si åt, om vi int ska få vara herrar ändå till sist i vårt eget hus.

Lomarken är inte ovillig då att ta plassen i kammarn efter patron Hökert? frågade Gradin.

Det är jag inte, svarade Lomark, och det kan du hälsa böndren!

Det var tacksamt, det! sade Gradin.

Sedan pratade gubbarna återstoden af dagen om hvad som borde göras, och Gradin åt middag vid Olof Lomarks bord och fick dricka vin, sedan fick han konjak till kaffet, sedan fick han toddy, och när månen svällde upp ur grantopparna, dinglade han hem i sin skrammelvagn efter landsvägen, och han sjöng och skrek, så att det ekade i natten, medan alla de rastlösa sågverken på älfvens stränder tittade efter honom med hundrade små listiga och glimtande ögon.

VII.

Landshöfdingen stod i Åbords stora sal med champagneglaset i hand och talade för Olof Lomark, som blifvit utnämnd till riddare; och decemberstormen dånade i parkens trädkronor.

Han framlade i officiell ton de synpunkter, man borde anlägga på herr riddarens och grosshandlarens gagnrika och betydelsefulla lif, han rosade affärsmannen, vördade kommunalmannen och vidrörde riksdagsmannens lokalpatriotiska insats samt frambar slutligen hela provinsens djupt kända tacksamhet i sin skål!

Sedan skålen druckits, svarade Olof Lomark omedelbart, på följande sätt:

Herr landshöfding! Mina damer och herrar! I sanning har Gud, den allsmäktige, han, som är långt förmer än jordiska furstar och troner och allt, varit stor i nåd mot mig, hans allra ringaste tjänare.

Mitt lif stupar nu mot dödens rum, mitt hår är hvitt som snö, min rygg är böjd, och jag känner mer och mer årens tyngd på mina axlar.

Men när jag skådar tillbaka sjuttio år i tidens gång och skådar för mitt inre öga, hur åren ha förgått, då darrar jag inför allt, hvad Den Evige låtit mig skåda och upplefva, och allt, som jag blifvit ett ovärdigt medel i hans hand att utföra. Då ser jag långt, långt borta en gammal man, och jag kan säga, att den gamle mannen har i sextio år left i mitt hjärta. Ingen af eder, som

nu lyssna till mitt ord, har kanske hört, någonsin i edert lif, nämnas hans namn, och ändock borde hans namn lefva, då mitt är såsom en vind, som flyr och är icke mer.

Då lefde det i Öbacka en lektor, som hette Barchaeus, och en gång, då han sjösatt ett fartyg, det var en brigg, satt han efteråt samtalande med några andra gamla män. Den gången fällde han ett ord, som aldrig gått ur mitt minne, och det har varit detta ord, som varit det hälleberg, på hvilket jag byggt mitt lif och mitt arbete.

Se på dessa skogar, sade han och pekade ut öfver Öbacka-fjärden. Se på dessa skogar! Det står ödeskog i milar efter milar, och till intet gagn. Där skogen brunnit, där idas bönderna måhända bryta mark, men här finns inte mer odlad mark än min hand. Men ändock, sade han, ändock skulle bönderna kunna bli herrar i detta land, om de toge vara på sitt arf. Om de toge vara på sitt arf, sade han. Den, sade han, den som först inser, hvad som kan göras af skogen, han blir en rik och mäktig man.

Är det icke så, att alla människor bära en bild i sitt hjärta, efter hvilken de lefva?

Min bild och min hjälp, när nöd och ångest var stor, var lektor Barchaeus, och honom tillkommer äran. Jag har endast mäktat lyda hans visa ord!

Hvem kan ens säga, om jag mäktat! Ingalunda hade jag tänkt mig, att ådalen skulle se så ut som den nu gör, när mitt verk skulle vara färdigt och jag redo att gå bort. Nej, nej, jag

har endast varit ett medel i Den Högstes hand, jag har handlat i mörker, jag förstår icke mitt verk, jag kan bara se, att Han, som äran tillkommer, Han har fört allt till helt annat, än hvad jag kan fatta eller ens följa.

Jag är som en ensam kvarlämnad fur, där alla de andra ha fallit för yxan, det blåser kallt och besynnerligt omkring mig, allting är så nytt och obegripligt, ja, själfva Åbord är, som vore det inte längre Åbord, och allt jag vet, det är, att alla dagar ser jag skuggan af min gamle far.

Men det var icke, hvad jag skulle säga. Jag tackar er, herr landshöfding, för edra vackra ord, jag är icke talare nog, att jag skulle kunna belysa edra ord om min plats i provinsen, men jag vill en enda sak, jag vill, att denna provins alltid skall bli lycklig och rik och att dess egna barn må återfå makten öfver sitt land.

Hvad jag har dragit öfver landet, därför skall Den Högste döma mig, men mitt uppsåt har varit godt, och min väg har icke varit krokig.

Käre, drick med mig för detta land! För detta land, som jag lefvat i och där jag snart skall dö!

Alla gästerna drucko skålen under tystnad, medan tårarna sipprade i den gamle Olof Lomarks ögon.

Men hans ord hade kommit ur fjärran och forntid som en kall vind ur en aflägsen håla i bergen, och för ett ögonblick förjagade de den glömska af att hvar individ vid detta festliga bord var ett stridande intresse, fientligt mot hvart och ett af de öfriga omkring sig, den glömska, som

förmått göra dessa individer glada, varma, strål-ögda, som förmått dem att skratta och skämta, att lofva ut sig till små lustiga upptåg, kort sagdt, att vara afsiktslösa, vara öppna, vara som barn; bilden af hvardagarnas upprifvande kamp och list sköt hastigt in för deras medvetande; alla mindes, hur de blifvit lurade eller hur de lurat, och hjärnorna stramade upp sig ett ögonblick, hjärtana sögo hop sig och krympte; och kring åldringen sköt ett oväder af minnen och tankar och baktankar som osynliga kornblixtar, i skenet af de höga silfverkandelabrarna. Och han ante det ej.

Men ovädret lade sig snart, samtalet kom åter i gång, och Olof Lomark hörde den nu så mäktige Franz Twieselmann säga med sin bräkande röst.

Det skall tage hundre år, innan det föds en affärsman her i ådalen, det skulle, ta mig tusind, aldrig ha blifvet något, om icke vi utlänninger var komne!

Man såg Olof Lomark bli blek. Själf kände han svindel. Det var, som om han plötsligt fått en rämna i det mörker, där han dvaldes.

Det skall tage hundre år, innan det föds en affärsman her i ådalen!

Dessa ord läto honom hastigt begripa, hvad man menade om honom.

Och en vrede grep honom, han kunde icke finna ett uttryck för den.

Då sade landshöfdingen :

Nu kör vi damerna från bordet, Lomark, och sen stanna vi herrar kvar och tömmer ditt magnifika portvin!fl

Detta sade landshöfdingen med leende ansikte, och leendet föreföll Olof Lomark som det uppenbaraste, för alla mest tydliga hån mot honom.

Här satt en och ropade högt i hans egen sal, att hans lifsverk var ingenting värdt, och länets höfding uppmanade honom hånskrattande att göra bordet till ett plumpt dryckesbord, allt den dag, som skulle kröna hans sträfsamma lif.

Då brast bandet mellan honom och dessa inkräktare, han kände, att som han föddes bonde på detta Åbord, så skulle han just denna stund, då hans lifsverk afslöts, också återgå till bondestammen. Hade han lefvat herre, skulle han åtminstone dö bonde!

Som en blixt svedde detta till i hans hjärna, och förrän han betänkt sig, hade han med sin gamla hänsynslösa, granithårda stämma svarat landshöfdingen:

I mitt hus är det gammal sed, att gästerna resa sig från bordet, då värdinnan reser sig!

Därmed bet han samman munnen, så att alla sågo, att han inte mer ämnade bända isär dessa snöbleka läppar.

Landshöfdingen blef lika blek i ansiktet, vreden förtog honom orden, och kring bordet var det med ens alldeles dödstyst.

Då reste sig den gamla hvithåriga fru Engla, och stolarna skrapade från bordet.

Snöstormen dundrade mot fönster och i kakelugnar, och ständigt hördes ett beklämmande dån.

Stämningen hade försvunnit, man irrade i filen af ljusa rum, bildade grupper, slog sig ner kring

spelborden, och cigarröken strimmade luften. Värdens ande höll icke längre samman de stridiga elementen, bandet kring det hela var upplöst, man kände snöstormens kyla slå in, och man tyckte sig af en slump ha sammanförts på en gästgifvargård, i väntan att stormen skulle bedarra, så att man kunde spänna för och lämna detta rysliga ställe, där hat och afund sväfvade öfver allt.

Landshöfdingen stod fundersam framför sitt eget fotografi, som hängde på en vägg, och medan han betraktade det, kom Olof Lomarks sonson, Filip, familjens hopp, gående genom rummet; han var en lång, smärt och svarthårig yngling med sydländskt allvarligt utseende, och han var nu sjutton år.

Landshöfdingen stannade honom, lade handen på hans hufvud och fixerade honom.

Ämnar du bli affärsman, min gosse? sade han.

Ja, herr landshöfding, svarade Filip.

Hvad har du för gåfvor då? Tror du lika fast på Gud som din farfar?

Jag respekterar honom, herr landshöfding! svarade Filip.

Landshöfdingen smålog och sade:

Jag hör, att du är en modernare människa än din farfar! Lycka till, min gosse!

Och därefter dref landshöfdingen olustig till sinnes bort mot viraborden.

Men Olof Lomark hade sökt hvila i sitt arbetsrum, och den gamle disponent Lithner höll honom sällskap.fl 72

DEN FÖRSTE

Du har gjort höfdingen till din fiende! sade Lithner.

Jag hoppas det! svarade Olof Lomark.

Hur kan du hoppas det? frågade Lithner.

Därför att då får jag behålla mina sista år i ro och frid. Jag har under mitt lif icke förmått göra, hvad jag hoppades på, när jag var ung. Jag skulle ha stannat här på Äbord som bonde och varit som min far och farfar! Allt hvad jag gjort, det är, att jag dragit in skadliga människor i landet, så att landets egna barn måste flytta bort. I denna dag förbannar jag, hvad jag gjort! sade den gamle, slet sin orden från fracken och kastade den efter golfvet.

Den ryggbrutne Lithner plockade upp den bortslängda dekorationen.

Qör icke skandal, Lomark! bad han. Du är för gammal för det!

Nu är jag gammal nog att dö! svarade Olof Lomark och fäste åter sin orden på fracken.

Snöstormen lugnade till supén, och landshöfdingen, som ursprungligen ämnat öfvernatta på Åbord, tillkännagaf, att han af tjänsteärenden tvangs att resa samma kväll.

Redan klockan elfva låg Abord mörkt under de svarta decemberskyarna, och i grosshandlar Twieselmanns släde åkte landshöfdingen bort genom skogen.

Lomark är en förbannad bonde och hypo-krit! bröt han ut. Det har han alltid varit, och sen han nu fick sin struntvase i knapphålet, tycks han ha mistat förståndet totalt!DEN FÖRSTE

•73

Jo tack! svarade Twieselmann och smackade med läpparna. Den gubbe är en förpannet lushund, han skall paré stoppes i jorden och icke tales om mer.

Och sedan tego de och körde på i mörkret.

VIII.

En vinterdag hissades Åbords flagga på half stång, och i sin tunga ekkista hvilade den åttio-femårige Olof Lomark med händerna knäppte om psalmboken.

Hans hustru var död, hans son var död, och de, som nu skulle följa den sen flera år ensamme mannen till grafven, voro hans trenne sonsöner Filip, Erik och Torsten, af hvilka den förste öfvertagit farfaderns affärer och den andre var officer, medan den tredje studerade i Uppsala.

Tidningarna hade skildrat den dödes insats i provinsens lif, och kransar hade kommit från alla verk vid älfven.

Men när flaggan hissades, låg den gamla gården öde, inga begrafningsgäster trängdes i rummen, ty tågen hade kört fast med dem i de oerhörda drifvorna; sonsönerna sutto ensamma vid sin sena frukost, och till kaffet rökte de en cigarrett; de funno det hela besvärligt.

Den yngste, som lekte med en liten darrande tax, log och sade:

Vi måste väl dricka ett glas champagne till mid-74

dan i alla fall, fastän inga gäster äro här. Gubben hade ju ett helt lager Pol Roger?

Och så gäspade han.

Jo, svarade Filip. Jag tror, att det finns ännu.

Hvilket väder! mumlade Erik. Skall det aldrig sluta storma? Hur skall man komma fram till kyrkan!

Ty det var ju en dånande snöstorm ute.

Gäspande skildes bröderna och gingo till sina rum, hvar och en tänkande på sitt eget men ingen tänkande på den döde, och framemot begrafnings-tiden kommo ett par slädar uppkörande på gården.

Man bar ner kistan och placerade den på likvagnen, och så gaf man sig långsamt i väg genom stormen.

Hela trakten tycktes vara blott drifvor, som hvirflade kring i luften, och efter några minuter hade begrafningståget uppslukats af snön och försvunnit.

Åbords gamla gård stod tom, och snön dref ända upp till andra våningens fönster, och medan vintermörkret föll på, slet stormen sönder den smällande flaggan, och trasorna fastnade öfverallt i parkens trädkronor, och innan mörkret omhöljt allt, fanns endast en smal remsa kvar, och den fladdrade hemskt och öfvergifvet, utan ro, tills den slutligen skymdes och drunknade i stormen, snön och mörkret och blef borta med allt det andra.»NAPOLION»Öbacka hade många invånare, som genom arbetsamhet och duglighet blifvit ganska rika, men lika hastigt som dessa förmögenheter skapades, lika hastigt sopades de bort i tomma intet, och det bildades aldrig i denna stad sådana genom långa tider rika familjer och släkter, som man hör eller läser om från andra håll.

Men i självfva verket var detta alldeles naturligt, och hvar och en människa skall medge, att en sådan man som skeppsredaren Sammel Edin icke gärna kunde bli stamfader till en bestående köpmanssläkt, ty han saknade de flesta af de betingelser, som erfordras för att bli en sådan stamfader; och då i allra främsta rummet en son.

Han hade nämligen bara en dotter.

Förhållandena på den tiden han lefde hade emellertid gjort, att han genom minuthandel och rederirörelse blifvit rik, och vid tidpunkten för den händelse, som nu skall berättas, ägde han nio fartyg i sjön, och det tionde stod på varfvet, färdigt att löpa af stapeln.

Det är kring denna stapellöpning, som historien knyter sig.78

Aret hade hunnit till slutet af augusti månad, och det fogade sig så, att det var Sammel Edins födelsedag.

Då ansåg han, kanske inte utan skäl, att han borde fira den dubbla högtiden på ett minnesvärdt sätt. Därför beslöt

han att ge en stor middag i sitt hus, och middagen skulle vara så stor, att den skulle sluta, först när det redan var alldeles mörkt.

I mörkret, sen middagen var till ända, skulle så skeppet löpa af stapeln, och inte bara på kullarna ofvan staden skulle, som vid vanliga tillfällen, tjärtunnor brinna, utan dessutom också på Sammel Edins gård och på varfvet. Men ytterligare skulle fartyget ekläreras med facklor och lyktor, så att alla skulle inse betydelsen af att i dag fyllde Sammel Edin sextio år och satte sitt tionde och sista skepp i vattnet.

Till middagen skulle bara fina, rika och bildade människor bjudas, nämligen i första rummet landshöfdingen och landshöfdingskan, vidare af ecklesiastikstaten lektorerna Mossberg, Wikner, Hollsten och Hintze med fruar utom den siste, ty han hade ingen fru, af handelskåren patron Unæus med fru och af skepparna gamle kapten Renmansson med fru.

Som Sammel Edin dessutom önskade, att middagen skulle få en alltigenom förnäm prägel, skulle värdskapet inte utöfvas af honom själf utan af må-gen, grosshandlar Dellwik.

När bordet var dukadt och allting klart, stod Sammel Edin vid ett af salsfönstren och såg öfver taket af sina sjöbodar mot varfvet på andra sidan

det lilla sundet, och han småputtrade belåtet, när han såg folk klättra i fartygets rigg och fästa lyktor ända på topparna och rånåckarna.

»Napolion» skall hon heta, det är namn, det! sade han för sig själf. Det var karl, det! Anagga den karln, fast han dog i fängelset, sägs det!

Han afbröts i sina behagliga funderingar af mågen, som berörde honom med sin hand.

Sammel Edin vände sig om och kände den par-tymerade lukten af mågens kläder, han drog honom till sig, satte näsan in mot tyget och luktade.

Tvy fan! sade han därefter och stötte mågen från sig. Nå, hvad var det?

Grosshandlar Dellwik betraktade lugnt den lille gubben och svarade:

Bäste svärfar, tillåt mig att ge ett par för-hållningsorder nu då, innan gästerna komma.

Order! Ger man, hvafan, ger man order åt sin svärfar? Nå?

Först och främst kan ju svärfar låta bli för i dag att spotta vid bordet och si så där vidare. För det andra, svärfar bör i dag tugga på högra sidan, eftersom svärfar har sina ihåliga tänder förnämligast på den vänstra. Uti det fallet behöfver svärfar inte stoppa in hela handen, för att inte säga knytnäfvarna, i mun, och så minskar det på svordomarna, i det hela.

Tvy fan! fräste Sammel Edin.

Emellertid i det hela så skulle jag vilja råda svärfar att inte bena fisken med fingrarna och att inte stoppa pekfingret i glaset, när svärfar skall föra glaset till munnen.

Poh! pustade Sammel Edin.

Uti det fallet att svärfar inte hör, kan ju svärfar i dag säga: hvad befalls eller åtminstone hva-falle i stället för hva! Det låter så förbannadt...

Nu svor du! skrek gubben gladt.

Man svär, svarade Dellwik, men man svär med urskillning, förstår sig!

Det ska fan ge middag! pustade gubben. Alla förbannade fina fasoner!

Man är skyldig sin ställning nu då, och si så där vidare! sade Dellwik. En skräddare kan... möjligen...

Sammel Edin hade ju börjat som skräddare; han skrek:

Hut! skrek gubben. Tig! Usch då! Fy fan, en sån karl! En sån fähund! Skäms du inte? Karl! Skäms bara! Jag skäms, jag, skäms du också! Inte skall jag väl skämmas ensam ...

Nu kommo de första gästerna.

Glöm inte mina order! sade Dellwik och gick.

Sammel Edin torkade sig i pannan efter ansträngningen, och patron Unæus trädde in i salen, en gråhårig jätte med en näsa som en rödbeta. Han klämde Sammel Edins hand och satte in pekfingret i hans handlofve, så att Sammel Edin hoppade på ett ben.

Eftersom jag ingen blomma har som gumman, så trycker jag väl din labb i stället, gamla sill-strypare! sade patron Unæus allvarlig som alltid; men han var den mest kände upptågsmakaren i provinsen.

Och så kom gumman, hon hade ingen näsa

alls men runda glasögon, och hon vägde tolf lis-pund; det hade hon nu också råd till, då hon var patron Unæi hustru.

Jag töckte, jag sulle ge honom en liten blomma, Edin, sade hon, ty hon var från södra Sverige och kunde alltså inte tala riktig svenska som människorna i Öbacka. Så rart då med bordet, man kan ju nästan rapa, innan man har smalcat all den goa maten!

Nu kom lektor Mossberg, han var liten och trind, och som ett sigill på hans väldiga måge lyste en medaljong af guld. När han tryckte Sammel Edins hand, skrattade han utan att ha sagt något, men när han började tala, fortsatte han bara, hvad han på vägen samtalat med sig själf.

Bönerna, som sagdt, bror Edin, är af många slag, men den enda lämpliga vid ett festligt tillfälle, i närheten af ett dukadt bord, där det finns många glas, är, som sagdt: Domine, da mihi po-tum!

Schö! sade med en grymtning lektor Wikner bakom honom. Schö, Mossberg, tala du latin med Sammel Edin? Int begrip han latin; om så var, skräddar-latin!

Knappt voro de orden sagda, då hördes en darrande stämma bakom lektor Wikner, och det var den kringstultande lektor Hollsten, som darrade fram följande ord:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis!

Tvy fan! utbrast nu Sammel Edin. Jag har bedt herrarna komma hit för att äta och supa sig fulla och sätta mitt tionde skepp i sjön, men ta

mig... men, som sagdt, inte för att prata latin och grekiska med en hederlig borgare.

Hedern är det inte så noga med, när man har tio skepp i sjön! sade den darrande rösten. Ty nog vet du väl, käre Edin, att där penningar finnas, dit kommer också allt annat!

Just då kom landshöfdingen, som var en liten dvärg och glittrade af sina ordnar. Och hans gemål hade båda mungiporna nerdragna, på den grund att det gaf ansiktet sken af att äga anor, hvilket hennes namn inte alls gaf.

Det blef alldeles tyst i salen, de gamla herrarna bockade sig, och landshöfdingen sade ett ord till hvar och en; det tillhörde ämbetet.

När så den besynnerlige och förläste lektor Hintze kom, tycktes han virrig, fördold som han var i sitt skägg och

hår; men kapten Renmansson var längre än alla andra, och han bar ett smalt hvitt bockskägg på ett ansikte, som liknade en förvriden rot i skogen.

Det var alltså dessa människor, som nu skulle äta och dricka; fina, rika och bildade människor, de bästa man kunde drifva upp på långa vägar. Verkliga prydnader för ett middagsbord!

Under tiden afvaktade man ute i staden den stund, då solen skulle gå ner och mörkret komma.

På lilla torget utanför Sammel Edins fönster hade samlats en skock fiskargummor, och de torkade från näsan den vattendroppe, som man besynnerligt nog måste ha, då man tjänar sitt uppehälle med händerna, och de pekade in i våningen.»napolion»

Nej si! sade de. Midt på ljusa afton är det tändt med lampor och ljus. Gud, hvad högfärd!

Ty de förstodo inte detta lilla drag af grosshandlar Dellwiks världsvana, hvarigenom vanns, att gästerna omärkligt skulle föras öfver från dag till natt.

Det blåste ute och var ganska svalt, blad ris-tades ibland från någon orkeslös björk. Den glans, som om aftnarna brukade stiga från fjärdens lugna vatten, den fanns inte i afton, ty fjärden var sträf och mörk i blåsten, och molnen voro vildt formade.

Men Sammel Edin i sin sal redogjorde för sina gäster, hvad fartyget skulle heta.

Jo, hon ska heta »Napolion»! sade han.

Schö, Napolion! sade lektor Wikner. Det var ett underligt namn på ett skepp. Hvarför ska du kalla na för Napolion då, Edin?

För Napolion, han var en sat...

Förlåt, svärfar! sade grosshandlar Dellwik. Hvad var han? Vi hörde inte riktigt!

Sammel Edin tittade förvånadt och tankspridt på sin måg. Men plötsligt började han klå sig med ifver på högra handlofven.

Hvad i helvete är det, som kliar? skrek han, glömsk af allt annat.

Inte går det att få fason på gubben, nu då! sade Dellwik lågt till lektor Mossberg. Han måste ha sin gång! Man får ta honom, som han är, förstår sig!

Men lektor Wikner upprepade:84

Schö, Edin, kallar du fartyget för Napolion? Det var ett besynnerligt namn, det!

Då vaknade Sammel Edin igen.

Napolion, sade han lifligt, men återigen flög vänstra handen till högra handlofven.

Hvad i helvete! skrek han, och så tittade han upp under de buskiga ögonbrynen. Han tittade på patron Unæus.

Men lektor Wikner återtog:

Schö, Napolion, du menar väl karln från Corsica, som dom satt handklofvar på till sist?

Sammel Edin pekade på patron Unæus och ropade:

Jag såg väl, att du såg så allvarlig ut, när du tog mig i hand, och så klämde du som bara...

Unæus är mycket stark i det hela, det vet ni ju, svärfar! inföll Dellwik.

Håle, hva du afbryt mig för jämnan! sade Sammel Edin. Hvad hade du på fingret, Unæus?

Patron Unæus tittade på sitt pekfinger.

Nageln, inte annat jag kan se! sade han lugnt, och då brast hela bordet i gapskratt, som ändade i landshöfdingens ord:

Min kära Edin, vi skulle verkligen alla mycket gärna vilja höra, hvarför ni tänker döpa fartyget till Napolion!

Ja, bara klådan gett sig af! svarade Sammel Edin. Jo, si, Napolion, det var en karl, det! Anagga den karln! Slogs gjorde han ju nära på som Karl XII i tiden, fast han inte var svensk, och klådde tjyf-tysken, har jag hört! Si, det tycker jag om'en för! Lefde karln, skulle jag, anagga,»NAPOLION »

85

kalla skutan Napolion i alla fall, om han så blef högfärdig, ifall han mötte'na på sjön! Men nu är han död, och då, fan i mig, skall skutan heta Napolion, hvarje dag på året. Då blir hon värst i hela kofferdiflottan, och Lomarken på Abord får gå med långnäsan! Jo, det är namn det! Gör om det namnet, herr landshöfding. Petter och Greta, det kan hvem som helst sätta på en skuta, men si, när Napolion kommer, då blinka dom och säger: ja, Edin i Öbacka, det är karl, det! Det är karl hela dan, det! Skål, landshöfdingen, tyck int han som jag?

Skål, 'Edin! sade landshöfdingen skrattande. Menar ni, om jag tycker, att Edin i Öbacka är karl hela dan eller att skeppet bör heta Napolion ?

Ta bägge frågorna ihop, så skåla vi på saken, eller hvad sägs, landshöfdingen? svarade Sammel Edin.

Gärna det, Edin! sade landshöfdingen och skålade.

Då sträckte Sammel Edin ut handen och sade till hela bordet:

Det är landshöfding, det!

Hvarvid alla återigen brusto i ett rungande skratt.

Det blef emellertid hett i salen, och imman rann af fönsterrutorna; man måste öppna.

Ute brunno redan stjärnorna, och luften var flammig af nattens blånad.

Nu väntade människorna i staden, att gästerna snart skulle komma från middan. De för-86

>NAPOUON>

sta tjärtunnorna brunno redan på kullarna och varfvet, och den tjocka röken vältrade mot himlen.

Nu kom också månen öfver bergen röd och finnig, glidande på den ishala himlen.

Då skymtade fiskarbåtarnas segel ute på fjärden, när fiskrarna återvände från sina sättningsplatser; det gaf något spöklikt åt det hela, och vågorna plaskade och skvattrade kring sjöbodarna, där lyktor slängde. Roddbåtar drefvo på sundet nedanför varfvet, och några flickor sjöngo.

Allt rödare och blodigare stego tjärflammorna i månskenet, och nu tändes den ena lyktan efter den andra i fartygsriggen, som reste sig likt ett jättedjurs benrangel öfver sjöbodtak och den svarta skogskonturen.

Men man hade spart en öfverraskning åt Sammel Edin.

Det fanns i staden en liten mässingssextett, som hette skomakarsextetten, därför att den bestod af bara skomakare.

Nu kom skomakarsextetten upptågande på Sammel Edins gårdsplan, och där stämde den upp en jämmerlig och entusiastisk hyllning.

Månen blänkte i de buckliga hornen, gnistorna dansade från de båda tjärtunnor, som brunno på gården, och de sex skomakarnas skröpliga gestalter stodo inväfda i en rödflammig rök med stänk af månsken, och den glittrande fjärden bakom.

Inne i salen sorlade nu alla, och talgljusen buro långa tjufvar, lamporna fläktade för draget, och alla glas voro

fyllda.

Brevis oratio penetrat cælos.

Longa potatio evncuat scyphos!»NAPOLION »

87

sade lektor Hintze till lektor Hollsten och lyfte sitt glas, och nu hade han framträdt ur sitt skägg och hår, väckt af vinet.

Lektor Hollstens näsa hängde långt ner. Han förde den vänligt åt sidan med vänstra handen och drack.

Det är godt att dricka, kära bror Hintze, sade han, men glasen äro en smula obekväma!

I samma ögonblick stack en af skomakarna sitt sotiga ansikte in genom fönstret och ropade:

Skutan brinner! Skutan brinner!

Alla rusade upp från bordet utom Sammel Edin.

Si så där, ja! sade han och nickade upp och ner. Är elden lös nu också!

Gästerna trängdes vid fönstren, och därborta i månskenet stod skeppet och brann. Lågorna fladdrade tätt, och riggen liknade ett höstgult träd med praktfullt skinande krona.

Skenet kastades allt starkare och flammade i hemska figurer på röken, som dref bort med kvällens vind; roddbåtarna på sundet framträdde som utskurna ur mörkret; sjöbodarna, magasinen, virkesupplagen lågo i full belysning, och inne i mörkret öfver staden glimmade fönsterrutor och rådstuklockans visare; och alla dallrande blad på träden tycktes lika snöflingor, som drefvo fram öfver taken.

Skomakarna sprungo med sina skinande horn i hand nerför bergknallarna, och öfverallt löpte människor, öfverallt skrek och hojtade man, borta i88

» NAPOLION *

brandskenet hoppade små figurer omkring, och när man reste upp stegar mot fartyget och kedja bildades, tycktes en massa dvärgar ha kommit fram ur mörkret, och när vattenpytsar slängdes mot fartygssidan, såg det från bergknallarna ut, som om dvärgarna stått i flock och spottat in i elden.

Nu började det klämta i kyrktornet och nu i rådstutornet, det var så hemskt, att alla kände barndomens skräck i blodet, damerna i Sammel Edins sal började gråta och jämra sig.

Men Sammel Edin satt med slutna ögon, ensam vid det sköflade bordet.

Det är Napolions fel! mumlade han. Jag skulle aldrig ha gett skutan det namnet! Karln dog ju i fängelse.

Och han upptändes af en sådan vrede mot den döde, att han grep ett vinglas och slängde vinet öfver axeln ut i salen.

En lushund måtte karln ha varit, det är visst och sant! sade han.

Men hvad menar ni egentligen, min kära Edin? skrek landshöfdingen till, ty han hade fått hela vinskvätten i nacken.

Landshöfdingen hör, hvad jag säger! skrek den förbittrade Sammel Edin tillbaka. En lushund måtte karln ha varit!

Därmed rusade gubben upp, och landshöfdingen sade, nu lika uppretad, äfven han:

Man begär dock lite bättre vett af en man i er ställning, Edin!

Det har inte fan tid att ha vett nu! svarade Sammel Edin och skyndade ut.»NAPOLION »

89

Han rullade och hoppade och skrek och fäk-tade sig nerför bergknallarna och ner i sin sjöbod, men alla hans båtar voro lånade. Slutligen blef han upptagen af en båt på sundet och förd öfver.

Hettan slog honom för ansiktet, gnistorna yrde kring honom, vinden pep i tacklaget, och det puttrade, fräste och sprakade som i en bryggstu.

Alla människor stojade och skreko, och det hördes rop:

Slå undan stöttorna! Låt skutan gå i sjön, annars tar det eld i magasinerna!

Och det sprakade i Sammel Edins hjärna. Inför alla dessa människor skulle han visa, hvad karl han var! Han trängde sig fram genom hopen.

Ge plats åt Sammel Edin! skränades. Sammel Edin kommer! lät det.

Och han fick en gata, man betraktade honom med vörnad och fruktan, när han kröp fram vid foten af den brinnande kolossen, hvars flammor och rök syntes kring hela trakten, så att till och med aflägsna berg upplystes.

Slå undan stöttorna! ropade Sammel Edin. Låt hela härligheten gå i sjön!

Slå undan stöttorna, var det! upprepades hans order, och strax tillkännagåfvo dånande hugg, att ordern utfördes.

Nu darrade skrofvet, nu började det glida, lågorna stodo rätt ut i vinden som gula vimplar och röda flaggor och en hel besättnings byxor och tröjor, och prydd af denna fladdrande ståt sköt Napolion ner i vattnet, hvarvid ett jättehvä-90

sande upphofs och ett moln af ånga kringhvärfde fartyget, så att elden syntes som tvärs genom en snöstorm.

Bogsera ut henne på fjärden! kommenderade Sammel Edin. Och låt henne brinna ner!

Men då samlades sig alla människor kring den lille gubben.

Sammel Edin är galen, han tänker låta skeppet brinna ner! skrek man.

Håll mun! skrek Sammel Edin tillbaka. Är skutan er? Tror ni, jag är en fattiglapp som ni, som är skyldig mig pengar, hvarenda en? Hva? Tror ni, Sammel Edin vet, hvad han gör, eller inte, hva? Håll mun på er, rackarpack! Fattigstackare! Fattighushjon! Snåljåpar! Ynkryggar! Lathundar! Oduglingar! Fiskarbyke! Slitslasar! Tattare! Oäktingar! Lushundar! Strykare! Fyll-rackor! Bondhyflar! Sillstrypare! Lådhuggare! Oiftblandare! Lagvrängare! Kyrkskojare! Surströmmingar! Fårtackor! Bocknäckar! Vallackar! Pack!...

Utröttad sjönk Sammel Edin samman, och Napolion bogserades som en brinnande kyrka ut på fjärden och lyste på stränderna och på Öbacka stad, så att alla fönster tindrade och glödde som kattögon i en källare.

Landshöfdingen, som också var tillstädes, vände sig till lektor Wikner och sade:

Det är, som om de gamla vikingarna ännu lefde i gubben Edin. Af den stammen kan man säkert få goda soldater, men knappast några generaler!

Schö! svarade lektor Wikner. Det är med Edin* NAPOLION >

som med allt folket här hos oss, en far som lappen, en byter så hastigt om sinne!

Sanningen af dessa ord kunde man skåda ett par timmar senare, då Napolion kolade ner ute på fjärden och dryckeslaget fortgick i Sammel Edins sal.

Nu ska vi supa och festa och vara glada! skrek han. Hvafan! Ett fartyg! Har jag inte fartyg, som räcker till? Hva? Nå? Femti tusen riksdaler, skulle man inte ha råd att förlora det, när man fyller sexti år? Hva? Tror herrarna, man fyller sexti år så förbannadt ofta, hva? En gång är ingen gång! Sammel Edin har mycket på kistbotten, han! Flera hundra tusen riksdaler! Sammel Edin! Det är en rik karl, det! Anfäkta den karln, hvad han är rik!...

Medan gubben lallade, söpo de andra, men landshöfdingen och kapten Renmansson och alla damerna hade gått sin väg.

Gubbarna dansade med hvarann, när ur den mjölkfärgade rymden det första gryningsskenet bröt fram, och lektor Hintze dansade med en stol i famnen och sjöng:

Lever matin n eat point bonheur, Boire matin est le meilleurl

Och i en soffa satt lektor Mossberg och sof gapande.

Ännu när stadsborna på morgonsidan stucko ut hufvuna genom sina fönster, låg det sista af Napolion och flöt ute på fjärden som en granruska, men Sammel Edin lutade sitt hufvud öfver92

sängkanten och jämrade, medan fru Edin höll honom för pannan.

Söta Edin, sade hon, hvarför skall du supa så förfärligt, och till på köpet lät du i fyllan och villan femti tusen riksdaler gå upp i lågor!

Och så jämrade hon, och så jämrade han, och all världen var en jämmer, en jämmer!!

Så grundlägger man ju inga rika dynastier.EN AF DE BLINDEI.

En hög dag i skördetiden kom en fiskarbåt seglande till Åbord öfver fjärdar och sund.

Olof Lomark gick i spetsen för sina drängar och slog hafre.

I båten sutto två män, och den ena af dem kom uppför vägen, då förvandlades han till en ljuslätt yngling med brunbrändt skinn. Han upptäckte från vägen, att Olof Lomark gick i spetsen för drängarna på hafrestycket, och då vek han från vägen in på stycket; han var klädd i grå vadmal odh pjäxor, nästan som en lapp.

God dag, sade 'han, är I Olof Lomark?

Det är jag! svarades.

Då skulle jag fråga, sade ynglingen, om 1 kunde ge mig liyra ombord i ett af era fartyg, eftersom jag tänkte bli sjöman.

Olof Lomark betraktade 'honom uppmärksamt oc*h frågade sen:

Hur var namnet?

Åbygge, svarade ynglingen.

Son till Åbygge i Tvärfiamn? frågade Olof Lomark, och tillfogade, sen ynglingen bejakat frå-96

gån: Gå ner till varfvet och tala med skepparn på fartyget, som du ser där.

Ynglingen gick ner till varfvet, frågade efter skepparn och stod inom en liten stund framför kapten Nordhammare. Äfven denne betraktade honom noga och sade sen:

Hur gammal är du?

Tjugu år, svarade Åbygge.

Hvad heter du i förnamn? frågade kapten Nordhammare vidare.

Isak! svarades.

Du får mönstra in som jungman, sad,e kapten Nordhammare, och därmed var frågan klar.

Isak Åbygge återvände till båten odh åt ur matsäcken i sällskap med brodern, och sen måltiden var slut, steg han i land och gick sin väg, medan brodern hissade segel, stötte ut båten och seglade utåt fjärdarna hem igen.

Isak Åbygge arbetade ombord sen den dagen, och han hade snart blifvit en tjärig sjöman med grå lufva på nacken och en märlspik dinglande i en hysing nerom den pösiga byxstjärten. Hans dag gick ombord på alldeles samma lugna och tystlåtna sätt, som den förut passerat hemma i fiskläget.

En morgon, då allt var klart ombord, lasten stufvad och luckorna skalkade, hifvades ankaret, fartyget gled nerför älfven i solgasset, och med vågorna plaskande och glittrande om sidan försvann det ur sikte.

Den dagen stod Olof Lomark högst upp i korn-

hässjan och stufvade sädeskärfvarna, och hela landet låg stilla och höstgult kring Åbord.

Ingen människa tänkte den dagen på Isak Åbygge, själf tänkte han på ingenting; lifvet hade sin gång, och allting var, som det skulle.

Men allting här i världen har ju sin förhistoria! Det var inte bara en slump, att denne tjuguårige Isak Åbygge nu dansade i väg på vågen ut till främmande land, det fanns en djupare mening i detta; och det tål, att man vet något närmare, om den saken.

Ja, i självfva verket var det en lång förhistoria, men endast det viktigaste må här beröras.

Namnet Åbygge kan man nämligen följa så långt tillbaka som till 1688, då i Tvärhamn föddes en Zacharias Åbygge, och han är den, som får kallas stamfader. Om honom vet man, att då en ny hamnordning skulle införas under senare hälften af 1700-talet, ställde han till ett så häftigt och oresonligt uppträde mot lagen, att han stämdes inför rätta och straffades. Så oroligt var det Åb.ygge-ska blodet. I två led efter honom var familjen bunden uteslutande till fisket, men hans sonsons son, Erik Åbygge, seglade några år på sjön. Denne Erik Åbygge blef far till Isak Åbygge.

Följer man handlingarna, finner man, att Isak Åbygges förfäder spelat en framstående roll i hamnens historia. De hade alla varit hamnfogdar, de betalade högre skatt än andra, de deltogo i alla vådliga jakter om vintern och i alla stormiga fisken om sommarn och voro ofta nära att bli borta. Men dessutom voro de bekajade med våldsamt

lynne, och på den tid, då brännvinsbränningen florerade som starkast, synas de ha supit och left mer än någon annan, och en af dem, Jonas Olof Äbygge, blef till och med inför hamnlaget hotad med fördrifning, om han ej styrde sitt vilda lefverne.

Af allt detta framgår, att familjen Äbygge i sin hamn bildade kärnan af den s. k. fiskaradeln och tyranniserade de andra lägre fiskrarna.

Isak Äbygge var sålunda född patricier inom sin lilla sfär, och han var van att se på sina medmänniskor med en viss hård öfverlägsenhet.

Nu är att märka, att landskapet var ett enda stort skrofligt berg, och i skrefvorna lågo de små fattiga byarna. I byarna bildades under tidernas lopp dylika skikt af patricier och plebejer, de senare voro bundna till platsen, medan de förra så småningom började sträfva att, då de ej i hembyn hade några att öfvervinna, komma bort till andra orter, där obestämda möjligheter funnos.

En sådan hade Erik Äbygge varit, som blifvit sjöman. Men hans blod var ännu inte nog mättadt med lust att lyfta och kraft att bli borta från släkten och hemmet, det fordrades ännu en generation, för att lusten skulle mäkta öfvervinna allt motstånd.

Erik Äbygge berättade emellertid i hemmet och inför de andra fiskrarna om hvad han upplefvat och skådat, och han tände på detta sätt redan tidigt den unge Isaks begär att få lämna hemmet. Förhållandena fogade dock så, att sonen måste stanna hemma; fadern var nämligen sjuklig och var långa tider bunden vid sängen, bröderna voro för

små att kunna bidra till uppehället, och Isak103 EN AF DF. BLINDE

tvangs sålunda att arbeta för familjen. Men inom honom tillväxte just härigenom den oemotståndliga lusten att flyga ut, och han upptogs så fullständigt af denna lust, att han blef, till skillnad från far och förfäder, en ganska tyst och inbunden människa.

När så bröderna en dag voro fullvuxna och kunde sköta arbetet, seglade han bort till den mäktige Olof Lomark på Åbord, och nu var han redan långt från hembygdens kust.

Men det märkliga med honom var, att han längtade icke till någonting visst. Han frågade icke efter hvart fartyget skulle fara. Det brydde han sig icke om. Han stod i sina sjöstöflar till rors, han hängde till väders, han vakade om natten på utkik, han låg i sin koj och snarkade, allt med samma orubbliga lugn; utan en önskan, utan en tanke, utan en undran eller en fråga. Han bara löd den oro, som blodet fyllt honom med och som befallde honom att ge sig ut i världen, det var allt, som bildade hans lif.

Där han nu seglade ute på hafvet, medan seglen slogo och dunkade öfver honom och brottsjöarna vräkte öfver däck och skans, var han så bortglömd, så afskuren från allt, så tillfällig, att man kunnat anse det likgiltigt, om han lefde eller ej.

Men — "hvem kunde ana, att en hel folksjäl låg och rufvade med hopvuxna ögonlock i denna fiskarpojke? Hvem kunde tro, att det var eviga lagar, som tvingat honom ut på hafvet? Hvem kunde tänka sig, att en människa, utan att själf begripa100

det ringaste däraf, i alla fall, blott genom att lyda sitt oroliga blod, bidrog till att länka en hel folkstams öden in i nya banor?

Så ovetande och blind började Isak Abygge sin insats i landskapets historia, och nästan lika ovetande och blind skulle han vara, när han som gammal man slöt sina ögon till evig ro. —

II.

Mot denna fond har man alltså att se Isak Abygge, och bakom honom skymtar det vilda berglandet, hvars människor med tom blick skådade årens gång och ingenting visste om sig själfva, sin forntid och sitt bortglidande lif.

Barbarer.

Det fartyg, Isak Abygge följde, var destineradt till en liten hamn på Bretagnes norra kust. Där låg vid en flod en half mil in i landet en stad, och i den staden brukade skandinaviska fartyg på den tiden finna god afsättning för sina trävaror.

Detta var alltså den första trakt af världen, som Isak Abygge skulle få se. En trakt, så vidt olik hans eget land och ändock med något gemensamt.

Där floden mynnade ut i hafvet, hade bildat sig en bukt, skyddad af en kedja skär, och på strandens kullar låg en liten by, enligt sägnerna rester af en urgammal stad. I byn fanns ett litet värdshus, hållet af en änka, och på skylten ofvan dörren lästes: Chez Le Dret ön sert à boire etEN AF DE BLINDE

à mänger. Änkan hade en dotter, och denna Louise Le Dret var en vacker flicka.

Hon lefde fram sitt lif i detta värdshus, där alla byborna passerade dagligen, ty änkan hade också en liten handel. Alla voro de släkt — alldeles som människorna i Tvärhamn — de unga växte upp tillsammans, hade gemensamma minnen från skolan, från de stora kyrkliga festerna, från danserna och från fisket, som lifnärde dem.

1 Louise Le Drets bröst fanns ingen oro, ingen längtan bort, ingen förkänsla af att något skulle kunna hända. Hon

hörde hvar morgon och hvar afton de skrälliga kapellklockorna ringa angelus rundt slätten och korsade sig därvid, hon gick om söndagarna till kyrkan i byn borta på slätten, hon biktade för prästen synder, som inga synder voro, men förteg de verkliga, och bakom hennes bleka ansikte med dess böjda näsa och mörka, lugna ögon och den smala halsen reste sig ett landskap, grått och fåradt, kält och fullskrivet med mystiska tecken som en gubbes hud, och i detta landskap skymtade svarta präster med stora hattar, gamla vaxgula kvinnor med hvita hufvudkläden, magra män med underligt förstelnade ansikten, i hvilka förgångna generationer kvarlämnat spåren af laster och brott.

1 denna jord, på denna stam var Louise Le Dret vuxen, och omedvetet tycktes hon bära inom sig det innersta lugn, som stammens blod under seklernas strid förvärfvat; och den aska, som tycktes vara det gamla landets själ, tycktes också vara hennes. Men låt oss medge, att det var en glad aska!

Det var onekligen för åskådaren något sällsynt och säreget vackert att i fantasien låta det bleka, fina ansiktet uppburet af den hvita halsen framträda mot denna landskapets mattgråa fond som en drottnings bild på ett gammalt mynt.

Och denna flicka med askan af förbrända sekler till själ, hon skulle nu —!

Ja, låt oss endast gå vidare i historien!

Fartyget kom, efter en lång och svår resa, till denna plats, kastade ankar i viken, och besättningen släpptes i land.

Där stod Isak Äbygge på främmande jord. Men han fann icke något särskildt besynnerligt omkring sig. Att människorna skulle tala ett annat språk, det visste han, och han hade ju allt från barndomen hört lapparnas rotvälska, från hvilken för öfrigt denna inte skilde sig så mycket; att landet var flackt, kulligt och grått med rutiga ängar som ett stort sticketäcke, nå det var väl vanligt i detta land, att husen voro af sten och lergrå, att människorna voro mörka och fula, att det ringde i kyrkan morgon och kväll, att hafvet på några timmar sjönk undan, så att fartyget låg midt på en åker, att människorna gingo med korgar omkring på denna åker och plockade snäckor, allt detta var ingenting att förvåna sig öfver, det var ju så, och då var det så!

Det enda han kände, var, att självfva luften och solskenet voro något annat. Hemma var luften klar och svalkande, men här var den simmig och besynnerligt het, så att han måste sluta sina svidande ögon och svala af dem på det sättet.

Han följde sina kamrater upp till värdshuset. Där sutto några gummor bredvid en stor säng i ett hörn, och i sängen låg en likblek gumma och mötte hvar inträdande med sina svarta blickar. Ett par karlar med lufvor på hufvut och träskor på fötterna hängde öfver ett naket, aflångt, tjockt bord, sögo sina kritpipor och drucko ur blå spilkumar. De sågo ut som röfvare. En liten eld brann i den öppna spisen, och ett halfnaket barn satt vid elden. Alla de innevarande skreko om hvarann, och hela rummet var svart och inrökt som en lappkåta. I dörren visade sig hvarannan sekund en kvinna med brinnande kolögon och ett barn på armen, hon skrek ett par ord inåt rummet, och de innevarande slängde åt henne några ord tillbaka.

Men innanför disken stod Louise Le Dret. Hon var som den hvita blomman i detta smutsens och rökens och bråkets näste.

När Isak Åbygge trädde in jämte sina kamrater, vände hon hufvut och betraktade dem, och när de, under de innevarandes tystnad, slagit sig ner vid bordet, kom hon fram i sina smällande träskor och stannade framför Isak Åbygge.

Hon såg på honom med öppna, klara, lugna och svarta ögon, som inte darrade, inte tvekade, inte blygdes, inte undrade utan bara betraktade honom.

Hon öppnade munnen och sade någonting, som han inte förstod. Och medan hon sade orden, betraktade hon

honom hela tiden.

Han, som var van att med öfverlägsenhet se ner på sin omgifning och som i en kvinna såg nå-

got jämställdt en mer eller mindre värdefull ko, han kände långsamt, att det började bli en oro inom honom, uppväckt af denna lugna och säkra blick, som inte släppte honom. Hemma slogo kvinnorna alltid ner sina ögon, och om man såg in i dem någon gång, var det som att se bort genom en rymd, där det inte seglade ett moln, inte en fiskmås, inte ens en fattig kråka. Men här stod detta öga så svart och hemlighetsfullt, som när man böjde sig öfver båtkanten och spejade ner i hafvets djup, där alla gåtorna bodde, där de oändliga fiskstimmen gingo, och dit man helt oförmodadt kunde dras ner af den oberäkneliga döden.

Det hade händt Isak Åbygge som väl alla andra fiskare, att han ibland ute på hafvet, då vågorna mot natten fingo ett hotande mörker, plötsligt kunde känna sig rädd, men han visste inte, hvarför han kände sig rädd. Barbaren i honom kunde inte mer än uppsamla känslan, hvad som låg bakom den kunde han ej spåra.

Sammalunda var fallet nu — Isak Åbygge blef rädd, och det var allt, han kunde åstadkomma af inre rörelse. Han var så fylld af rädsla, att han inte ens tillskref de svarta ögonen orsaken. Rädslan bredde sig inom honom som ett jämnt svart haf, och på hafvet seglade två blomhvita måsar, och det var dessa ögon.

Men äfven de inre hafven ha sin ebb och flod, oqh rädslan sjönk undan, men märk: då stannade de hvita måsarna kvar, sittande på nakna klippor mot himlen!

Lugn och utan att ändra sitt ansikte genomgick

Isak Äbygge denna händelse, men den lämnade spår efter sig. Rädslan kom åter och försvann, och med få ord kan sägas, att Isak Äbygge var fullkomligt prisgifven åt de oberäkneliga rörelserna i sitt inre. Men rörelserna måste så småningom plöja upp en fåra, och för honom togo de slutligen den formen, att han kände sig främmande och ensam.

Men hvad var honom främmande? Jo, fartyget, skansen och kamraterna. Det händer ju ofta, då man vaknar, att man har lite svårt att bygga upp yttervärlden omkring sig. Väderstrecken äro snedvridna, tingen äro upp- och nervända, somliga tyckas borta på permission, den kompakta massan af magasinerade händelser, som bildar bas för ens dagliga lif, är försvunnen, och man måste skynda att kalla tillbaka allt detta för att kunna glädja sig åt att vara människa igen.

Den stackars Isak Äbygge hade inte förmåga till dessa operationer, och han kunde därför inte riktigt få det hela att hålla ihop, världen var som ett trasigt skjul omkring honom, och det blåste in, så att han frös.

Men i honom fanns en klar och oemotståndlig vilja, och som människor på hans ståndpunkt, bara löd han; hvad annat kunde han? Han hade inte råd till mer än en känsla, en tanke, en vilja i stöten; och nu var han bit för bit förvandlad till denna enda vilja, enda tanke, enda känsla. Det var att komma i Louise Le Drets närhet.

Det tillgick på följande sätt. Öfver allt som rörde sig i honom, stodo hennes ögon alltjämt,

med samma lugna blick. Men nu är det ju så, att om man tillräckligt länge betraktar något, så breder det ut sig åt alla håll, sväller och utvidgas och börjar kröka sig som ett par famnande armar. Men samtidigt drar det sig bort och likasom suger en in i sig, till dess att armarna knyta sig bakom ens rygg och man uppslukats och ligger inkapslad, utan förmåga att komma fri; det är som en mara.

Sålunda svällde Louise Le Drets skugga inom Isak Åbygge, famnade honom, knöt armarna omkring honom, kapslade in honom och drog honom med sig bort i ett mörker. Blott och bart därför att hon, kanske en minut, hållit sin blick lugnt riktad mot honom. Och han ville henne ingenting, begärde ingenting af henne — han måste

bara lyda en vilja inom sig. Det var allt, det var det besynnerliga. --

Härutaf kom sig nu, att Isak Åbygge till kamraternas ogemena förnöjelse ständigt, då tillfälle gafs, höll sig i Louise Le Drets närhet; och i den lilla byn blef detta det allmänna samtalsämnet, men Louise Le Dret var som alltid annars, skrek ut genom dörren, serverade cider i de blå spil-kumarna, korsade sig vid angelus och dansade med sina jämnåriga, som hade alls ingenting händt. Och det hade det ju inte heller! För henne!

III.

Det var sent på julnatten, och Isak Åbygge satt med Louise Le Dret på kullen ofvanför byn, hela hafvet låg framför dem, en fyr flammade i horisonten, och en liten rökig måne lyste öfver slätten.

Man får tillskrifva de eviga lagarna den omständigheten, att hon följt denne tyste utlänning på en sådan utflykt, så mycket mer som han knappt lärt ett ord att säga henne och de således måste antingen tiga eller sucka.

Eller skulle hon möjligen vara fångad af honom ?

Ingalunda! Det är ur alla möjliga synpunkter lämpligare att se denna natt i stort. Se hvad som verkligen skedde i det, som syntes ske, för att tala med filosofen.

Hvad som syntes ske, det är icke svårt att fatta. Med kännedom om de båda individernas natur och tillstånd måste man fatta, att Isak Åbygge blindt, ja, medvetslöst ref upp Louise Le Drets kläder, medan fyren alltjämt blinkade i horisonten som ett sömnigt öga, hvilket måste se, hvad som tilldrog sig; samt att Louise Le Dret afvaktande stirrade upp mot stjärnorna, medan hon tuggade sina läppar.

Detta var nu det betydelsefulla ögonblicket! Hvad skulle nu ske?

Med Louise Le Dret skedde endast, att hon gaf till några små skrin och därefter snabbt grep

om Isak Abygges nacke och med sina läppar och sin tunga for i blixtsnabba slag öfver hans ansikte och hals, att hon gräfde in naglarna i hans kött, att hon vred sig och slet sig, att hon kramade honom så hårdt, att han--

Långt, långt in i Isak Åbygge, allra längst bort vid det svarta hafvets horisont reste sig en liten våg, den rullade fram öfver hafvet och steg alltmer, dess kam blef hvit, den omgafs af ett stormdån och muller och tjut, och den rusade fram med allt snabbare fart, till dess att den, som hade den utifrån och icke inifrån störtat öfver honom, dränkte Isak Åbygge, och när han sjönk i det piskande och dånande skummet, upphof han några gurglande tjut, fäktade med armarna och sjönk samman, som död.

Louise Le Dret låg stilla och tittade med sina orörliga ögon på stjärnhimlen, medan ginsten susade och vajade kring hennes hufvud; och slutligen vaknade Isak Åbygge.

Han snyftade och grät, han kröp omkring på knäna och klöste med fingrarna i backen, och han borrade ansiktet mot det frostiga gräset.

Han kunde ju ingenting säga, dels hade han ingenting att säga, och dels kunde han inte hennes språk.

Louise Le Dret satte sig upp och stirrade på honom, och när hon såg, hur han kröp omkring på kullen och grät och snyftade och klöste i marken, brast hon i ett skallande skratt!

IV.

Följande kväll var det flod. Kapten Nordhammare gaf order, att man i all hemlighet skulle lätta ankar, ty af kapten Renmansson, som helt oförmodadt kommit inseglande i viken, hade han fått höra, att en stad i Spanien brunnit ner, och Renmansson hade fattat det beslutet att själf segla dit ner för att få sälja de varor, som man denna gång ej syntes kunna få afsättning för här på orten. Nu skulle kapten Nordhammare lura honom, hvilket

var vanligt äfven på den tiden — men i självfva verket hade kapten Renmansson ljugit, så att det var kapten Nordhammare som blef den lurade.

Isak Åbygge befann sig alltså helt oförmodadt ute på hafvet igen.

Dagarna gingo, och han fick tid att lugnt betänka, hvad som skett.

Det är sant, att kvinnor föda barn, som de bära i sitt inre; men man kan säga, att äfven i männens inre bilda sig individer.

Isak Åbygge hade rest ut tom och lätt. Men när han nu lämnade den främmande lilla hamnen, var han tung, som bure han på ett nytt väsen i sitt inre.

Det svarta hafvet inom honom hade sinat ut på julnatten, de båda hvita måsarna hade försvunnit i samma drag, men på bottnen af hans hjärta hade kvarlämnats ett litet oroligt jämrande väsen, hvars jämmer uppfyllde honom med åtrå att än en gång drunkna på samma sätt som uppe på

kullen, då Louise Le Dret upphäft ett så gällt skratt, att han blifvit alldeles vaken.

När stormvågen slagit igen öfver honom, hade något vridit sig af smärta inom honom, och han hade tyckt sig skymta en annan värld, än den han lefde i. Denna obetydliga skymt hade uppfyllt honom med en osäker längtan att en gång med öppna klarvakna ögon få se den andra besynnerliga världen, och denna längtan återigen tycktes honom lefva i det lilla jämrande väsendet.

Och där var, hvad som skett i det, som syntes

ske!

En längtan till något obestämdt nytt, bättre, högre och klarare hade fått lefvande lif i honom.

Och hans dagar, som förut varit alldeles tomma, därför att allt varit tomt inom honom, uppfylldes nu af denna längtan, som gjorde ondt; och Louise Le Dret gick aldrig ur hans minne, hans hjärta eller hans hud.

V.

Ett beslut mognade med tiden ur denna längtan och detta minne hos Isak Åbygge, och det var, att han skulle gifta sig med en utländska, ty när han tänkte på kvinnorna hemma, rös han för deras döda köld.

Och när han blef trettioåtta år och var skeppare på egen skuta, gifte han sig med en irländska, miss

Violet Carrick. Med henne fick han sonen Lukas Åbygge.

Allteftersom sonen växte upp, minskades oron i Isak Åbygges inre, och han trodde, att med sonen hade detta hans inre hemlighetsfulla väsen tagit yttre påtagligt lif.

Lukas Åbygge, som i arf efter sin mor fått ett gammalt kulturblod, var den förste, som blef klar öfver landskapets inre lif, som såg innebörden i händelsernas förlopp, och som så småningom lärde andra att ana, hvad som skedde bakom ödenas och existensernas uppgång, blomstring och förfall.

Härigenom spred han så småningom bland sina medmänniskor sådana åsikter, att de fingo en annan syn på sig självfva. De började kunna se sig som små delar i någonting nästan fasansfullt stort och aldrig afslutadt, och de blefvo härigenom så ödmjuka, att de medgåfvo sig vara, i grund och botten, bara små besynnerliga djur med en gryende liten själ. En helt liten, liten själ, ungefär som en brinnande tändsticka i ett stort mörkt rum.

Men ingen af dem anade dock, att den, som bidragit att tända den tändstickan i det stora mörkret, var den enkle sjömannen af Åbyggarnas gamla stam, och minst af alla anade han själf, hvad han gjort. Skulle någon sagt honom, att i landskapets historia betydde Louise Le Dret mer än de flesta, så skulle han ha gapskrattat.

Hans uppfattning af Louise Le Dret var i all sin oförblommerade enkelhet den, att hon var ett ganska tvetydigt

litet subjekt; och det föreligger,

om man så vill, intet som helst skäl att bestrida den uppfattningen.

Men öfver tvetydighet och allt dylikt lyser något annat, och vi följa med undran och vördnad de eviga lagarnas gång; så godt vi kunna!Herrar

IIDEN FÖRSTA HJÄRNANI.

Gud skall veta, att när inkräktarna kommo söderifrån, den ene efter den andre, med Franz Twieselmann i spetsen, så var det inga vackra karlar!

Det goda landet hade legat århundraden igenom i sin ganska lugna afskildhet, och människostammen hade satt sina blommor, det hade slutligen blifvit goda exemplar.

Sådana män som Olof Lomark på Åbord, Jon Sjölander i Stensland, kapten Nordhammare, Sammel Edin i Öbacka, patron Hökert i Nedansjö, ja, till och med Lasse Gradin i Skäljom, det var i alla fall gamla män med väl formade hufvun, polerade, släta, hårda ansikten, och dragen voro omsorgsfullt utarbetade, materialet liknade kärnved; man kunde märka, att många generationer af utkast, skisser, experiment och studier sjunkit bort, innan dessa i sin art fulländade konstverk sett dagen.

Men man kunde också märka, att det bara var vissa sidor af mänsklighet, som här envist utvecklats. Landskapet, där dessa människor bodde, omgaf dem alltjämt med en hög ringmur, och inom

den hade deras lif förflutit i släktled efter släktled. På samma sätt hade deras inre landskap omgett dem med en ringmur, som aldrig öppnade sig, och därinom lefde de, släktled efter släktled. Men häraf hade helt naturligt följt, att deras karaktärsegenskaper fördelat sig i några väsentliga grupper, i hvilka smådragen drunknat, och när de som yttre konstverk stodo färdiga, motsvarades den yttre tadelfria modelleringen af en inre; ett jämviktsläge var uppnådt, som betydde höjdpunkt och fordrade undergång.

I den tiden var det, som Isak Åbygge drefs ut som ett folkstammens utomordentliga sändebud, och i den tiden var det, som inkräktarna började komma, med Franz Twieselmann i spetsen.

Ja, Franz Twieselmann var verkligen rätt ful. Han var lång och gänglig, det vill säga, han hade en liten bål, så formad ungefär som en säck ved, och inunder den hade hans öde häktat två ben, af hvilka det ena var alldeles rakt som en stylta, men det andra var kobent, så att när Franz Twieselmann stod stilla, hvilket han sällan gjorde, så stod han på ett K. Bålen och de nedre extremiteterna voro sålunda ingen ära för vare sig honom eller hans fosterland; men låt oss nu beskrifva hans ansikte.

Hans ansikte! Det var egentligen besynnerligt, att en så duktig karl skulle ha ett sådant ansikte.

Vi föreställa oss en liten fyrkantig platta, det är hans nästipp. Han skulle, förutsatt att den varit af metall, mycket väl kunnat fälla in sitt monogram i den och sedan användt den som sigill.»

Nedanför detta sigill hängde mustascherna, rätt ner, och som det alltid finns någon mening i allting, så hängde de väl ner för att skyla munnen. Men å andra sidan, som de voro glesa, så kom hela munpartiet att se ut, som om ansiktet just där rämnat för en kataklysm, och tänderna stucko fram som blottade blyfyndigheter. En underlig grotta, i sanning!

Ögonen stodo så ljusblå i det bruna skinnet, att det tycktes, som om kraniet just där tunnats af så hastigt, att hjärnan blottats, en ljusblå och dallrande hjärnmassa. Och öfver allt detta reste sig pannan som en sned vägg, i hvilken man karfvat med knif, och det svarta håret störtade fram, som vatten störtar öfver ett dammbord, och blef hängande i luften, fullt af häpnad både för sin och en åskådares del.

Men öronen voro stora och till hela sitt omfång fastgummade vid hufvut.

Detta är den sanningsenliga bilden af Franz Twieselmann; vill någon klaga, får han vänta till den yttersta dagen, då kommer nog Franz Twieselmann bland oss alla andra.

Det är lätt begripligt, att de gamla i provinsen brusto i gapskratt, när de sågo denne underlige främling framför sig. Och när hans efterföljare kommo och alla voro i något så när samma stil, då blefvo de ansedda som lustiga figurer, Mathias Claussen, Aug. Stenling, Schibler, Lanckhals och alla de öfriga, fru Marié Lomark född Cadiou från Le Håvre inte att förglömma.

Men det skall heller inte hemlighållas, att när

Franz Twieselmann såg gubbarna Lomark, Hö-kert, Lithner och consorter, så tänkte han i sitt fula hufvud: Aha! Mer tänkte han inte första gången, men det var tillräckligt, och ur detta Aha! kommer det följande.

För de gamla var denna lilla fläck af jorden själfva dess hjärta, äfven om de inte ville medge en sådan uppfattnings befintlighet. De voro dessutom så vana att se älfven flyta fram helt lugnt, att se gårdarna på stränderna, byarna i backarna, kyrkorna i björkdungarna, att denna syn inte skulle kunnat ändras, utan att allt annat i deras inre måst läggas om. Hvad som sträckte sig af ödeskog mellan byarna märkte de inte — inte ens Olof Lomark trots den gamle lektor Barchæi ord — det var duken, på hvilken byarna voro färgfläckarna, och det hela var en stor tafla hängd på himlens blåa mur af Vår Herre till deras, deras barnbarns och alla deras efterkommandes stilla förnöjelse.

Franz Twieselmann och de andra inkräktarna, de funno en helt annan syn framför sig: ett oerhördt, mörkt, skogtäckt, bergigt landskap, där några nästan fallfärdiga byar lågo som brödsmulor på en bordduk efter måltiden; några små usla herrgårdar, som voro spruckna och genomruttna, det hela vildt, barbariskt, nästan skrämmande. Och här bodde dessa människor och voro stolta! högdragna! tysta! inbilska! tjuriga!

Ha, ha, ha, ha!

Yxan på skogen, skogen på sågen, timret på skeppen, skeppen ut i världen, pengarna i herr Tvvieselmanns ficka!

Det var den hemliga chifferskrift, som Franz Twieselmann läste ut ur landskapet, där det bredde sig framför hans fönster.

Men nu gällde det först och främst att lista ut vägarna och tillvägagångssätten, lynnet, synpunkterna, knepen, afsikterna!

Då visade Franz Twieselmann, att i sitt fula hufvud hade han en hjärna, som sannerligen inte bara var ljusblå. Han lade nämligen snart märke till, att alla människor i ådalen kände hvarann, och som genom skeppsfarten reda pengar ganska ymnigt tillflöto dessa människor, blefvo de fallna för att ge fester. Men som de alldeles nyss varit fattiga och den ene inte visste om den andre, hur mycket han egentligen ägde, så blef följden, att afundsjukan dolde sig i fåfängans mantel, och det blef en täflan att öfvervinna i ätande, drickande och festande. Där tindrade fönstren rundt gamla ådalen, bloss och facklor sprakade öfver isar och mellan vägens granar, dansmusiken slamrade i husen, och skuggor skymtade på de immiga rutorna.

Franz Twieselmann kastade sig strax in i detta lif, som gick från gård till gård, och det dröjde inte länge, förrän han visste allt, hvad han önskade veta om dessa människor.

Så var förarbetet gjordt, han var känd, han hade lärt, han kunde bygga sin såg. Han hade också köpt några skogar, och han ägde ett torpställe i Utvik.

Men just då hände en liten malheur, som hade de underbaraste följder.

Det var på försommarn, och vid Utvik låg ett tyskt fartyg och lastade.

Franz Twieselmann och hans bokhållare Nordstrand hade varit ombord hos skepparen, och när de ändtligen skulle bege sig hem, kvittrade redan fåglarna och gryningen sken öfver bergen.

Men af vissa orsaker ville skepparen inte låta de båda gästerna våga försöket att ta sig nerför lejdaren till roddbåten, och därför ordnade man på ett annat sätt. Vid storrånocken var ett block fastgjordt med löpande lina, och nu slogs linan om lifvet först på chefen, Twieselmann, och sedan på bokhållaren, Nordstrand, och så firades de ner i båten, där en af besättningen väntade dem. De sågo inte så mycket ut för mänskliga ögon, när de långsamt firades ner, och när de ändtligen sutto på tofterna, stodo deras rödsprängda ögon ur hufvut och munnarna hängde slappt.

Den förpannede skipper, sade Franz Twieselmann, han krossede min make!

Alltid en tysk mindre! svarade den orädde Nordstrand.

Förpannete svensk! skrek Twieselmann.

Förpannede tisk! härmade Nordstrand.

Jak skall, gud förpanne mik, sette dik från din plats! skrek Twieselmann.

Och jak skall, förpanne mik, legge dik på tin nos, om du är sturskl! svarade Nordstrand.

Under dylikt samtal uppnådde de så småningom stranden och dinglade uppför backen till den lilla torpstugan, där kontoret var inrymdt och de hade sina rum.

Men ute på gårdsplanen blefvo de medvetna om att de borde besöka ett litet afsides grått hus. Detta hus var försedt med en hög trappa enligt landets gamla sed, och nu kraflade de uppför den. Just som de nått toppen, gick solen upp öfver landet. Då lågo Nordstrands byxor nere på hans fotknölar, och han lyfte af sig hatten och viftade åt solen, medan han samtidigt kliade sig på sitt ena ben, ofvan knävecket. Och uppfylld af hänförelse vid soluppgångens granna skådespel höjde han rösten och började sjunga:

Vårt land, vårt land, vårt fosterland!

Ljud högt, o dyra ord!

Ej lyfts en . . .

Då sade Franz Twieselmann:

Tu är en onförskämt karl! Skall du sjonka nazionalvisor hier?

Håll din förpannede mun! svarade Nordstrand och fortsatte:

Ej lyfts en höjd, ej sköljs en strand.

Mer älskad än vår . . .

Men då hade Franz Twieselmann beslutat att näpsa svensken och uppstämde därför:

Deutschland, Deutschland ueber allés . . .

Nordstrand tystnade tvärt. Tittade på Franz Twieselmann, men nu hade denne i sin tur gripits af hänförelse.

Nej du, rackartysk! mumlade Nordstrand, grep tag i Franz Twieselmann och kastade honom nerför trappan.

Franz Twieselmann yttrade inte ett ord, medan han färdades genom den svala morgonluften, men när han satt i gräset, tittade han upp till Nordstrand, på hvilkens nakna ben hullhåren glänste i morgonsolen, och knöt näfvarna

och skrek.

Jak skall, förpanne mik, aldrig mer lägge port titler med en förpannet bokhålleri

Men Nordstrand höll sig för magen och vred sig af skratt; och skrattet flög öfver ådalen, och innan veckans slut fanns det inte en gård, där man inte skrattade åt denna Franz Twieselmanns malheur.

II.

Patron Hökerts i Nedansjö hade, som jag förut berättat, en guvernant, som hette fröken Göhle. Hedvig Göhle var hennes fullständiga namn.

De flesta af damerna i ådalen hade blå ögon. Det hade också fröken Göhle, men hvilken skillnad på ögon! Det var en gammal hederlig bondmålare, som målat de förras ögon. Först då hade han målat en svart punkt, och sen hade han med en annan pensel doppad i kobolt dragit en ring omkring den svarta punkten, och så var ögat blått, alldeles som det skulle vara.

Men på det sättet voro inte fröken Göhles ögon blåa. För det första var den svarta punkten som en rundslipad diamant med små, små facetter, och inne i diamanten dallrade en svartgrön vätska, som tände en här af gnistor i alla de små facetterna.DEN FÖRSTA HJÄRNAN

1-125

Rundt denna diamant var ett smalt band vir-radt af sammanväfda guld- och silfverfibrer, och på det bandet voro hundratals små figurer, såsom vulkankratrar, prästkragar, skorpioner, stigar, sjöar, moln och en otalig mängd annat. När fröken Göhle såg på en människa med dessa underliga ögon, glittrade alla figurerna så blått, som vågorna glittra en solskensdag, och då var det som att se långt bort i världen i en dallrande och glansig luft.

Kring dessa ögon slöt sig hennes bleka och smala ansikte, och näsan var lite rosig, men det kom ingen att tro, att hon drack, det framhäfde endast näsans bestämda karaktär och kom sålunda alla att märka det säkra och medvetna i hennes utseende; och när hon log, voro tänderna hvita. Håret var så ljust, att det stod som en solreflex kring ansiktet, och hon gled hvit och besynnerlig, lätt och böjlig bland alla de andra damerna, hvilka hvarken voro hvita, besynnerliga, lätta eller böjliga utan så tunga och naturliga, som man kunde begära.

Och när fröken Qöhle gick, rörde sig alla linjerna i hennes kropp så, att i åskådarens ådror fick blodet en särskild takt, alldeles som då man hörde musik eller såg träden gunga mot en glasig höstluft eller med blicken följde en båts gungande färd på vågorna. Att se på henne kändes till slut som en lust att blunda, och som en lust att gråta, och som en lust att blundande och tyst gråtande ha henne i sina armar och dansa bland skuggor efter en obefintlig musik, för att aldrig mera sluta.

Men när man en stund betraktat de andra12fi

HEN FÖRSTA HJÄRNAN

kvinnorna, höll man handen för munnen, ty det är ju rätt opassande att gäspa öppet, och man tänkte på allt möjligt, som dagarna nu en gång uppfyllas af i vårt bekymmersamma lif.

Kring fröken Oöhle svärmade alla de yngre herrarna i ådalen: Claussen och Malte Lomark, när han var ogift, Stenling, Nordstrand, Holliander, Langelius, Kassberg, Jacob Sellström, Rosell, ja, till och med den glade notarien Lack från Öbacka.

Franz Twieselmann brukade skämta mycket med henne, och det var som ett frimureri dem emellan, ty båda kände sig egentligen lite utanför det öfriga sällskapet.

Hela ådalen hade blickarna på fröken Göhle, och man var spänd på att se, om hon skulle ta någon af dessa uppvaktande kavaljerer.

Franz Twieselmann hade begripit något, som de andra inte hade begripit. Då det nu är så, tänkte han, att fröken Göhle är den mest uppmärksammade damen i hela ådalen, så är det klart, att den, som hon likar bäst, sätts i

närmaste samband med henne, blir oftast omtalad, får en särskild aktning omkring sin person och på det sättet omärkligt vinner anseende i det allmänna omdömet.

Och utgående från det resonemanget sökte och lyckades han att vinna företräde framför alla andra. Man undrade, och man undrade, men man kunde ingenting få klart för sig, rundt ådalen.

Då kom Franz Twieselmanns lilla malheur, och skrattet höjde sig öfver ådalen.

Men det var en, som gnuggade händerna, när historien nådde honom, och det var Mathias Claus-

sen. Han var en lidelsefull, häftig, hänsynslös människa, och han hade fattat ett slags kärlek till denna fröken Göhle. Men ärelysten som han var hade han förmått att hemlighålla denna sin kärlek och arbetade febrilt att skapa sig en ställning framför alla andra. Och han hatade i Franz Twieselmann den, som stod honom i vägen för denna kvinna och denna ställning.

Han blef nu den, som berättade malheuren för fröken Göhle.

Men då han berättat historien till slut och upphäfde ett gällt hånskratt, reste sig fröken Göhle utan ett ord och gick sin väg.

I det ögonblicket anade hon genom kontrastverkan, att i Franz Twieselmann låg det frö, ur hvilket framtidens träd skulle växa, och i stället för att väcka hennes löje hade Mathias Claussen väckt hennes intresse för Franz Twieselmann, icke sådan han nu var men som hon instinktivt anade, att han en gång skulle bli.

Men om allt detta visste Franz Twieselmann intet. Han visste inte, att man skrattade åt honom rundt hela ådalen och inte att fröken Göhle fått reda på historien, och historien själf hade han glömt, och Nordstrand hade hans goda hjärta förlåtit.

Nu ville emellertid ödet, att gubben Smitt-henner, hans medhjälpare, var en sådan människa, hvars öra var känsligt som en rökhuf för vind och hviskningar, och hvad det nu var för fågel i skogen, som kvittrat, alltnog, en vacker dag sade han till Franz Twieselmann:

Claussen är en farlig figur. Ni har gjort en dumhet, Twieselmann, som han snappat upp, och den har han berättat för fröken Qöhle, som är guvernant hos den gamle patron Hökert. Dylikt skadar vårt namn.

Nej, svarade Franz Twieselmann, jag har inte gjort någon dumhet, min bäste Smitthenner.

Jo, sade Smitthenner. Och därefter berättade han förloppet. Det är själfklart, slöt han, hvad Claussen åsyftar. Han vill sprida ut förklenande rykten om er och på det sättet bli af med en konkurrent.

Det var nu gubbens syn på saken; men Franz Twieselmanns hjärna var lite hvassare, så att han genast insåg, att Mathias Claussen sökte realisera hans egen plan. Och därför bleknade han.

Men ödet, som är det besynnerligaste af alla världshistoriens fruntimmer, hade just den dagen en af sina outgrundliga nycker, ty knappt hade Smitthenner slutat sin berättelse och gått ner till sågen, förrän Mathias Claussen i egen person kom vandrande ute på gårdsplanen, och nu steg han in.

Franz Twieselmann skakade af en frossaktig skadeglädje och ropade emot honom:

Got tag! Got tag! lieber herr Claussen! Det är förpannet rolikt att se dem stige in på mitt kontor! Jak tror, de har icke varet förut på mitt kontor! Välkommen, lieber herr Claussen!

Mathias Claussen skakade hand med sin dödsfiende och hånlog.

Hör nu, herr grosshandlarn! sade han. Har ni godt om holländskt timmer inne?

Ja, ja, herr Claussen! svarade Franz Twieselmann, och hans ögon blefvo gröna. Förpannet godt om holländskt timmer. Jak kan läste ti tusen fartyg, om jak vill.

Utmärkt!... sade Mathias Claussen.

Ja, sade Franz Twieselmann, men det är paré en lille fel med mitt holländske timmer!

Är det ett fel! frågade Mathias Claussen.

Ja, det är en lille fel! svarade Franz Twieselmann.

Hvad är det för fel, grosshandlarn menar? frågade Mathias Claussen.

Jo, Heber herr Claussen, svarade Franz Twieselmann. Mitt holländske timmer har så förpannet dåligt humör!

Hvad nu...? utropade Mathias Claussen.

Jo, ser te, herr Claussen, sade Franz Twieselmann och gick fram till Mathias Claussen. Det har så förpannet dåligt humör!

Hvad menar ni? frågade Mathias Claussen hotfullt. Vill ni inte sälja?

Jo, mein Heber herr Claussen, jag skolle myket gärna sälja, men mitt holländske timmer har ett så förpannet dåligt humör! Det siger till mik: Tu, Twieselmann, siger det, tu får icke sälje oss till ten Claussen, han är en förpannet skojarhunt! Jak kan icke hjälpe tet, herr Claussen, jak hör paré, hvad mitt holländske timmer siger.

Säger ert holländska timmer, att jag är en skojarhund? frågade Mathias Claussen, avancerade hotfullt och småsparkade Franz Twieselmann på smalbenen.

Låt pli att trampe mik på mine pen, herr Claussen! skrek Franz Twieselmann.

Har jag inte kredit? hväste Mathias Claussen, svart i ansiktet. Duger inte pengarna? hväste han och slängde en sedelbunt på bordet.

Ta port teres förpannete penger! Jak vill inte se teres penger på mitt bord! skrek Franz Twieselmann.

Men nu kokade det öfver i Mathias Claussens hjärna, och han grep Franz Twieselmann i kragen.

Hvad i helvete, människa, kallar du mig skojare? röt han.

Ja, ja, te är en förpannet skojare, en förpan-net lushunt. Te springer med historier, te er en satans as, en hunt, en tschakal, en bof, en uslink, en... drymmel... en... myrder... hvat gör te, herr Claussen?... te myrder mik... hjälp ... hjälp... hjälp... skrek Franz Twieselmann, medan Mathias Claussen lät honom dansa kring kontoret, och slutligen kastade han honom handlöst ner i en stor låda full med papper, som stod under pulpeten. Mathias Claussen var svartgrön i ansiktet och läpparna fotogenblå, de darrade, och han kunde inte pressa fram ett ord.

Men det kunde Franz Twieselmann, han låg på rygg i papperslådan, sparkade med benen som ett retadt barn och tjöt:

Hjälp ... hjälp... ten förpannete Claussen myrder mik... hjälp... hjälp...

Nu hade ödet låtit Mathias Claussen fylla sin uppgift för dagen och släppte in Nordstrand på skådeplatsen.

Got tag, Nårdstrant! jublade Franz Twieselmann. Tu är otmärkt fin att kaste ut folk, tet har jak profet! Kaste ut ten förpannete Claus-sen, han har trampet mik på mine pen och låtit mik tanse rundt i rummet och kastet mik hier i ten förpannete låde ...

Ingenting föll Nordstrand mer i smaken.

Hej, min gubbe lilla! sade han och grep tag i den sprattlande Claussen, och ut for han, så att det slängde i dörrarna, på näsan i backen, hatten och käppen efter.

Och Franz Twieselmann slängde hans sedelbunt genom fönstret.

Ter har te teres förpannete penger! ropade han. Men mik lurer te icke! Jak skall nok hålle ökon på tem, teres förpannete lushunt!

Och sen han sagt detta, slog han igen fönstret med en skräll, vände sig om och sade till Nordstrand, helt lugnt:

Han önskede tjepe holländskt timmer af mik, men jak sade ham, att mitt holländske timmer hatte icke lust att gå till ham, och så trampade han mik på mine pen! Det as!

Så går det, när två skojare kommer ihop! sade Nordstrand, som hastigt blifvit butter; han hade sina dagar.

Franz Twieselmann kände numera sin bokhållares uttryck och vanor och tog orden så, som de skulle tas.

Längre fram på dagen sade Nordstrand:

Du vet väl, Twieselmann, att Claussen har

sprungit till guvernanten hos Hökerts och gjort väsen af att jag kastade ner dig från huset?

Det var jo tärför ten förpannete lushunt icke fick tjepe mitt holländske timmer! Men jak var dum! Jak kunde ha luret ham... nej, tvi tusind, jak kan icke lure en bof, det skall vare en hederlig karl, anners kan jak icke lure ham.

Begriper du, hvarför han snackade för guvernanten, hör du, Twieselmann? frågade Nordstrand och stirrade på Twieselmann med hopknipta ögon, så att blicken låg som ett hvitt skum mellan ögonfransarna.

Det ger jak tusind! skrek Twieselmann.

Det var just det jag ville höra! sade Nordstrand lugnt. Du skriker bra! Claussen är kär, förstår du, din fördömda tysk, och du är kär, och ni är rivaler!

De förpannete fruntimmer! sade Franz Twieselmann och gick af och an; och det blef inte vidare taladt.

Men kanske en timme därefter sade Nordstrand, oförmodadt:

Nu gör han en ny historia och springer till guvernanten.

Då stack det till i Franz Twieselmann, och han ref sitt hår, hoppade på golfvet, svor och hädade. Men Nordstrand sade lugnt:

Jag säger bara: tänk på saken!

Jo, hvat fan, jak tänker, så tet blixter och dämmer i mitt hofet! svarade Twieselmann.

Gc!' på kvällen, sedan dagens arbete var slut, sade Franz Tvieselmann till Nordstrand:

Kan tu sige mik, hvat jak skall göre, Nård-strant?

Jo, det kan jag! svarade Nordstrand. Om du svarar på en fråga.

Ja, jak skall svare på alle tine fråger!

Är du kär i människan?

Tu är förpannet med tine fråger! brusade Franz Twieselmann ut.

Tig och håll mun då! sade Nordstrand torrt.

Hur skall jak konne svare på tin fråge? Jak har jo ingen Ahnung von diesen Sachen! Vet du, hvat en tisk har sagt? Was Prügel sind, das weiss man schön; was aber Liebe ist, das hat noch keiner herausgebracht!

Det är bra, sade Nordstrand, men är du kär i människan?

Det vet jak, förpanne mik, icke! svarade Franz Twieselmann. Men tet kan nu vare myket troligt!

Då skall du fria! sade Nordstrand.

Skall jak frie? Och gifte mik? Och få hushåll? Och barn? Twi tusind!

Han gick häftigt fram och tillbaka på golfvet.

Ä, tet är en förpannet historie! klagade han, ty nu hade det blifvit ondt i honom af Nordstrands ord, att Claussen skulle göra en ny attack hos fröken Göhle. Och till slut bubblade det honom öfver läpparna.

Ja! Ja! Ja! Jak elsker, ta mik fan, ten för-pannete kvinne! Jak tjenner tet! Tet gör ondt i mik, i ten hele kropp!

Gift dig då! sade Nordstrand på sitt snustorra

sätt.

Å, tet är ett helvete att gifte sik! Jak vill icke gifta mik mit ett svenskt fruntimmer! Jak är en got tisk, och jak vill gifta mik mit en tiske. Men hon är ju så förpannet... så förpannet... så förpannet... und ere fruntimmer hier sind wie Kühe und Hühner... å, tet är ett helvete, Nård-strant...

Han fattade sig plötsligt och stirrade på Nordstrand, och så började han skina. Han lyfte ett pekfinger.

Jak är en förpannet karl, und das wird sich allés schön finden! utropade han triumferande.

III.

Följande förmiddag kring klockan half två, när solen gassade som hetast på Nedansjö herrgård, stod gamla fru Hökert utanför sin förmaksdörr, med händerna stödda mot knäna och kikade in genom nyckelhålet.

Inne i förmaket satt guvernanten, men fru Hökert kunde inte se henne i nyckelhålet, hon såg bara Franz Twieselmann, som stod midt på golfvet klädd i frack och med ena handen i byxfickan; med den andra gestikulerade han.

Fru Hökert tassade ut till sin man.

Nu friar Twieselmann! hviskade hon.

Det gör han, hm-hm, det gör han rätt i! sade gamle patron Hökert. Stö-stör inte mitt arbete!

Då smög fru Hökert ut till pigorna i köket.

Twieselmann på Utvik är här och friar till fröken! hviskade hon.

Och pigorna hviskade tillbaka; och det var, som om ett barn höll på att födas i huset.

Men Franz Twieselmann friade.

Got tag, fröken Göhle! sade han. Hur står tet till i tag?

Tackar som frågar! svarade hon.

Ten Claussen på Västanå, tet är en dålik affärsman! sade Franz Twieselmann.

Jag kan inte afgöra det, herr Twieselmann! svarade fröken Göhle och log. Jag förstår mig inte på affärer.

Å, tet är en myket dålik affärsman! Men han är dessuten en förpannet lushunt!

Å, säger ni det, herr Twieselmann! sade hon.

Har han icke perättet, att ten Nårdstrant kastate mik från en trappe?

Jo, det har han! svarade hon.

Ja! Men man perätter icke sådan historier, fröken Göhle. Tå är man en dålik intivid! Nu har han varet hos mik och önskede tjepe holländskt timmer, men jak sade ham, att mitt holländske timmer hatte icke lust att gå till ham, och jag sade ham, han var en förpannet lushunt, och tå blef han så onförskämd, att han trampede mik på mine pen och kastade mik i ten papperslåte, som vi har under pulpeten...

Fröken Göhle brast i skratt och slog händerna för ansiktet.

Ja! Tet är myket rolikt höre als Abenteuer men tet var icke rolikt, när tet passerete. Hele136

min kropp är som ten svenske flagg, så gul och blå!

Men hvarför lät ni honom kasta er i papperslådan, då? frågade fröken Göhle.

Å! utropade Franz Twieselmann. Han är furchtbar stark! Jak var så rädd som en mus! Tet var myket unbehaglikt!

Men hvarför berättar ni det för mig, herr Twieselmann? frågade fröken Göhle.

Jo, te skall få höre! svarade Franz Twieselmann. Ten Claussen är en myket dålik affärsman, och han vet, att jak är en otmärket affärsman. Tå vill han göre historier på mik att pe-rätte och skratte åt, och då siger alle människer: Ja, ten Twieselmann, han är ingen affärsman! Han gör paré sådanne famöse dumheter, att alle skratter åt ham. Man kan icke hafve affärer med ham.

Men jag gör inga affärer... inföll fröken Göhle.

Vente nu lite! sade Franz Twieselmann. Ten Claussen är i all fall en slipet kanalje! Han siger till sik själf: Tu Claussen, siger han, hvem är tet, som man talar mest om hier in ådalen? Jo, siger han, tet är ten fröken Göhle! Ja, siger han, tå skall tu vare klok, Claussen! Tu skall probiere att pli hennes vän! Tå tåler alle om tik, tå te tåler om henne! Och på ten vis blir tu en berymt man i ådalen. Ferstår te, fröken?

Ja, jag förstår, herr Twieselmann! svarade

hon.

Gut! Låt mik nu funtere en lille stund! sade Franz Twieselmann.DEN FÖRSTA HJÄRNAN

Medan han funderade, betraktade hon honom, och hela hennes inre var en enda stor varm ömhet och glädje. Ty hon hörde ju, hur han planerat ett listigt tillvägagångssätt för att steg efter steg öfverbevisa henne om fördelen af att ta honom. Hon log åt honom, och en känsla af moderlighet kom upp i hennes hjärta. Hon såg honom såsom ett uttryck för den universala kraften, och när hon nu märkte honom genomströmmad och strålande af den, såg hon också bara den och inte honom och darrade redan af begär att uppfångas af den, få glida in i den och föras af den ut i lifvet och dess hvirflar. Hon satt afvaktande och tyst, och slutligen sade Franz Twieselmann:

Jo! Nu har jak funderet! Nu kan ten Claussen komme och perätte sin nye historie für tem, men jak tänkte, att jak kunte perätte ten själf für tem!

Hvarför det? frågade fröken Göhle.

Ja, tet plir nu en annen historie, fröken Göhle! Ser te, fröken Göhle, jak er siker på, att jak elsker tem.

Här teg Franz Twieselmann. Fröken Göhle teg också.

Ja! Jak är en got tisk, och jak hatte trott, jak skulle pli gift mit en tiske. Men nu är te så förpannet... så förpannet... Alle damer i ådalen gör mik ondt i maken, men te inte, fröken Göhle. Jak känner paré, att jak har ondt i min hele

kropp, när jak ser tem, och tet är så förpannet unterlikt! Jak vill paré sige tem, att jak är af en myket got138

familie aus Bremen, och te skall icke frukte något dålikt parti.

Återigen teg Franz Twieselmann.

Ni erbjuder mig alltså giftermål, herr Twieselmann? sade fröken Göhle.

Ja! Om tet behaker tem ... Om te önsker...

Ja, gärna, herr Twieselmann! sade fröken Göhle.

Tet var otmärkt! sade Franz Twieselmann lifligt.

Jag anser, att ni har en stor framtid! sade fröken Göhle.

Jak! utropade Franz Twieselmann. En för-pannet stor framtid! Ja, tå är ten sak afslutet! Jak måste raske hem, ten förpannete såk vill icke fun-kere, ten stopper nu och då, snart må jak vefve själf de förpannete maskinhjul! Jak kommer till-bake en annen gång! Adjö! Auf wiedersehen!

Därmed skyndade Franz Twieselmann helt oförmodadt sin väg, utan vidare, och fröken Göhle såg fundersamt leende ut genom fönstret.

Men när nyheten blef bekant, häpnade man trots allt, och människorna sade:

Twi'eselmann är ju en hederlig människa!

Det var, som om på en enda gång allt löje fallit bort från hans person, och man såg till sin häpnad, att han var en allvarlig och arbetande man, för hvilken man måste hysa aktning, alldeles som om han vore född i ådalen.

Men någon måste man ju alltid ha att skratta åt, och så kastades skrattet på Mathias Claussen,

som gnisslade tänder i Vestanå, så att det hördes vida omkring.

Och Franz Twieselmann slog sig på knäna och skrek:

Ä, jak är en förpannet karl, jak är en geni!

IV.

Fru Hedvig Twieselmann låg i sin säng och hade nyss vaknat, och hon kände sig besynnerligt lätt om hjärtat och klar i hufvut, och det var en ljufligt stilla augustimorgon.

Franz Twieselmann stod vid fönstret, som var öppet, och såg ut öfver den spegelhvita älfven. Hans hår var som en grästufva, och han klådde sig i nacken med ena handen, med den andra kliade han sig på ryggen under nattskjortan, och samtidigt lyfte han upp och ner på sina stortår.

Inte ett moln syntes på himlen. Inte ett blad rörde sig ute på marken. Inte en fågel flög i luften.

Då hände det att, en sekund, fru Hedvig Twie-selmanns hjärta öppnade ett annars alltjämt slutet öga, som undrande öfver stillheten skådade sig omkring. Sen slöt det sig igen.

Och i denna stillhet af sval morgonluft och solljus låg hon alltjämt, då Franz Twieselmann sade:

Jak måste göre en stor kupp! Jak tjenner i mitt hofet, att någonting skall komme att ske.140

Jak är så klar och tydlik i mine tanker, att jak kan lure alle mennisker!

Fru Twieselmann svarade ingenting, hon låg i dvalan, som var så ljuf, och hörde orden, de voro välljud, men de gledo förbi.

Och Franz Twieselmann försjönk i betraktande af älfven, medan hans stortår filosofiskt gingo upp och ner.

När han slutligen vände sig om, såg han sin hustru ligga i den hvita sängen, och hon stirrade ut genom fönstret.

En plötslig känsla af andakt och rädsla betog honom då, något nerifrån trakter i hans inre, som han icke kände till, sväfvade upp, och han stnög fram till sängen, stilla, och föll på knä, dolde huf-vut i hennes blå sidentäcke, och se, tårarna kommo. De oberäkneliga människotårarna!

Fru Twieselmann smekte helt lätt öfver hans lurfviga hår och sade lågt, efter någon stund:

Älskar du mig verkligen, Franz?

Ja, Edwich! svarade han med skroflig röst. Jak elsker dik, men tu tenker icke på mik, tu tänker på någet annet!

Kanske! svarade hon.

Hvat tänker tu på? frågade han.

Jag tänker på, hur besynnerligt allting är! sade hon och smekte likasom ovetande hans hår. Du kommer från en plats på jorden, och jag kommer från en annan, och här på den tredje platsen, långt från våra heim råkas vi af en slump utan att känna hvarann, och innan vi veta ordet af, äro vi gifta. Men det kan ju lika lätt hända något, sam för

oss ifrån hvarandra igen. Jag kände nyss, sam Oiin det inte alls var meningen, att jag skulle stanna här.

Tå elsker tu mik icke, Edwich! sade Franz Twieselmann. Jak tjenner också, att tu elsker mik icke. Jak är så olycklig, och jak måste nyss gråte! Jak vet icke hvarför.

Grät du, kära vän? sade fru Twieselmann och betraktade mannen med ett litet vemodigt leende. Hon reste sig, böjde sig öfver honom och kysste hans hår. Gråt icke, det är ju ingenting, som har händt! Det är kanske bara inbillningar!

Franz Twieselmann reste sig och var tung till sinnes, och helt omärkligt suckade hans hustru och slöt ögonen. Hon tyckte, det var synd om mannen, hon visste icke själf hvarför. —

När hon på förmiddan kände, att detta tungsinne inte ville lämna henne, beslöt hon att åka på besök till Nedansjö. Just som hon skulle resa, kom Franz Twieselmann ut från kontoret.

Jag åker bort till Hökerts! sade hustrun.

Han svarade ingenting, kom endast fram och omfamnade henne, och då erfor äfven hon ett behof att hålla hårdt om honom, ty det kändes, som hölle de på att glida från hvarann. De kysstes och smekte hvarann länge, och slutligen skildes de utan ord, han gick hastigt in på kontoret, hon gick långsamt ut till den väntande droskan, och hon anade, att i hennes inre försiggick något, som ej kunde nå upp till klarhet och påtaglighet.

När hon återkom till middag, var hon allvarlig.

Jag har hört en nyhet i dag, sade hon till sin man, den måste intressera dig. Claussen ...

Å, ten förpannete karl, han måste alltid tales om! utbröt Franz Twieselmann ursinnig.

Hör på, min vän! sade fru Twieselmann. Vet du, att gubben Hökert har gjort stora förluster på sista tiden?

Jak vet, att han har förloret någre tusind kröner! svarade Franz Twieselmann.

Nu vill Claussen begagna sig däraf, sade fru Twieselmann.

Vill ten tschakal...

Han vill förmå gubben Hökert att sälja sina Flo-aktier, sade fru Twieselmann.

Sine Flo-aktier!...!...! skrek Franz Twieselmann.

Ja, sina Flo-aktier, upprepade hustrun.

Franz Twieselmann slog händerna för ögonen och teg, och när han åter fällde händerna och såg på sin hustru, sade han lågt:

Jak er en Esel! Jak har sofvet och icke varet vaken!

Du skall köpa aktierna af gubben, Franz! sade hustrun.

Franz Twieselmann gick af och an i rummet.

Jak är en dålik affärsman! Min hustru måste vise mik, hvat jak skall göre, och jak kan icke svare henne: tu har orätt! Utan jak måste skämmes som en hunt och sige: tu har rätt! Jak är en Esel! Och ten förpannete Claussen har varet klokere än mik!

Men nu gick fru Twieselmann fram till ho-

nom, tog hans händer, såg honom in i ögonen och sade:

Du är upprörd sen i morse, min älskade vän! Det är icke alls, som du nu säger, utan saken är i all sin enkelhet den, att Claussen fick af en ren slump reda på, att gubben Hökert inte ogärna ville bli af med sina aktier, och jag skall säga dig, hvarför Claussen nu försökt att få köpa dem. Det är för att komma åt dig, därför att han hatar dig. Det är hans hat, som gjort honom skarpsynt för en gång. Men du är stor, Franz! Du sade sist i morse, att du måste göra en stor kupp. Du kände, att det skulle komma att ske något, sade du. Du känner i luften, du kan ana på förhand, och om du nu köper dessa aktier af gubben Hökert, så kommer du att göra något stort. Det vet jag, Franz!

Franz Twieselmann höll henne från sig och såg henne rakt i ögonen. Med en röst, som hon aldrig hört förut, sade han:

Jak har varet orolik en lång tid, jak har icke vetet hvarför, men nu är jak lugn, nu vet jag, hvat jak skall göre!

Hvad skall du göra? frågade hon.

Jak skall köpe Hökerts aktier, svarade han.

Hon såg afvaktande på honom utan att svara.

Aner tu någet? frågade han, och hon nickade. Nå! sade han då. Tet är icke paré Hökert, som har förloret penger på ten siste tid, tet är också månge andre. Jak skall också tjepe teres aktier! Jak skall tjepe alle aktier, jak kan komme öfver, och jak skall tage makten i Flo!

Fru Twieselmann såg med klara, nästan hårda ögon på honom.

Franz! sade hon. Minns du, hvad du frågade mig i morse?

Ja, jak minns! svarade han. Tror du, att jag älskar dig nu! sade hon och öppnade sin famn. Gör stora kupper, Franz, sade hon, då skall jag alltid älska dig.

Jak skall göre store kupper, Edvvich! sade han. Siden må tu svare fiir dik! Jak är pedröfvet!

Och med dessa tunga ord gick han sin väg, och hon stannade ensam i en känsla af hopplöshet.

Men efter en stund sökte han upp henne och sade:

Tu kan hjälpe mik, Edwich! Gärna! svarade hon vänligt. Tale med fru Hökert, att hon tåler med sin man. Siden skall jak tale med ham. Har du pengar? frågade hon. Nej, men jak skall göre penger! svarade han. Hur?

Jak vet icke! svarade han.

Vill du höra ett förslag af mig? frågade hon då.

Du må sige det! sade han.

Olof Lomark på Abord! sade hon.

Tet var reden min mening! svarade han.

Hvad tänker du locka honom med? frågade

hon.

Jak skall icke locke ham. Jak skall skrämme

ham.

Hur?

Mit den förpannete Claussen! svarade Franz Twieselmann.

Nu börjar du din karriär, Franz, sade hon då. Om tio år är du kung i ådalen!

I ådalen! svarade Franz Twieselmann retligt. Ha! Ha! Dette lille struntland är icke myket att eröfre! Ådalen, det är paré en lille början!

Då mätte de hvarandra tyst med ögonen, och djupt i sina känslor för honom kände hon något, som likaväl kunde vara hat som beundran.

V.

Got tag, min käre farpror, hur står det till? sade Franz Twieselmann, då han steg in hos Olof Lomark.

Hur det står till? svarade denne. Hur skall det stå till, då hvarannan människa gör konkurs, då banken nekar hederliga män kredit, då fartygen förlisa, då assuranserna icke utfalla, då räntorna stiga, då bedragarna växa på trän, och då landet utarmas? Hur tror du, att det då kan stå till? Växla mig den sedeln, om du kan!

Allt dette kan icke betyde något för farpror! svarade Franz Twieselmann.

Hvad säger du, människa! utropade gubben. Kan det icke betyda något för mig?

Jak förmoder, att farpror har en got kredit i panken, ändock farpror är en hederlik man! Ja, den äller hederlikste i ådalen! Icke sant! svarade Franz Twieselmann med ett sådant leende, som

Olof Lomark inte kunde begripa och som därför gjorde honom obehaglig till mods.

Han stirrade en stund på Franz Twieselmann och sade sen:

Hvarför kommer du till Abord? Hvad vill du?

Jak har en otmärket affär...

En utmärkt affär? Nu? Här? Jag har varit med och satt affärerna i gång här i ådalen, sade Olof Lomark. Men den som nu har en utmärkt affär på lager, den skall vara bredare öfver axlarna än du, Twieselmann!

Nej, icke öfver axlerne! Han skall bare vare like bred öfver pannen som jak! svarade Franz Twieselmann.

Är du säker? frågade gubben.

Jak är! svarade Franz Twieselmann.

Medan dessa repliker växlades, hade den snabb-tänkte tysken smidt färdig sin plan.

Ja, sade gubben, ungdomen vet ju allt och kan ju allt nu för tiden!

Vill farpror höre mine planer? frågade Twieselmann.

Gå på! sade gubben.

Man kan dele affärerne, jak mener de industrielie anleggninger hier in ådalen i to ståre grupper, icke sant? Ja. De ståre anleggninger och de små anleggninger. De ståre aktiekapitaler och de små aktiekapitaler. Bakom de ståre anleggninger hafve vi ståre rikedomer, och disse ståre anleggninger är icke så beroente af marknetens konjunkturer. Men de små anleggninger, som dessuten måste existere till står del på tjeptimmer och som

ere spekulazioner på myket osikre grunter, de ere beroende i hök grat af marknetens konjunkturer. Deres affärer går också bare på växler, och bakom växlerne finns icke några virklige reelle värden. När nu ränten stiger och de utländske tjepere rekla-mere, då kan de icke infrie sine förpintelser, de äge icke något reservkapital att anlite, de kunne naturlig icke begäre hjälp af sine konkurrenter...

Jo, om det är hederligt folk! insköt Olof Lomark.

----Vi har nok icke alldeles densamme syn på

saken ! sade Franz Twieselmann. Summa: de måste stoppe. Men det är nu något, som vi exportörer måste tenke på. Vi er icke ene hier in ådalen att exportere trävaror. Vi har icke bare i Sverge öfverallt sådanne anleggninger, man har också i Finland, i Norge och i Rusland. Vi må derför icke anlegge för futile synpunkter på denne industri och icke tenke oss verdensmarkneten bare ur våre små för-hållenden hier. Man må tenke på, att vi i denne distrikt bilder en af de månge konkurrerende grupper i verdensmarkneten, och vi må probiere att konsolidere vår grupp. Ur den synpunkt är det ot-märkt att de små anleggninger stopper och att de oduklige affärsmän gör konkurs.

Du gläder dig åt din nästas motgång och ruin? sade Olof Lomark, mörkt.

Jak gläder mik icke, svarade Franz Twieselmann, men jak vill gerne se disse saker i stårt!

Hvar är din utmärkta affär? frågade gubben, helt tvärt.

Jak har blifvet erbjuten aktier i ett stårt bolag,

svarade Twieselmann, och jak ser ett tillfälle att konsolidere hele vår industrigrupp. Och jak vill samtidig sige dem, farpror, att andre krafter är också i rörelse, och iblant dem, ja, som chef für dem står den Claussen i Vestanå. Nu har han utländskt kapital bakom sik, och han förstår icke nåkre synpunkter alls, så önsker han sammenslute de små anleggninger och på den vis alldeles bryte sönter det hele ...

Jag begriper, sade gubben. Du vill låna pengar, det är hela historien.

Nej, jak vill icke låne penger, jak vill intresse dem, farpror, i en kapitalbildning. De är ju den förste mannen i ådalen, den rikeste och den mäk-tigste, och jak ville derför begynne mit dem!

Tackar för äran! svarade gubben. Men på hvilket sätt, om jag nu skall få lof att också säga ett ord efter all den här visdomen, som jag inte begriper så värst mycket af och inte just tycker, det är så mycket med för resten, som sagdt, hur skall jag vara med i den där kapitalbildningen, det tör väl ska vara med pengar i alla fall.

Pengar! De skall vare med i den mit deres namn!

På växlar?

Växler! Tja! Vi skolle kunne göre ett lille papier nu i panken på hundre tusind! Och farpror skrifver också på!

Där ha vi't! utropade gubben. Det var pengar som jag sa.

Ja! Affärer, det är jo alltid penger! Jak setter också in penger! Och farpror får sikerhet för sitt

namn i mine reelle värden, till den stund, då jak löser det bort!

Hvad har du för reella värden?

Jak har min anleggning och mine skoger!

H-hm! sade gubben. Hvad är det för aktier

då?

Det kan jak icke sige ännu! Men det vill jak i all fall sige, att om jak icke får penger hier, så får jak alltid penger i Tysklant! sade Franz Twieselmann, förledd af en hastig uppbrusning.

Nå, så tag då pengar i Tyskland! röt gubben och slog näfven i bordet.

Franz Twieselmann stirrade på honom.

Glo, min gunstig junker, här i landet tittar du inte ihjäl människorna! sade gubben med dånande röst.

Jak aner, att de en gång skall ångre, att de icke lyssnete till min projekt! sade Franz Twieselmann, -och under kyla skildes de båda affärsmännen.

VI.

Det var i skymningen, som Franz Twieselmann kom hem till Utvik, och på vägen hade han tröttat sig genom en vrede, som inte kunde utlösas; så att när han ändtligen steg inom sina dörrar, sjönk han ihop.

Den förpannete gubbe! Den pigotte Esel! Den ... den ... den ... jak är trött af att vare så förpannet ark, som jak aldrig har varet!

Misslyckadt alltså? sade fru Twieselmann.

Lägg dik icke i mine affärer! skrek Franz Twieselmann. Jak kan jo vare så misslycked som jak behaker, det er min private fråge, och du skall icke sätte fram dette förpannete ansikt, det gör mik gal!

Fru Twieselmann vände sig och gick ur rummet utan vidare.

Den kvällen hade man en första känning af höst. Det blef mulet, och blad prasslade ner från träden, det klagade svagt i fönstren, dörrar slängde, och ibland knackade några regndropp mot rutorna.

Fru Twieselmann låg redan, då hennes man klädde af sig. Innan han kröp i säng, föll han på knä framför henne och sade:

Låtses icke, att du sofver, Edwich! Nu är jak ydmjuk och önsker, att du icke är mere ond. Jak skall sofve och hvile, och i morgon har jak en masse gote idéer!

Hustrun öppnade ögonen, såg på mannen och svarade:

Jag är uttröttad, Franz, af oro och af vädret och af dig! Låt mig sofva!

Sig paré, Edwich, att du icke er ond på mik! bad han.

Jag är inte ond, Franz, käxa nu inte, utan lägg dig och låt mig sofva!

Då smög han stillsamt i säng och släckte ljuset, och snart sof han.

Hur många timmar, som förgått, det visste han inte, då han kände en darrning genom hela sin kropp, en hastig ström af hetta, och han kände, att någon rörde sig öfver honom.

Hvat är det? ropade han.

Det är jag! hviskade hans hustru. Vakna, Franz!

Han satte sig häftigt upp i sängen.

Tänd icke ljuset! bad hustrun lågt.

Hvat är det? frågade han om igen.

Jag kunde inte sofva! svarade hon.

Då missförstod han henne alldeles, så att han förnöjdt lade handen på hennes kropp.

Inte så, Franz! sade hon. Jag har legat vaken och tänkt ut en plan, som jag måste tala med dig om.

Vid dessa ord kände han sig genast trött och gäspade.

Hvat är det für plan, att du skall väcke mik i natten! utropade han.

Det är en plan om Flo-aktierna, sade hon.

Så kan du jo sige den! sade han.

Gubben Lithner själf på Flo är ju gammal, och han är ju inskränkt och godhjärtad som få! sade hustrun. Far öfver till honom, låna dina hundra tusen af honom och köp opp alla aktier, du kan komma åt! Hvad rör det honom? Du får väl ljuga lite!

Blodet stannade i Franz Twieselmanns ådror, när han hörde dessa ord af sin hustru, och han skakades af en så oerhörd och plötslig själsrörelse, att tårarna sprutade ur ögonen, att suckar och snyftningar stöttes upp genom halsen, och hela kroppen förvreds.

Då tände fru Twieselmann ljuset. I dess sken såg hon Franz Twieselmann sträcka sina knäppta

händer emot henne, hans ansikte var vått och förvridet, struphufvut for i halsen som en pumpkolf, och han snyftade som ett slaget barn.

Jak elsker dik! stönade han fram. Jak var en uslink, jak trodde, jak skolle göre en kupp, när jak giftete mik mit dik, att få allés blicker på mik, men jak elskede dik icke då. Nu elsker jak dik, mitt hjerte och min make och hele min kropp sviter som eld i mik, och jak vet icke, hvad jak kan göre!

Han omfattade hennes hufvud med sina båda händer, som en tiggare tar emot en alltför dyrbar gåfva.

Ä, dette kloke hofet! mumlade han. Jak måste alltid elske det! Det är så klokt, det är det klo-keste affärshofet i hele världen! Jak är bare en lille gosse, och du är den ståre Riese! Hvad skall jak göre? Jak vill tage mitt hjärte ur min bryst och skänke dik att äte, och du skall dricke min blod! Jak vill löpe naken i natten och rope och skrike, att du är myket klokere än mik, och du skall rese mit mik till Tysklant, och vi skall blife rike och mächtige! Ak, tu elskete kvinne! Du hjelper mik att blife en står affärsman, och jak är liten och ydmjuk, och jak måste nu spörje dig: får jak kysse dik på ditt hofet och på dine kinder och på dine ökon och på din mun och din hele kropp?

Fru Twieselmann strök som vanligt med handen öfver hans hufvud och stirrade tankfullt framför sig.

Ja, ja, Franz, sade hon frånvarande, visst skall

du få kyssa mig, men inte nu genast, vi måste först tala lite om Flo-aktierna.

Ja, vi må tale, svarade Franz Twieselmann och kröp åter ner under täcket. Du skall icke mera ligge vaken, Edwich, utan du skall nu sofve godt, siten du har gifvet mik den famöse idé. Så skall jak arrangere det otmärkt,

alltsammen.

Du måste göre en kupp, Franz, sade fru Twieselmann. En stor kupp. Vi måste bli de främsta i ådalen.

Då skrattade Franz Twieselmann och klappade sin hustrus hand.

Du kan, ta mik tusind, icke sofve, Edwich, du längter så myket att blifve stor och mächtig!

Det var därför jag tog dig, sade hon, jag såg, att du var — ett geni!

Därmed kysste hon sin man, och medan ljuslågorna sprakade lätt och brunno rakt upp i mörkret, belönade hon honom och lät honom ändtligen erfara, att makten af hennes kropp ingalunda var mindre än makten af hennes själ.

När de sedan lågo tysta bredvid hvarandra och stirrade i taket, där ljusringarna vaggade, och Franz Twieselmann icke längre behöfde vara människa utan bara affärsman och han sålunda uteslutande tänkte på den förestående affären, då sade han:

Sig mik, sade han, skal jak sette ham af, den gamle oduglink i Flo, siten jak lånet hans penger och köpt disse aktier i hans bolag och luret ham? Hvat siger du, Edwich, han är så gammel?

Håll kontroll öfver honom tills vidare, svarade fru Twieselmann gäspande, vi få icke gå för154

brådstörtadt till väga, då uppväcker vi hat. A, nu är jag trött! mumlade hon, slöt ögonen och somnade strax, hon gled bort i en stillhet, efter hvilken hon hela dagen längtat.

Men Franz Twieselmann grubblade, tills morgonen bröt in, och den natten afgjordes Flo bolags öde.

VII.

I slutet på mars hade Flo aktiebolag sin bolagsstämma i Öbacka, en dag, då allting var fylldt af en hejdlös munterhet. Himlen hade mjukats upp, vindarna kommo tumlande söderifrån, snön droppade af taken, och luften blänkte oupphörligt till, som om änglarna suttit med dinglande ben i himlens nischer och slängt med fönstren.

När aktieägarna samlades, funno de till sin förvåning, att Franz Twieselmann också var ibland dem, och de blefvo strax inte fullt så uppsluppna i sin munterhet.

Men innan bolagsstämman var slut, voro de alla djupt allvarliga, och de sågo ut i en mörkröd, hotande himmel: ty till och med naturen hade stillnat och fördystrats.

Ryktet spred sig hastigt kring staden, trängde in på banken, in på kontoren, in i hemmen.

Franz Twieselmann i Utvik har i all hemlighet köpt aktiemajoriteten i Flo!

När stämman upplöstes och aktieägarna kommo ut i luften, läto de blickarna tungsamt glidaDEN FÖRSTA HJÄRNAN

mot de snöfläckiga fjällen, och kanske för första gången i sitt lif sågo de på dessa naturens jättar med ömhet, vemod och ängslan. För första gången sågo de, hur aflägset mäktiga och oberörda de glänste mot himlen, och de anade, att dessa fjäll voro som en del af dem självfva. De anade, att från nu skulle detta land gå nya öden till mötes, och de skulle helt säkert icke få vara med om att forma dessa öden.

Staden låg stilla, och likasom med darrande läppar höll den tillbaka sina känslor. Kyrkklockorna hade inte ringt, men i luften var ändå som ett eko af begrafningsringning, och osynliga flaggor vajade på flaggstängerna, som pekade öfver taken mot den röda luften.

Från alla håll hade man samlats till en af dessa festmiddagar, som sedan skulle bli saga och äfventyr och historia för barn och barnbarn, men i dag voro de svarta frackarna sorgekläder och de hvita halsdukarna undergångens

symboler.

Man sökte döfva sig med en larmande, öfverdrifven munterhet, och när så vinet runnit in i blodet, ja, då var allting glömdt, dessa människor togo ut sin rätt, och middagen blef så vild som någonsin.

Men två gamla män sutto allvarligt samtalande, det var Olof Lomark och gubben Lithner.

Vi kunna ingenting veta om denna människa! sade Lithner. Han kan vara god, och han kan vara ond. Han kan sköfla, eller han kan spara. Han kan bibehålla, och han kan rifva upp allt från roten. Men hvad ämnar han göra? Och hvad skall det bli af mig och min familj? Nu har jag

troget tjänat bolaget i mer än tre decennier, och genom denna kupp kan jag bli satt på bar backe. Jag skulle ha varit hänsynslös som denne, då hade jag nu varit en rik man.- Ett kan en människa visst aldrig lära, och det är, hvad som är hennes verkliga fördel! Hvad har nu all min ärlighet tjänat till, då detta blef slutet på historien?

Nå-nå! sade Olof Lomark. Vi andra aktieägare bestämma lika mycket som han.

Det är bara en sak, jag önskar, att jag visste. I somras lånade han hundra tusen af oss. Har han nu användt dessa pengar till att köpa aktier bakom min rygg, då är han värd att skjutas.

Har han betalt igen pengarna? frågade Olof Lomark.

Ja, svarade gubben Lithner.

Olof Lomark såg på honom med fundersamma och lite medlidsamma ögon och tycktes vilja säga något, men han teg.

Då kom just Franz Twieselmann förbi. Lithner grep tag i hans frack och sade:

Tillåter grosshandlarn, att jag frågar grosshandlarn om en sak?

Ja, myket gärna, om jak kan svare! sade Franz Twieselmann.

Säg mig uppriktigt: använde grosshandlarn de hundra tusen kronorna från i somras till detta aktieköp?

Franz Twieselmann log igen ett af sina hemska leenden.

Jak untrer, om icke disponenten tror, jak är en skojarhunt!

På inget sätt, grosshandlarn! svarade den gamle mannen.

Nej, herr disponent! Jak har icke användt disse hundre tusind till aktietjepet. Disse hundra tusind behöfde jak just då till...

... En kapitalbildning! inföll Olof Lomark, menande.

Också den affären gick icke, jak hatte beräknet kloke affärsmän hier, men såsom de vet, farpror, så var dette ett misstak af mik! svarade Franz Twieselmann och gick sin väg.

Fjälla den fisken! var allt, hvad Olof Lomark

sade.

Den dagen föllo dimmorna kring Franz Twieselmann, och belyst af sin medgång framträdde han för allas blickar, och nu lockade han inte längre till skratt; nu mindes ingen längre ens, att man en gång verkligen skrattat åt honom.

Nu beundrade man hans kraftiga och imponerande figur, hans skarpa blick och de uttrycksfulla dragen.

Ja, det gick så långt, att i hemlighet sågo sig några af de yngre i spegeln och önskade, att de liknat Franz Twieselmann, som bar snillets och eröfrarens stämpel på sitt ansikte.

Katastrofen.

Helt stilla kom en liten ångbåt in från hafvet, och den sjönk ibland ner i dyningen, så att endast flaggstångsknoppen syntes.

Det var en afton, en afton!

Det var höststorm i himlen och höstkyla i luften, vinden kröp längs marken fram till intet ondt anande trän, lade sig invid stammen på rygg, andades djupt och blåste så plötsligt ut med all kraft, så att det slet och hven och hvisslade i det arma trädet, och alla dess torra löf spredos högt bland molnen och dalade sedan ner långt därifrån och blefvo mull och stoft under frusna vandrares fötter.

Och ute på fjärden drefvo vågorna i flockar, och svarta kårar ryste till, kommo och försvunno.

Och vindflöjlarna gnällde.

Det var en hemsk, en spökaktig afton!

Den lilla ångbåten gick in till kajen, men den lade inte till vid sin vanliga plats utan vid en gammal rödmålad sjöbod, Sammel Edins gamla sjöbod, men Sammel Edin var död sen många år.

Några karlar stodo på bodbryggan med hukade axlar och händerna i byxfickorna, och några pojkar voro ibland dem.

Hvad ha ni ombord? frågade en karl.

Grosshandlar Dellwik! svarade maskinisten

lågt.

Då kom skepparn och bad ett par af karlarna att stiga ombord och hjälpa till med att bära upp ett lik.

Och så bars grosshandlar Dellwik i land af skepparn och besättningen och ett par af karlarna. Han bars in i magasinet och lades på en presenning på golfvet, och magasinet luktade tjära och fotogen, och vattnet ringde som ett rastlöst klockspel under golfvet, medan råttorna knaprade i väggarna och vildkattornas ögon glimmade inne i dunklet och deras hesa läten hördes doft.

Sedan karlarna lagt ner liket, stannade de kvar och betraktade den döde. Skummet rann långsamt under mustacherna ner mot halsen, och blod rann ur det högra ögat, som blifvit krossadt, men det vänstra glänste svagt.

Skepparn suckade, vände sig om och gick, han kunde ingenting säga. Och de andra följde honom lika tyst, dörrarna stängdes och lästes.

Och nu låg Christian Dellwik därinne i sin svärfars magasin, medan prästen satt hos hans gråtande hustru och natten sjönk långsamt och tung-samt öfver den besynnerliga stad, som hette öbacka, gåtornas icke minsta stad på jorden.

Och medan stormen bryter lös i mörkret och vågorna spruta upp mot Sammel Edins gamla

magasinsvägg, låt oss, som alla i staden gjorde denna kväll, söka tränga till bottnen af den gåta, hvars slut vi sett.

11.

Christian Dellwiks världsbild.

På den tiden, Christian Dellwik lefde, hade han, till skillnad från många andra människor, en bild, som han skapat sig af denna världen, dess människor och dess lagar, och det var efter denna bild, han rättade sitt lif.

Första gången han verkligen på allvar öppnade sitt inre och framlade några af sina synpunkter, var, när han efter svärfaderns frånfälle tillträdde platsen som firmans chef och i denna anledning höll ett par små tal, nämligen dels

till sin svärmor och hustru och dels till kontorspersonalen.

Det var en vacker septemberdag vid tiotiden på morgonen, strax sedan lilla torget utanför Sammel Edins hus af någon obekant anledning blifvit spoladt med vatten, och luften var sålunda både sval och solig, hvilket bekom Christian Dellwik alldeles förträffligt.

Han gick af och an i svärfaderns gamla privatkontor, ett rätt oansenligt rum med ett gammalt illa medfaret björkskrifbord, tågmatta på golfvet, kassaskåp med mässingsrosetter, som dolde låsen, skinnsoffa och tre taflor på väggarna, alla tre före-1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

ställande Sammel-Edinska fartyg men helt säkert målade, långt förrän konstnären visste något om dessa fartyg, hvilkas konterfej de utgåfvos för att vara.

1 detta rum, som bokstafligen luktade en förgången tid, vandrade nu Christian Dellwik, hög och bred och belåten som kanske aldrig förr.

Han var klädd i svart långrock och hade hvit halsduk. Själf tyckte han sig vara en grann karl, men tyckena äro så olika. Nu var han redan så pass flintskallig, att han måste, som det kallades, diskontera, d. v. s. kamma en hårslinga öfver den kala hjässan. Och håret var starkt gråsprängdt, mustascherna voro alldeles grå, men kinderna voro i gengäld vinröda och kanske till stor del just af vin. Allt detta var ingenting ondt i, ett stort rödt ansikte kan ju hvem som helst tryggt bära genom lifvet, det enda man begär är, att ett sådant ansikte skall balanseras af ett motsvarande bakhufvud och krönas af en acceptabel hjässa. Men båda dessa kroppsdelar hade fått släppa till det mesta för att ge Christian Dellwik hans stora ansikte, så att nacken hade lagts på hakan och hjässhalfvorna på kindbenen. Det var egentligen ganska fatalt för Christian Dellwik, fast icke i hans egna ögon. Han skötte sin diskontering och sina mustascher, och därmed var han fullkomligt belåten.

Denna septembermorgon alltså gick han och väntade sin svärmor och hustru, hvilka icke fått sätta foten i detta rum på många år.

När de kommo, voro de också mycket all-1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

varliga, lika allvarliga som korpulenta, det var icke obetydligt.

Änkefru Edin hade bruna ögon och en vårta på näsan, vänstra vingen, och blå hopknipt mun, medan fru Dellwik hade blå ögon och brun mun, och hon gick mest ut med fötterna af alla stadens damer, men ingen beundrade, älskade och vördade Christian Dellwik som hon.

Mjukaste tjänare, mitt herrskap! sade han, när mor och dotter stego in. Var god och ta plats i svärfars gamla skinnsoffa. Den ska vi för öfrigt strax låta putsa upp och kläda om, i det hela.

Ja, mina damer! började han sitt tal och stannade midt på golfvet i solskenet. Jag har tänkt, uti det fallet att det skulle intressera, som det väl skall, att kalkylera en liten plan för firman S. Edins framtid. Men först skall jag göra damerna en liten fråga. Nu är svärfar död och begrafven, och alla prisar naturligtvis hans minne, det kostar ingenting. Jag tillåter mig i alla fall föreslå, att vi bygger ett massoleum på grafven. Det är visserligen inte i svärfars stil, och det är inte heller vidare mycket för svärfars del, nu då! Men för affärens del, för firman S. Edins del. Firmans anseende och ekonomiska ställning anser jag tvingar oss, i det hela, att bygga ett massoleum.

Hvad är ett massoleum? frågade änkefru Edin.

På svenska heter det visst grafkapell! sade Christian Dellwik, förnöjdt leende.

Söta Dellwik, hvad kostar ett grafkapell? frågade änkan.

Bagatell! Bagatell! utropade Dellwik alldeles1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

som Karl XII. Men emellertid i det hela, så är det oschangtilt att inte ha massoleum på sin graf, då man efterlämnar en million! Och hvad säger folket, konkurrenterna, ämbetsmännen och de uppsatte, nu då? Var det sån strunt, Sammel Edin, att han inte skaffar sig ett massoleum ! Uti det fallet, mina damer, ingen pardång, ett

massoleum är för firman S. Edin abselut lika nödigt som en skylt för en hökare!

Christian har rätt! sade fru Dellwik.

Nå, bygg då i Herrans namn ett massoleum, söta Dellwik! sade änkan. Men bygg åtminstone så pass, att vi andra också får plats.

På min ära, svärmor! svarade Dellwik.

Kom nu med framtiden! sade änkan.

Så var det framtiden, ja, det är jag! Jag är framtiden. Svärfar skall inte glömmas, och han tjänstgör i firman, så till sägandes, med sitt massoleum, och vörda forntid, heter det. Men det heter också: älska framtid! Men nu vill jag säga en sak. Jag har länge haft reda på, att svärfar skulle dö.

Hur så? utropade änkan.

Säg det, Christian! utropade hustrun.

Världen är alltid full af tecken! sade Christian Dellwik. Det kommer an på att tyda dem och begripa, hvad de ha för mening, förstår sig. Det är inte alla, som kan det, mina damer!

Aldrig, söta Dellwik, har han sagt nånting om sina tecken! sade änkan.

Man vaktar ut sin stund! Och nu skall jag säga hvilka tecken det var, som visade mig, i det hela, att svärfar skulle dö, ja, att han måste dö.

Först var det stora eldsvådan i vintras. Som jag steg in genom dörrn, när jag kom hem, sur och våt och si så där vidare, då tänkte jag: det var ett tecken, Dellwik! Men hvilket tecken? undrade jag. Och så tänkte jag; man skall alltid tänka sig för, och i all synnerhet, svärmor, om man är affärsman, och jag tänkte: tre hus ha brunnit ner! Jaha. Hvar? Midt i stån eller utåt tullen? Midt i stån! Jaha. Alldeles inpå banken. Hå hå, inpå banken, då gick det upp ett ljus, förstår sig! Det är klart, det, tänkte jag, det är klart, det! Det har med affärer att göra. Nu då! Och så tänkte jag vidare: Hvad var det för slags hus? Jo, gamla hus. Som jag kunde förstå! Här kommer att ske förändringar. Något gammalt måste bort, och det dröjde inte länge, förrän det blef påtänkt att bygga nytt åt banken! Se, nu då, hade jag inte tänkt rätt! Och knappast, följ med, kära svärmor, knappast, säger jag, var bankhuset bestämdt, så beslöt stadsfullmäktige att bygga nya kajer. Då måste jag ta mig en ny funderare, förstår sig. Kajer, det var ju klart, i det hela, att kajerna står i vatten, och vatten betyder sjöfart. Aj som fan! nu begrep jag, ser svärmor! Sjöfarten skulle göras om, alldeles som affärerna. Hvad hände, svärmor? Två nya ångfartyg inköptes till stån! Ha-ha! Lönar det att tyda tecken? Nu då! Men jag begrep inte ändå, att allt detta hade nånting att göra med svärfar, förrän i mars, då Franz Twieselmann i Utvik köpte Flo-aktierna. Då var det, som om det lättat, i det hela! Där hade vi ju de nya affärerna! Och samma kväll, hvad hände, tror svärmor? Svärfar somnade

vid kvällsbordet! För första gången. Och då vaknade jag midt i natten och sa högt för mig själf: nu kommer svärfar att dö!

Och uti det fallet att svärmor inte skulle begripa tecken, så får man inte tvifla, världen är full af tecken, man lär sig begripa med trägen öfning.

Ja, jag säger väl det, söta Dellwik! utropade änkan. Såna gåfvor, såna gåfvor! Som han uppenbarar för oss!

Jo! sade Dellwik. Jag skulle tro, i det hela, att det är nya tider nu för firman S. Edin! Ska jag nu säga, hvarför svärfar måste dö? Svärfar hade öfverleft sig själf. När Franz Twieselmann hade gjort sin affär, satt svärfar här med Olof Lomark på Åbord, och gubbarna, de tyckte, att det var ohederligt och ett tjyfstreck men ingen affär alls. Men se, nu skall jag säga det, svärmor, att just så kommer affärerna att gå, nu för tiden, och om svärfar hade left längre, så skulle man sett, att han förlorat sin million och inget massoleum fått, i det hela.

Och nu skall jag säga det, att Franz Twieselmann på Utvik, han är också ett tecken! Och hvad betyder det

tecknet, svärmor? Stäng minuthandeln! betyder det. Det vill jag också säga, att nu är firman S. Edin för rik att stå i minuthandel. Svärfar kunde aldrig begripa, att man skulle köpa och sälja annat än vid salubord, och han måste dö, för att vi skulle få stänga minuthandeln. Men emellertid i det hela, jag säljer lagret C. I. Horneus vid Storgatan, han är en fattig hökare, och han kan ha falska vikter och si så1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

där vidare, som man alltid skall börja en minuthandel med...

Hör han, Dellwik, det vill säga så mycket det, som att han afskedar biträdena? frågade änkan.

Firman S. Edin skall statuera ett exemplar! svarade Dellwik. Biträdena afskedar firman, och ...

Då slipper jag dem i maten! sade änkan. Då är jag nöjd! För resten sätter jag all lit på honom, söta Dellwik!

Christian är så duktig! sade fru Dellwik.

Som sagdt, nu då! svarade Dellwik. Sedan, förstår sig, kunde det hända, att jag blir invald i stadsfullmäktige, och då har man en liten väse att pryda sig med, på stadens promenader och si så där vidare!

A men, Christian! utropade fru Dellwik och slog samman händerna.

Jag kände genast på mig min framtid, när du blef med barn! sade Dellwik förnöjdt. Si, det är ju så, att man gör inte som jag, om man inte begriper tecken.

Och med dessa ord hänsyftade han på det tillfälle, då han som bodbiträde hos Sammel Edin lyckats förföra dottern i huset, hans väg till lycka; en icke alltför vanlig lyckoväg, hvilket han insåg.

Ja ja! sade änkefru Edin. Mycket har händt i detta hus. Men går det som han säger, söta Dellwik, då skall jag prisa honom för att han uppförde sig som ett nöt den gången.

Därmed var sammanträdet slut, och fulla af hopp och glädje skildes denna morgon Sammel Edins sörjande anförvanter.1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

Nu blef det kontorspersonalens tur. Det var två gubbar, af hvilka den ene var låghalt, medan den andre hade ett ansikte af röda bölder i en krans af rödt skägg, och den största bölden, näsan, var spänd som en blåsa.

Uti det fallet, mina herrar, sade Dellwik, att det kan genera herrarna i herrarnas verksamhet, så ville jag säga herrarna en sak: den första januari slutar jag med firmans minuthandel, och från och med i dag heter jag i herrarnas om- och tilltal bara endast: chefen. Herrarna säger hädanefter: God morgon, chefen! Och när någon söker mig, säger herrarna: Chefen är på sitt kontor! Och butiken omändrar jag till rum för de stora sammanträden, som jag tänker uppanordna.

Blir det slut med att skrifva räkningar då? frågade den låghalte bekymrad.

Sörjer herrn öfver det? frågade Dellwik.

Ja, när man skrifvit räkningar i tretti år som jag och ändtligen kan det yrket bättre än någon annan i stån, efter hvad det sägs, så nog känns det lite tungsamt! svarade den låghalte.

Herrn kan vara lugn! sade då Dellwik. Herrn får hädanefter bara skrifva större summor, affärn skall utvidgas!

Och när audienserna voro slut, ikläddе sig Christian Dellwik hatt och käpp och öfverrock, strök med välbehag sina yfviga mustascher och sade för sig själf:

Emellertid i det hela, så går man väl ut nu på stadens promenader och si så där vidare!

Så gick det till, då Christian Dellwik tog arfG T,'DS BESYNNERLIGA BELÄTEN

efter sin svärfar, och framför honom låg en ljus väg upp till lifvets topp, där vasa-orden sken som hvita kvarnvingar i solen.

Det kan ju för öfrigt enhvar inse, att en människa, för hvilken lifvets mening och händelsernas sammanhang så villigt blotta sig, den måste skåda ut öfver hela tillvaron som öfver en omsorgsfullt uppgjord planritning, hvilken Vår Herre håller upp till hans behag.

Och skall icke den vara nöjd och lycklig, som tydligt märker, hur allt sträfvar att samla sig omkring honom, peka ut åt honom, hjälpa honom och förklara för honom, med ett ord tjäna honom — det var bara en liten skillnad mellan denne Christian Dellwik och en af medeltidens människor: medan båda uppfattade lifvet som en bilderbok, läste medeltidsmänniskan i dessa bilder sin egen obotliga uselhet och undergång, men Christian Dellwik läste sin förträfflighet och upphöjelse.

Emellertid hade denne lycklige man i sin världsbild ännu en sida, som ej får glömmas. Det kom ibland öfver honom en tung sinnesstämning, och då klagade han på följande sätt:

Jag har kräfta eller någon annan farlig sjukdom i det hela. Alla förnäma människor ha en farlig sjukdom, jag förstår, att min sjukdom är ett tecken på att jag är en förnäm människa, förstår sig.

Men hur känns det, snälla lilla Christian? frågade hans hustru.

Det är någonting, som växer i mig, svarade

han.1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

Qör det ondt?

Det gör inte ondt, det är bara onda aningar, i det hela! svarade han.

Vet du inte, hvad det är? Kanske du skall laxera? frågade den bekymrade fru Dellwik.

Men då skakade han bara på hufvut och vandrade rolös af och an i rummet.

Så gingo åren, och det dröjde inte länge, förrän Christian Dellwik fick ett stort tecken att tyda, och han tydde det.

Det kom nämligen en dag den underrättelsen, att ett af firmans fartyg förlist. Chefen hade just då lidit någon tid af sin förnäma sjukdom, men när underrättelsen kom, kryade han strax till sig, och hans första åtgärd var att tänka efter hvilken vecko- och månadsdag som olyckan skett och som underrättelsen nått fram, och det var hvarken på en fredag eller på den trettonde månadsdagen.

Uti det fallet, sade han då uppfylld af glädje, är det ett tecken till en lycklig förändring. Men man skall vänta med tålamod.

Det gick någon tid, då kom underrättelsen, att ännu ett skepp förlist. Då gnuggade han sina händer och sade:'

Uti det fallet att ett fartyg till blir borta, så förstår jag.

Och, som ville ödet leka med denne man, strax kom underrättelse, att det tredje fartyget också förlist. Då klädde sig Dellwik återigen i långrock och höll ett litet tal till hustru och svärmor.

Det är ju ganska naturligt, sade han, att det är ett tecken, som jag har fått, nu då, och nu villG T,'DS BESYNNERLIGA BELÄTEN

173

jag förklara mig och visa, hvad tecknet skall betyda. Firman C. I. Horneus vid Storgatan går framåt hvarje dag, och nu behöfver den inte längre falska vikter, i det hela, då den har köpt fartyg. Men firman S. Edin har gått tillbaka. Jag har i alla fall prolongerat traditionerna och drifvit skeppsfart, men jag har nog förstått för längesen, att det är andra sätt, som man skall använda nu för tiden att göra affärer, förstår sig. Emellertid i det hela, så kommer detta tecken, och jag vill förklara mig mycket uppriktigt och lätt: Sluta upp med skeppsfarten! Inte kan firman S. Edin ha sina pengar i så osäkra företag, utan nu så säljer jag de fartyg, som firman har kvar, till C. I. Horneus, och så afskedar jag en bokhållare, och sedan lägger jag firmans pengar i trävaror och sågverk, och så förräntar jag förmögenheten.

Tröstade drogo sig kvinnorna tillbaka, och Christian Dellwik sålde sin svärfars gamla fartyg och tillkännagaf, att han uppköpte aktier.

Just i den tiden växte små sågverk upp i alla vikar, vid alla bäckmynningar, och hvar man öfver tjugufem år köpte eller sålde trävaror. Alla strömmade nu till Christian Dellwiks kontor, och där satt han, medan yttre kontoret uppfylldes af audienssökande. Just så hade han tänkt sig en affärsmans lif, en stor affärsmans lif, och när han förevisade för hustru och svärmor alla dessa packor af aktiebref, dessa kuponger, dessa lagfarter, skifteshandlingar, inteckningar, då slogo de samman sina händer och betraktade honom såsom en med öfver-mänskligt förstånd utrustad individ.1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

Och han sade, i det att han vandrade af och an med ena handen i byxfickan och den andra gestikulerande :

Uti det fallet att damerna någon tid skulle ha haft tvifvel om Christian Dellwiks förmåga som affärsman, så var så god och se nu, hvad han har här på bordet. Nu skall jag säga det, att svärfar grundlade firman S. Edin och var för resten en duktig minutist, i det hela, men synpunkterna, mina damer, det är synpunkterna, som gör en stor affärsman, affärsmannen i stort, det är förmågan att tyda tidens tecken. Nu kanske jag kan göra en fråga: skulle damerna ansett det fint och förnämt och passande, att firman fortfarande drifvit minuthandel och att bondhästar och bondvagnar alltjämt skräpat ner gården?

Visst inte, söta Dellwik! sade änkefru Edin.

Aldrig har jag någonsin inte trott på Christian! sade fru Dellwik.

Svärfar skulle naturligtvis grunda firman, och si så där vidare, men en förnäm firma, en stor affär blef den genom mig! sade Dellwik, och hustrun och svärmodern sågo honom resa sig som ett jätteväsen öfver Öbacka, hvarvid deras inre skalf. —

Ledd af tecken hade Christian Dellwik alltså omplacerat firman S. Edins pengar i en massa små industriella företag, och han färdades numera som en inspektör från verk till verk.

Så gingo ännu några år, då började det ena verket stoppa efter det andra, och firman S. Edins pengar försvunno och blefvo aldrig mer sedda på Christian Dellwiks kontor.1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

Dellwik väntade alltjämt, att det skulle komma något tecken, och en dag kom det första lilla anbudet.

Det var en protesterad växel.

Helt stolt inkallade han sin hustru, men han kände denna gång, egendomligt nog, inget behof att inkalla sin svärmor.

Vet du, hvad detta är för ett papper? frågade han sin hustru. Det är en protesterad växel.

Fru Dellwik slog samman händerna.

Är det ett tecken? frågade hon, ty äfven hon hade nu del i mannens världsbild.

Det är ändtligen ett tecken! svarade han. För alla andra är det en olycka att få en protesterad växel, och en växelprotest i och för sig själf är mycket betänkligt, men när man väntar på tecken och si så där vidare, då är en växelprotest som ett förebud.

Men hvad som nu närmast följde, det var att han måste börja realisera sina aktier. Då fann han, att ingen ville betala dem. Ingen ville ha dem. Det föreföll, eller rättare, en annan människa skulle det förefallit, som om han befrämjat hvartenda död-födt företag i provinsen men omsorgsfullt undvikit de bärande.

Det hopar sig i det hela! log Christian Dellwik. Jag kommer inom kort att få ett tecken!

Han vaknade hvarje morgon i så förväntansfull ifver som ett barn till julmorgonen, och en dag var det ändtligen en människa, som sade:

Du, Dellwik, som gör pengar af alla galna företag, Flo-bolaget har en skog i Hamra, som du1 7fi GUDS

säkert får för en femti, sexti tusen. Köp den skogen, du, och gör dig en million!

Det är ett tecken! sade Dellwik för sig själf. Det är kanske meningen, att jag skall lära de stora bolagen, hur en stor affär skall göras.

Och han satte sig i förbindelse med gamla gubben Lithner och fick till svar, att skogen såldes för hundratjugutusen.

Dellwik funderade hit och dit, det var onekligen ett ganska kinkigt tecken denna gång, men han beslöt att våga och ingaf anbud.

Omgående kom svar, att skogen redan var såld till grosshandlaren August Stenling.

När Christian Dellwik läst brefvet, brast han i ett hejdlöst skratt.

Uti det fallet, sade han högt, var tecknet alldeles riktigt! Ty har jag inte lånat Stenling pengar, när han började sin affär? Nu reser jag upp till Stenling, vi gör den här affären ihop, nu då, och så blir han min kompanjon!

Och så skrattade Christian Dellwik, så att han darrade, och kontorsstolen gallskrek af hopp och glädje; ty det var en gammal stol, som Sammel Edin suttit på, och den hade sina skäl att glädjas åt en god utgång på affären.1 7fi

III.

Hur August Stenling uppfattade Christian Dellwik och hans världsbild.

Hvarför och på hvilka villkor August Stenling köpte skogen i Hamra, det har inte med denna historia att göra; men August Stenling var redan en fruktad man, och att somliga människor fruktas, andra icke, det hade Christian Dellwik ej lagt märke till under sitt lif.

August Stenling representerade något alldeles nytt i provinsens affärshistoria, han var nämligen en till ytterlighet tystlåten, välklädd och soignerad man.

Han var något öfver medellängd, och hans hjässa var fullkomligt kal, hans mustascher gingo som ett svart band tvärs öfver ansiktet, och detta orörliga ansikte var omsorgsfullt skuret i mörkt elfenben, men ögonen voro svarta med ögon-hvitorna skinande i blått.

Hvad denne man tänkte och sträfvade till, det visste ingen, men fruktan omhvärfde honom.

Till honom kom nu Christian Dellwik.

Mjuka tjänare, bror Stenling! sade han, då han steg in på kontoret.

Stenling betraktade honom ett ögonblick.

God middag! sade han. Önskar bror någonting, så säg det fort, min tid är upptagen.

Uti det fallet kan vi ju äta middag först och si så där vidare, svarade Christian Dellwik skrat-

tände, och sedan så kan vi samspråka oni våra affärer.

Hvilka affärer! sade Stenling.

Si så, lugna sig, nu då, min kära bror! sade Dellwik.

Godt, sade Stenling. Jag äter middag klockan tre. Vi träffas vid bordet. Önskar bror nånting innan dess, så underrätta hushållerskan!

Det skulle vara en liten smörgås och en snaps, i det hela, och en liten kopp kaffe på det, och ...

Ja, ja, ja, ja, säg till åt hushållerskan! ropade Stenling irriterad. För fan, jag är ingen krögare eller gästgifvare, säg

till hushållerskan, pigorna, hvem som helst, men stör mig inte, bror ser, att jag är upptagen —

Uti det fallet, sade Christian Dellwik bockande och tog sin hatt, så har jag varit i det pergamentet en gång förut och saknar inte tjanser hos könet, nu då!

Därmed gick han upp till hushållerskan och satt snart vid ett rikligt bord, tuggande och sväljande och småpratande med sig själf, och en enorm serviett hängde under hans haka.

Det blef också ett litet resonemang mellan honom och hushållerskan.

Grosshandlarn får ursäkta, att maten är så tarflig, sade hon i hopp att få beröm, men så här på bondlandet kan man omöjligt reducera sig på något vis och sätt, det är snart sagdt inte mer än strömming och potatis och fläsk och...

Fruntimrets tarflighet i matväg smakar, på min heder och ära, bättre än på finaste restårant! Skall1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

jag berätta! sade Dellwik. Men på den tiden, då firman S. Edin förde minutvaror och köpte och sålde och si så där vidare, då furerade vi sådana varor, att bönderna vräkte sig som kungar och gjorde cession, i det hela. Jag skall säga, att fruntimret köper inte mera Smyrna konfektfikon, mus-kateller, gorrånger, spanska nötter, syltad ostindisk ingefära och renklor som hos firman S. Edin. Vi talar inte om vår äkta gåslefverpastej, om Elbe-kaviarn, den opressade, engelska picklesen, och japanska sojan, då fanns det ett och annat, förstår sig, att välja till ett förnämt matbord, och på lager hade firman prima lybsk medvurst, nissamatolja, finaste teer och choklader, edamerost, krystalliserad vanilj och champignoner, franska och ryska ärter, äm-äm sån mat! kajennpeppar, raspadt hjorthorn, portugisisk lök, kremuntchampanj, pommerans-brännvin, engelsk porter och holländskt selzer-vatten, jo jo! Förutom allt annat, som hör till en prima välsorterad minuthandel, maccaroner, ta-pioca och vermiceller, silkestvål, kapris och oliver, kräftstjärtar, ja, herre milde gud, när man betänker, goda fruntimret, allt hvad som fanns på lager hos firman S. Edin, då dryper det om mungiporna!

Ja, såna massor af mat, söta grosshandlarn! sade hushållerskan.

Men! utropade Dellwik med en stor och betydelsefull armrörelse. Fruntimret fattar inte, att handla i minut, det är ingenting i våra dar, i det hela, utan i våra dar, begriper fruntimret, rulla millionerna som sand mellan grosshandlarnas hän-1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

der. Ett magnifikt yrke, begriper fruntimret, ett magnifikt yrke, på min heder och ära!

Hushållerskan betraktade med djupaste vördnad den storväxte mannen, som talade så till henne, suckade och gick ut.

Men Dellwik åt länge ännu.

Emellertid i det hela, för att tala med Dellwik, blef det middag, och sedan den ätits, under lugn och god stämning, kom man till kaffet, konjaken och cigarrerna. Och ändtligen sade August Sten-ling, i det han slängde ena benet öfver det andra:

Nå, min kära Dellwik, hvad var det nu för affärer, du talte om?

Jo, uti det fallet att vi nu skulle tala affärer, svarade Dellwik, så skulle jag vilja börja med Hamra-skogen. Jag hör, att bror har köpt skogen. Hvad gaf bror för den?

Stenling smålog och blåste ut rök och sade:

Du är verkligen den underligaste affärsman, som existerar på många mils område. Hur kan du nu bara tänka dig, att jag skulle berätta om mina affärer för dig?

Är man icke en hederlig karl, nu då! utropade Dellwik.

Hvad är heder, min bäste bror? svarade Stenling. Emellertid, jag har köpt skogen. Än vidare?

Dellwik såg inte den hårda blicken i Sten-lings ögon, inte heller det frånvarande uttrycket i hans ansikte, och han kunde inte ana, att man möjligen skulle tänka på något, som var viktigare än hans ord.

Uti det fallet, min bror, sade han, vill jag säga,1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

att heder inte är att förakta, när man annars har en god ekonomisk ställning. Men nu, i det hela, var det om skogen, vi skulle tala. Jag skulle anse, att den affären borde vi mycket lämpligt kunna dela. Jag har lite pengar att placera — —

Hur sa du, bror! sade Stenling. Har du pengar att placera? Hvar finns de pengarna? På banken?

Nu skrattade Dellwik, i sin tur.

Man är väl kanske lite mera affärsman än bror vill tänka, och man begrafver inte sina pengar, nu då!

Hvar finns pengarna då?

1 aktier! svarade Dellwik stolt.

Hvilka aktier? frågade Stenling; och Dellwik räknade upp alla sina verk och företag.

Är det pengar? frågade Stenling.

Det skulle jag tro! sade Dellwik.

Nej, min bror! svarade Stenling. Du har aktier, så att du kan fylla lårar, det begriper jag nog, det vet jag, men pengar, min bror, pengar, det har du så här mycket af!

Och därmed strök han af den ena handen med den andra.

Dellwik gapade, och han kunde inte säga ett ord; han hade fått sitt lifs första klubbslag, och han var nästan sanslös.

Så mycket har du! upprepade Stenling och började gå af och an på golfvet. Det är skandal, det skall jag ärligt säga dig i ansiktet, alla andra säga det på din rygg, men eftersom du nu vill inleda affärer med mig, så skall jag vara ärlig medIft2

dig, det är skandal, säger jag, att sköta pengar som du har gjort...

Är inte aktier pengar, är inte aktier pengar! stönade Dellwik.

Aktier kan vara pengar, men därför är det inte sagdt, att aktier alltid är pengar, men det har du trott, och du har därför också blifvit så kapitalt plockad och barskrapad, att i detta ögonblick äger du inte ett öre.

Dellwik hade blifvit alldeles likblek, och något ohyggligt kom upp i hans ögon, de sögos samman och utvidgades, som lydde de ett mödosamt arbetande hjärtas slag, pumpande ljus för att belysa ett oerhördt mörker i hans inre.

Men aktier är pengar! pressade han fram. Aktier är pengar! Aktier ha alltid varit pengar.

Säkra aktier är pengar, svarade Stenling, men osäkra aktier inte, det kan ett nyfödt barn inse.

Men Gud i himmelen, nu då! ropade Dellwik. Har jag inte mina pengar kvar? Kan du veta det bättre än jag, i det hela?

Hvad hade du någonsin med affärer att göra! svarade Stenling. Hvarje människa vet, att du är — ja — ruinerad!

Dellwik störtade upp, hans underläpp föll ner och darrade, och tårarna sköljde öfver hans insjunkna kinder. Ett oartikuleradt ljud bröt öfver läpparna, och hvad gjorde den store, långe mannen? Han föll på knä framför Stenling och grep hans händer.

Du ljuger! skrek han. Du ljuger! Stenling, du ljuger!1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

Stenling såg på honom, drog djupt efter andan, besinnade sig ett ögonblick, men sade slutligen :

Nej, jag ljuger inte! Jag känner din affärsställning så väl som min egen. Du har inte en aktie, som det finns värde i, allt hvad din svärfar samlat, det har du lyckats göra af med, därför att du gett dig på saker, som du inte begriper. En annan än du skulle ha skjutit sig för längesen! Men du har bara gått vidare och vidare, och nu står du, där du står!

Här gjorde Stenling en paus och lösgjorde sina händer.

Stig upp, karl! sade han. Vet du inte hut, att göra på detta sätt?

Dellwik släpade sig till soffan, och där sjönk han ner i ett hörn. Han stirrade framför sig, bara stirrade och stirrade, ögonen, dessa ohyggliga ögon, gröna som lera, pumpade ideligt, utan rast och ro.

Men Stenling vandrade på golfvet.

Jag begrep, att det skulle gå så här, när jag såg dig komma, sade han. Och jag känner det som min plikt som affärsman, min plikt som handhafvare af pengar att säga dig sanningen.

Begriper du inte, att, när du försökt att göra affärer efter tecken och skrock och vidskepelse, soin du är ökänd för att göra, när du har behandlat något ,så systematiskt som affärer på ett sådant sätt, då måste det sluta med krasch!

Men jag lånade dig pengar en gång! kom det från Dellwik. Hjälp mig, nu då! Du kan hjälpa mig! Det är din plikt att hjälpa mig, i det hela!1 7fi

Nej, svarade Stenling hårdt, min plikt är att inte hjälpa dig, ty du kan inte hjälpas! De enda som kan hjälpas, det är din familj!

Då sade Dellwik:

Menar du kanske, att jag inte har skött firman S. Edin?

Stenling tvärstannade.

Hvad sa du? frågade han.

Menar du, att jag inte har skött firman S. Edin riktigt?

Hvad i Guds namn, karl! utropade Stenling. Hvad menar du? Är du klok? Hur i Herrans namn kan du fråga något sådant efter hvad jag nu har sagt?

Jo, svarade Dellwik, uti det fallet att någon annan varit på min plats, skulle han då ha kunnat göra på annat sätt, i det hela?

Att du var en dåre, det ha vi nog alla vetat och sett, sade Stenling, men en sån dåre som jag nu märker, att du är..., det... det... det, får jag säga... det får jag säga, bästa bror, det öfvergår alla våra förväntningar i det fallet.

Men om jag erbjuder dig att bli kompanjon i min firma? envisades Dellwik och stirrade med sina flämtande ögon på Stenling.

Inse, bäste bror! sade Stenling. Försök att inse följande! En affärsman, som skall kunna hoppas att hålla sin affär i stånd, måste för det första ha reda på sin egen affär, och för det andra måste han fullkomligt känna de affärer, han lägger sina pengar i. Hvarken det ena eller det andra känner du till. Du har lärt dig att väga ut smör och socker1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

och fläsk och sirap, men du har aldrig begripit, på hvad sätt pengar röra sig i affärer. Du trodde, som den förbannade torpare du är, att om man slänger en hundralapp i en affär, så måste det ovillkorligen genast bli två hundralappar utaf. På den tron har du lefvat i hela ditt lif, och om hvad affärer verkligen är, har du aldrig anat ett dugg och kommer aldrig att ana något.

Res hem och fundera på den saken, fall på knä för din familj och be dem förlåta dig, som lyckats sätta dem på bar backe, och se sedan till, om du kan få plats igen som bodbetjänt! Ty till bodbetjänt blef du född, och bodbetjänt är du, min bror!

Och nu vill jag bara säga dig, att om du skyndar dig ner till ångbåtsbryggan, kan du hinna med sista båten till Öbacka!

Dellwik lyfte sina knäppta händer mot Stenling.

Hatar du mig? frågade han med en stämpel öfver ansiktet, som hade han blifvit slagen med brännässlor.

Nej, bästa bror, hatar dig gör jag inte! svarade Stenling.

Föraktar du mig då? frågade Dellwik.

Det gör jag däremot! svarade Stenling.

Dellwik slog händerna för ansiktet.

Det är förbi med mig, det förstår jag! Det förstår jag! Det förstår jag! mumlade han.

Och innan han gick, sade han:

Får jag omfamna dig, bror?

Hvarför det? frågade Stenling.

Med händerna för ögonen svarade Dellwik:

Vi ses inte mer, förstår sig!

Och hastigt omfamnade han Stenling och stapplade sedan ut, Stenling lade märke till att hans rvgg var böjd, hans nacke krökt, och det var, som om hans kläder mistat färg och form liksom han själf.

IV.

Den verklige Christian Dellwik befriar sig från den falske Christian Dellwik.

Det är hårdt för en man, som i många år fått bära en så vacker titel som grosshandlare, att helt plötsligt och oförmodadt bli rubricerad som simpel bodbetjänt.

Allt hvad August Stenling sagt Christian Dellwik var som dimma och rök kring detta ords granitfasta realitet.

Människorna äro ju så skapade, att de innerst inne göinma en liten hemlig påse, och i den påsen ligger troget förvarad en liten plåt, på hvilken står skrifvet, hvad de i grund och botten äro. Vissa människor kunna ju lugnt ta fram den lilla plåten och fundersamt betrakta den, medan andra, bara tanken råkar snudda vid påsen, uppfyllas af en sådan bäfvan och fasa, att knäna vika sig under dem, kinderna falla iri och ögonen springa i vatten. Till dessa senare hörde nu Christian Dellwik, och hans förnäma sjukdom, hans kräfta, som han sade egentligen bestå i onda aningar och i känslan af att något växte i honom, det var bara den stun-

dom påkommande farhågan, att någon skulle ana, hvad som stod på hans hemliga plåt. Men det är att märka, att han inte alls visste, hvad som stod på plåten, han hade endast en känsla af att det kanske inte var något riktigt fördelaktigt.

Nu hade August Stenling helt hänsynslöst sagt honom, hvad där stod, och där stod alltså:

Christian Dellwik är en bodbetjänt.

Och så hade han trott sig vara en grosshandlare !

Under detta enda ord rämnade han, som en nöt rämnar under ett hammarslag, och han skymtade redan genom

sprickorna i det gamla världsskalet något, som han aldrig tänkt sig.

Det skulle inte heller dröja, förrän han skulle få ett nytt ordentligt slag.

Kommen ombord på ångbåten stötte han strax samman ined kaptenen.

Jaså, bror Dellwik, sade denne, bror är ute och reser nu igen! Jo jo, när man är rika karlen, så har man ju råd att resa dag och natt, om man så vill!

Dessa ord skulle i går ha fyllt Dellwik med vanlig förnöjelse, men nu begrep han, att det var hån! Och döfvad af detta nya slag flydde han bort på däcket.

Men hvad skulle det ha brytt honom, om någon af de gamla stadsborna kallat honom bodbetjänt? Men August Stenling! En af de nya, en af främlingarna! Han måste ju begripa, att då August Stenling kallat honom bodbetjänt, så gjorde alla

det. Inför hela provinsen stod han som bodbetjänten Christian Dellwik.

Han vandrade i den mörka kvällen af och an på ångarens däck, och omkring honom irrade andra människor, alla gingo rolöst fram och åter, medan maskinen dunkade och kolskyfflarna rasslade och allting skallrade, lampor, cigarrkoppar, allt —

Det var, som om huden långsamt flåddes af honom, och han visste ingenting, förrän Öbacka dök fram om den sista udden.

Det blef det tredje och afgörande slaget.

Med ens föreföll det honom — Christian Dellwik, som kände hvarje hus, hvarje gränd och smyg i denna gamla stad — föreföll det honom, som om öbacka strukits ut från jordens yta, och framför honom reste sig en svart jättemur, en fängelsemur, och ditin skulle han, vare sig han ville eller ej.

Och därinne funnos alla, som han kände, alla, som han spelat kort med, alla, som lurat honom, alla, som i hemlighet skrattat åt honom, och när han så kom innanför den svarta muren, skulle de vara samlade och upphäfva ett skallande gapskratt och ropa om hvarann:

Bodbetjänten Christian Dellwik! Bodbetjänten Christian Dellwik!

Det blef för mycket för honom, han skyndade bort till akterdäckets mörkaste vrå, och där sjönk han samman med ansiktet i händerna och grät.

Men som det så ofta händt förut under världens gång, att just till de mörkaste hörnen sparas de ljusaste ögonblicken, så hände det också här.

När Christian Dellwik fått gråta ut, hade grosshandlaren helt och hållet fallit af honom, och nu kände han, hur han ända in i märg och ben var en bodbetjänt — och under öfver alla under, ingenting kunde vara naturligare, ingenting behagligare än att vara det.

Alltjämt stod mörkret omkring honom, alltjämt var öbacka bortstruket från jorden, med gross-handlarskapet var allting dödt och själfva lifvet var slut.

Ett enda fanns kvar i Christian Dellvik, och det var hans tillit till tecken, och nu begrep han alla de tecken, han sett under sitt lif. Hela hans lif framstod för honom som ett enda stort mäktigt tecken.

Han hade redan lidit dödens fasor, då hans jordiska lif krossats omkring honom, och han kände en besynnerlig ro vid åskådandet af hur alla tecknen nu på en gång sammanfogade sig framför honom.

Uti det fallet, tänkte han, har jag ändå varit klokare än alla, som skrattat åt mig, och om det är sant, att firman S. Edins pengar äro slut, i det hela, så måste det gå så, och det är icke mitt fel, utan det måste gå så!

Ja, nu när Öbacka var borta och alla dess människor upphört att finnas, då betydde det inte längre något med

pengarna, det var något helt annat, som nu sysselsatte Christian Dellwiks tankar.

Den oron, som han ibland känt i sitt inre, den hade nu omskapats i ro, och han förstod, att han under hela sitt lif sträfvat och arbetat bara för

att tyda hvad som låg i denna oro, tecknen hade för hvar gång varit honom en försäkran om att han fortsatte den rätta vägen.

Nu var han framme, och han fick att se en öfvernaturligt vacker syn. Det hvälfde sig en blå himmel med några lätta moln öfver en hvit sandstrand, och vågorna glittrade i solskenet, vattnet lockade honom, han skulle och han måste gå till denna strand, han visste, hvar den fanns, och han skulle gå rakt ner i vattnet, det var allt, hvad som återstod honom att göra, och hela hans lif bakom honom mynnade ut på denna strand, dit hade tecknens långa väg ledt honom.

Detta hade nu blifvit alldeles klart för Christian Dellwik, och han såg ingenting annat framför sig än den soliga viken; med den omkring sig lämnade han båten, gick fram genom den mörka staden och trädde in i sitt hus.

Natten tillbragte lian på sitt lilla kontor, Sammel Edins gamla kontor, och han sof lugnt och vaknade till en stilla och solig morgon.

Alltjämt var det lika självklart för honom, hvad han skulle göra, och han gick ut från staden, där skorstenarna nyss börjat ryka mot himlen, följde vägen och kom till hafsviken.

Där plockade han stenar i sanden och stoppade dem i fickan, snöt sig omsorgsfullt, knäppte sedan igen rocken, stoppade händerna i fickorna, och så gick den verklige Christian Dellwik ut i hafvet för att helt och hållet befria sig från den falske Christian Dellwik, och när en stund förgått, låg endast en svart cylinderhatt och gungade på

vattnet, medan världen lyste och sken och de lätta molnen sväfvade i himlen.

Och nu hade ännu en själ funnit den klarhet, som den så länge spårat på sitt eget besynnerliga sätt.

V.

Hur Christian Dellwik tack vare sin teckenlära blef ett bevis för Guds existens.

Nu är gåtan slut men icke historien, ty det återstår att visa, hvartill Christian Dellwik förvandlades efter sin död.

Sammel Edin hade efterlämnat en stor förmögenhet, men den hade familjen inte kunnat behålla. Dellwik hade bara efterlämnat sin lära, att världen var en enda stor teckenskrift, som man skulle söka att tolka för att bli lycklig och nöjd.

Snart hade änkefru Edin och änkefru Dellwik glömt de rika dagarna, men teckenläran kunde de aldrig mera glömma, tvärtom tillväxte dess makt öfver dem, så att de slutligen kunde förklara allt genom att se, hur hårnålar lågo på gatan och hur kattor sprungo; genom att lägga märke till bokstäfver återkomst i olika namn, genom att möta vissa människor, genom att nysa och genom många andra små fenomen.

Det är självklart, att de också grubblade på hvilket samband det kunde finnas mellan Sammel Edin och Christian Dellwik och hvad orsaken kunde

vara till att den senare förmått spoliera den förres hela lifsverk.

Utgående från teckenläran kommo de efter långt gemensamt grubbel —

Ja, det måste jag berätta med ett par ord: de gamla kvinnorna sutto vid brasan kväll efter kväll och samtalade lågt och ifrigt om allt som gått. De skrapade händelsernas skelett så rent från allt yttre och tillfälligt, att det slutligen låg för dem i all sin nakna byggnad, men det fattades den stålsträng, på hvilken de kunde hänga upp de renskrapade skelettdelarna.

Och under tiden föllo åren som löf kring deras hus, och huset doldes, dagarnas lif försvann för dem, medan de

vid brasan skrapade och skrapade och skrapade —

Minns du den gången, då det hände? Och minns du den dagen och minns du, hvad Dellwik då sade? Och minns du det, och minns du det?

Ja, det var ett långt gemensamt grubbel. Och hur de grubblade, kommo de fram till den insikten, att Christian Dellwik måste ha varit något förmer än en vanlig människa och att det måste ha varit en hemlighetsfull betydelse med hans lif.

Och de funno slutligen en lösning, som var så enkel, så klok och så upplyftande.

Hvarför hade Sammel Edin samlat en så stor förmögenhet, då den ändå skulle så hastigt förspillas?

Och hvarför skulle Christian Dellwik göra slut på förmögenheten, då hela hans lif var en enda sträfvan att öka den ?1 7fi GUDS BESYNNERLIGA BELÄTEN

Låg icke i detta sammanhang så tydligt ett tecken på, att någon annan, någon mäktigare stod bakom det hela?

I Sammel Edin, som inte trodde på något annat än sin egen arbetsamhet, hade de beundrat och yfts öfver människans kraft och förmåga, och de hade vältrat sig i högmod. Men Dellwik kom, och genom hans mun talade en ande om tecken och under, allt medan han stycke för stycke ref ner, hvad den förre byggt upp; och han visste icke ens, att allt förstördes omkring honom.

Ja, Dellwik såg långt utöfver denna världen, och just därför hade han inte ögon för den.

Hvad såg han då? Han såg alltings sammanhang, han såg, fast som i en dimma, Guds eviga finger.

Men den som är af Gud, kan icke vara af denna världen, och allt som är af denna världen måste smulas sönder under hans händer.

Men om Sammel Edin inte hade samlat sin förmögenhet, hvad skulle då Dellwik ha kunnat smula sönder?

Sålunda blef dem sammanhanget fullt klart, och de stucko med glädje stålsträngen genom de renskrapade skelettdelarna.

Dellwik var verkligen icke en vanlig människa, han var och han förblef ett alldeles särskildt utsändt bevis på den evige Gudens tillvaro och omtanke om deras själar!

13. — Herrar.SPINDELFEJDENMen ingen kunde tala om alla dessa herrar så som Mathias Claussen, då han blef gammal.

Då bodde han inte längre i ådalen utan långt därifrån, vid hafvet, i ett gammalt gult stenhus, öfver hvars tak åldriga popplar brusade; och från sina fönster såg han horisonten som en tröskel ut till evigheten.

Inte heller var han sig mera lik, allt hans yttre var förändradt.

En höstkväll, då den unge Tomas Lack var på besök hos honom, satt Mathias Claussen i sin bekväma stol och talade ifrigt, ofta stötande käppen i golfvet för att ge sina ord eftertryck; och denna kväll berättade han om sitt eget lif.

Hur förändrad han var!

Fordom hade han varit en lång, bredaxlad man, snarare fetlagd än mager, med ett svart buskigt hår, svarta ögonbryn som svalvingar, en mörk och stark ansiktsfärg och en haka, fyrkantigt skuren och blåglänsande af skäggbottnen. Och när han talat, hade han visserligen hväst en smula, men rösten hade varit en stark karls kraftiga röst.

Men nu!198

SPINDEL FEJDEN

Han var mager och tunn, han var krökt som en gammal bibelgumma, hufvut var kält, ansiktet gult och infälldt i

hvitt skägg, händerna, skelett-händerna, skallrade, och han hade benen så stela, att han stödde sig fram på två käppar. Och när han talade, blefvo en mängd ord stumma och tonlösa som de döda tangenterna på ett gammalt piano.

Endast ett lefde kvar sen fordom — ögonen! Djupt under ögonbrynens hvita vingar, djupt inne i sina schackt lurade de som bloss, de rullade rundt och voro spejande, frätande, sugande — de dolda stjärnevärldar som i fingerborgar!

Du skall söka, gosse, för att finna ett lif, som är mer storartadt än mitt! utropade han.

Tänk bara på en sak! Hvem kan förklara för dig, hvad som har händt däruppe i detta Sibirien? Hvem vet nånting? Hvem har anat, förstått, begripit nånting? Ingen! Franz Twieselmann? Ha! Lomark på Åbord? Oj oj! Stenling? Schibler? Nej — jag! Jag, som sitter här, orkeslös, misslyckad, fattig, bortglömd! Jag, Mathias Claussen, jag, som var en skräck för alla dessa herrar, jag är den ende, som kan peka på dem och säga: så var det med honom! Och så med honom! Och så med honom! Och därför, gosse, är jag, där jag är! Välj mellan två ting här i lifvet: att handla eller att begripa, ty bägge får du aldrig!

En känsla af ömhet för gubben, för allt mänskligt, för allt grubbel, all dröm och all längtan uppfyllde Tomas Lack vid dessa ord, och han kände tårarna i halsen och en lust att kyssa gubbens

gula kinder — men samtidigt drog öfver hans hjärta svalkan af alltings hopplöshet och vanmakt.

Bägge får du aldrig, gosse! ropade gubben. Jag har försökt med mitt lif, och du ser själf, hvar jag står! Se och beundra, men försök aldrig att lära, ty du kan aldrig lära af någon annan än dig själf.

Du skall inte bry dig om att beundra det som anses för vackert, allt som är vackert är lögn! Beundra djäfvulen! Han kan; han ligger bakom allt, som går framåt!

Jag är ingen märkvärdig man, gosse, men du skall beundra mig om en timme. Jag var den enda jätten bland alla dvärgarna, som traskade omkring engång däruppe i Sibirien.

Allt medan gubben hväste fram orden, vred sig hans blick som en nafvarborr in i Tomas Lack och stannade med lysande hullingar innästlad i hans inre.

Ferdinand Lack, din far, brukade säga: när tnan är född under planeten Markattan, misslyckas man med allting. Ha-ha-ha! Ferdinand Lack! Gosse, hvad mycket, som har händt, som du aldrig får veta.

Nå!

Mitt lif är som ett matematiskt problem, jag har ritat upp det klart och tydligt framför mig — och jag har respekt för djäfvulen.

Jag kommer söderifrån till Västanå. Hvad är detta? frågar jag mig själf. Är det meningen, att jag skall bli stannande här i hela mitt återstående lif? Skall jag bo i denna gamla fallfärdiga herr-

gård med skogen skrapande ända in på knuten ocji inte en människovärdig bostad på miltal? Ocji med bönder omkring mig, som bo i låga grå kojor som kulor för vilda djur? Herregud, gosse! Jag kväfdes, jag blef galen, och jag hatade Sibirien.

Jag hatade Sibirien, så länge jag var där, jag hatar det, så länge jag kan andas, jag hatar dessa människor utaf is, utan hjärta, utan blod, utan själ...

Gubben tappade andan och stötte käppen i golfvet.

Här. Söderut. Bland människor. Här skulle jag — ha — blifvit — nånting. Men där. Ha! skrek gubben och lyfte händerna.

Dessa satans bönder. De tego och stirrade på mig. De svarade inte på mina ord. De hånlogo mig i ansiktet och släpade sig i väg, och jag visste — jag — förstod — jag såg — att, om jag gett ett sådant vilddjur den spark han var värd, den spark jag från barndomen var van att spendera på en bonde, så hade jag helt enkelt blifvit skjuten.

Men — det kom en vår, och bönderna tredska-des. De förbjödo flottningen i ån. Ån gick mellan sjön och älfven. Ån var deras, men sjön var bolagets. Nå, tänkte jag, jag skall lära dessa herrar bönder, hvad vi här söderut mena med en herrekarl. Alltså fällde jag dammluckorna, som ledde ner till deras kvarnar och lät vattnet samlas, vårfloden störtade på, och sjön steg. Och då förstår du, gosse, att när sjön hotade att svämma öfver — då öppnade jag dammluckorna och, pang,

bondkvarnarna följde med strömmen och brötos i tusen bitar.

Ha-ha-ha-ha!

Man leker inte med Mathias Claussen, gosse! Man lekte inte med honom på den tiden!

Bönderna kommo springande och klagade. Det angår mig inte, var mitt svar. Det är inte mitt fel. Vår Herre har gett vatten, ni ville inte släppa till ån. Lymlar ska ha lymmelstraff.

Men ser du då, då var det mitt lif började.

Mitt lif är en triangel. Ena spetsen heter Franz Twieselmann på Utvik, den andra heter Hermann Schibler, och den tredje heter Mathias Claussen.

Inom den triangeln ryms allt, som är lumpet, och uselt, och djäfvulskt, och falskt, och smutsigt, och ynkligt i detta sataniska lif, som vi äflas med.

Ja!

Herr grosshandlaren Hermann Schibler får höra, att förvaltaren Mathias Claussen på Västanå har släppt lös vårfloden på böndernas kvarnar. Ur detta enkla faktum, min gosse, har allt det andra vuxit upp som en blomma ur en anjovis-burk.

Ingen, och hör mina ord, ingen har berättat det för mig. Men när man blifvit tillräckligt gammal, då händer det, min gosse, då händer det, att alla väggar bli som glas och att alla ekon vakna, och man ser genom allt, och hör allt, och vet allt, och förstår allt.

Men, herregud, jag respekterar Schibler. Ödet ville, att jag skulle misslyckas. Det kunde ha velat, att han misslyckats. Felet är inte vårt.

Men min förklaring på mitt lifs problem visar något till den grad upprörande i det djäfvulska ... Schibler, förstår du, är god vän till Franz Twieselmann på Utvik, båda äro tyskar, båda från Bremen, båda känna hvarann sen gammalt.

Men — Twieselmann har gjort en kupp och är rik. Schibler dör af afund och vet inte, hur han skall göra för att slå undan Franz och bli ändå rikare. Han säljer trävaror som agent, reser kring i distrikten, har pengar men inte tillräckligt, är feg och bakslug och väntar och väntar.

Nu får han höra talas om mig. Då slår honom en tanke. Den mannen, tänker han, den mannen är absolut hänsynslös, han är ung, han är inne i alla tekniska frågor, han har förbindelser. Han skall offras för mig.

Gubben lyfte sitt hopsjunkna bröst och andades flåsande, medan ögonen blefvo onaturligt stora och lysande.

Gosse! Tänk djupt i ditt hjärta den enda tanken: vid trettio år gör du en handling, som förmår en annan människa att kallt besluta din undergång, och medan du alltjämt arbetar och hoppas och längtar, lägger han ut snaror för dig, lockar dig, leder dig steg för steg till — undergången —

Gubben reste sig med möda ur stolen och stakade sig med tillhjälp af käpparna rundt golfvet, och Tomas Lack stirrade ut genom fönstret, som inte skyldes af någon gardin, och långt borta på hafvet glittrade och — tyckte han — hväste eller krälade en månfåra.

Gubben stannade framför honom.

Det är alltid en enda handling i hvarje människas lif, som allting beror på. Allt som är före leder dit, och allt som kommer efter beror däraf. Och man skall kunna fundera ut den handlingen.

Gubben sjönk ner i stolen med händerna för ansiktet.

Hvarför skulle de satans bönderna reta mig och göra mig galen? Hvarför skulle jag vara en kultiverad människa bland barbarer...

Nå-nå — jag ändrar ändå ingenting! Låt oss plocka ut triangelns innehåll.

Ja!

Schibler säger naturligtvis till Twieselmann:

Hvem är Mathias Claussen på Västanå? Hvad är han för slags karl?

Nu skall du veta, att Franz Twieselmann hatade mig mer än någon annan i ådalen. Vi hade varit rivaler om hans hustru, och jag hade engång gett honom ett kok stryk. Tror du, han segrade, därför att han var en större begåfning än jag. Nej. Tvärtom. Jag var den, som var tilltagen i dubbla mått, jag väjade inte för någon. Jag slog som två, och kvinnan blef rädd. Kvinnor våga inte älska jättar. Ana de, att de skola mista all sin djäfvulska makt, så fly de, eller bedra, eller sticka bakifrån — kort sagdt hämnas, antingen genom att låtsas ge korgen (men jag friade aldrig) eller genom att... nå, jag har inte lust att prata om dylika djur! Som sagdt, hvar var jag... nå, karln hatade mig, och Schibler frågade.

Det svaret, som han då fick, det väckte en ny tanke hos honom. Jag säger dig, att om hvarje

ord jag nu säger är lögn, om hvarje människa skulle på yttersta dagen förklara mig för lögnare, så är det ändå sant, och himlen och helvetet kunde byggas på den sanningen.

Ser du, Twieselmann sa helt enkelt: han är en förpannet lushund! Om mig! Och då insåg Schiöler, att Franz Twieselmann hatade mig.

Sen kommer han till mig på Västanå. Vi samtala om ett och hvarje, och jag minns, hvarför skall jag minnas just det så tydligt, jag minns, hur han säger, ord för ord:

Franz Twieselmann på Utvik har mera tur än medfödd affärsbegåfning.

Och jag svarar:

Hvem här i Sibirien har någon medfödd affärsbegåfning?

Och då säger han:

Ni, herr Claussen, har det, och den begåf-ningen skall ni ta vara på. Den kan föra er långt. Mycket längre än ni kanske själf anar.

Jag var trettio år. Jag var en kolossal begåfning, och det visste jag. Jag hade energi som tio, och man visste redan kring ådalen, att Mathias Claussen inte var att leka med.

Har ni inga framtidsplaner, herr Claussen? frågade Schibler.

Framtidsplaner! sade jag. Om någon har framtidsplaner, är det väl jag.

Ni lär afsky bönder, sade han vidare.

Naturligtvis, svarade jag. Jag afskyr också svin och ohyra.

Säg mig, sade han då, tillåter ni verkligen,

att Franz Twieselmann är den främste mannen i ådalen?

Nej, svarade jag. Det gör jag inte.

Hvarför gör ni ingenting då? frågade han.

Då minns jag, att jag svarade:

Det kommer en stund, herr Schibler, då ni skall minnas vårt samtal i dag.

Och så slog jag näfven i bordet och spände ögonen i honom, så att han blef blek som ett lik.

Hur mycket pengar kan ni sätta in i en affär? frågade han.

Femti tusen, till en början, svarte jag.

Vill ni? sade han och sträckte fram handen.

Det må bli! sa jag, och så var mitt öde beseglad t.

Tomas Lack, min gosse, tänk dig, att det skall komma en dag, då du blir gammal som jag och kan säga: då beseglades mitt öde!

Gubben spände sina rullande ljusögon i honom och log ett besynnerligt löje, och Tomas Lack blef röd öfver hela kroppen; därvid log gubben än mera, men sedan blef han allvarsam.

Den dagen kommer för dig, gosse, om du bara tänker öfver ditt lif. Men kan du låta bli att tänka, så är det bättre för dig. Att handla, det är lifvets enda lycka. Enda sanna lycka.

Jag ser den tiden framför mig. Sågar byggdes öfverallt, timret forsade ner från skogarna, pengarna blänkte i luften, och det var fester, det dansades och sjöngs och spelades kort och gjordes sådana galenskaper, att man inte ens kan berätta dem.

Men hvem begrep, hvad som hände innerst i allt detta? Hvem tänkte? Jo, jag.

Jag vet, att Franz Twieselmann lär ha sagt, sen han slagit mig ur brädet: å, jak är en förpannet karl, jak är en geni! Men geniet bland dessa herrar var jag — Mathias Claussen, numera misslyckad med guds nåde som alla sanna geniers öde är!

Ja, när Hermann Schibler och jag beslutat att bilda ett nytt bolag och bygga en ny såg, då var ställningen i ådalen minst lika intressant som Europas ställning före Bonapartes uppträdande.

På ytan var allting fröjd och gamman, men i själfva verket pågick en oafbruten hemlig strid, hvem som skulle vara den främste, gamle Lomark på Åbord eller Twieselmann på Utvik. Jag hade redan flera gånger föreslagit det Lomarkska partiet att bilda en sammanslutning för att utdrifva eller åtminstone bryta utlänningarnas makt — jag ville å ena sidan rensa landet från utlänningar, å den andra från bönder. Förgäfves! Ingen begrep, hvart jag syftade, man började helt enkelt frukta och hata mig, och allt hvad jag åstadkom var misstro mot mig själf hos båda partierna.

Så bygger jag Svedje. Blir direktör i bolaget och har Schibler bakom ryggen.

Jag kände hela ställningen omkring mig, jag kände människorna, och jag insåg, hvad som måste göras.

Schibler insåg också, hvad som var basen i mitt system, ah... den människan, den mannen

...! När man ser, hur den ena människan kan drifva fram den andra med tillhjälp af den tredje — och inte med påtagliga verkligheter utan med fantasier, drömmar, inbillningar och vanvettigheter ...

Schibler hade ju insett, att Franz Twieselmann och jag hatade hvarann. Därutaf måste naturligtvis följa, det insåg han, att mitt hufvudsakliga mål skulle bli att störta Twieselmann. Men i samma ögonblick måste det ju för honom, Schibler, bli af vikt att bygga hela sin taktik på att hålla mig i ständig kontakt med alla Twieselmanns framgångar, hans goda affärer, att tuta mig i öronen med hans uttryck och omdömen, alltså att lägga Twieselmann som bas i systemet Mathias Claussen. Men samtidigt måste han ha en lönndörr till Franz Twieselmann för att krypa bakom honom, när jag en dag skulle störta omkull. Nå — inför mig nedsätter han Franz Twieselmann, kallar honom en feg och bakslug lycksökare, sticker fram med hans skryt och gör sig löjlig öfver hans knuss-lighet och slutar alltid med samma ord:

Den mannen är en fara för distriktet, och han måste störtas på ett eller annat vis.

Och med sina blå och orörliga ögon i det magra gula ansiktet stirrade han på mig och sade "långsamt:

Du har fria händer, gör hvad du vill, du blir själf den förste, om han störtar!

Och lämnande dessa ord efter sig går han!

Jag började att tänka, dag och natt.

Franz Twieselmann, sade jag till mig själf,208

är den främste mannen här i distriktet och påstår själf, att han är ett geni.

Men är han ett geni? Hvad har han gjort? Han skickas hitupp af sina förmögna släktingar och hans tillgångar göra det möjligt för honom att kasta sig in i gifvande företag. Hvarför denna industri har uppkommit, hvaraf den är beroende, hvartill den måste utvecklas, om allt detta har han ingen aning. En affär, som skulle ge honom millioner om några år, den tror han inte på, men den som ger honom tio tusen om sex månader, den hänför honom. Ett sex-månaders-geni, det är herr Franz Twieselmann, ha-ha-ha!

Och en annan sak! Franz Twieselmann visste aldrig, att hans uppgift endast var att blanda upp landets egen ras. Han hade ingen egen uppgift att fylla, han var ingenting i och för sig själf.

Min gosse, jag betraktar affärerna med stats-mannablick. Affärer i och för sig själfva betyda ingenting. En genial affärsman betraktar affärer enbart som medel att alstra fram kultur, hjärna, högre utveckling!

Bönderna i detta Sibirien hade ingen hjärna, därför kom industrien och tvang upp individer med hjärna för att ympa in hjärnor på den robusta sibiriska stammen, och engång i framtiden komma verkliga människor att utvecklas ur korsningen.

Dessa herrar däruppe, de voro bönder och marknadsskojare, och bland dem stod jag som den ende kulturmänniskan, stjärnan på himlen.

Det visste jag, och därefter handlade jag. Och nu skall du höra, hur jag handlade.SPINDELFEJDEN

Jag utgick från, att alla voro barbarer, och alltså måste de slås med häpnad. Det enda, som imponerade på dem, var öfverlastade matbord, tunga guldkedjor, berlocker, stora hus med många och stora rum, dyrbara möbler, rika silfverupp-sättningar med ett ord: yttre skimmer.

Nåväl! Jag byggde vid Svedje en herrgård, som än i denna dag torde väcka uppmärksamhet. Jag satte dyrbara frukträd på gårdsplanen, gräfde ner en fontän, ordnade växthus, orangeri, förskaffade ankor, guldfiskar, kinesiska näktergalar, cordons bl-eu-s, papegojor och lät trumpeta ut kring ådalen om all denna härligheten, och så fort en ny salfva lossades från Svedje, kom till svar en på-ringning från Utvik ...

Got tag, got tag, mein heber herr Claussen, te må göre famöse affärer! skrek Twieselmann.

Affärerna sköter sig ju själfva, bästa grosshandlarn, var mitt stående svar. Genier emellan kan vi ju erkänna, att affärsbekymmer är humbug, allt går af sig själf, bara man begriper sin sak. Inte sant?

Ja, te må vare en förpannet geni, mein lieber herr Claussen! skrek han då.

När jag hade huset färdigt och hela distriktet talade om det, slog jag mitt andra stora slag.

Franz Twieselmann hade vunnit sin första seger i distriktet genom sitt gifte, och det låg ännu kvar något visst sen den tiden.

Jag visste, att det satt en stor grann kvinna nere i Paris, jag kände henne sen gammalt, och jag begrep, hvilken effekt, jag skulle kunna vinna

genom henne. Alltså reser jag ner, tar henne med mig ut och på natten, då vi sutto på ett nattkafé, frågade jag henne rakt på sak, beskref min ställning, skisserade framtiden och yppade hvad som var lämpligt af mina planer. Hon accepterade.

Från det slaget trodde jag, att man aldrig skulle repa sig. Hon var lång, smärt, kolsvart, med ögon af bergkristall, likblek, och hon talade tre språk utom svenska, var lätt sminkad, starkt parfymerad, alltid klädd i dyrbara toaletter, red, rökte, seglade —

En satans kvinna, vi trifdes inte ihop, men hon fick betaldt och skyltade för bolaget och gjorde sin plikt som värdinna på Svedje.

Från den stunden drogo sig människorna till Svedje.

Du minns, min gosse, barnbjudningarna?

Ja, svarade Tomas Lack. Ingenting från min barndom minns jag som dem. Det var dubbelt vackert, därför att det var på hösten, och alla raketer, som kastades, gjorde ett oerhördt intryck på oss barn.

Minns du raketerna, min gosse? frågade gubben lågt. Minns du verkligen raketerna?

Ja, visst minns jag dem ! Och hornmusiken ...

____ ja, och minns du kronofogde Carpelan

som alltid höll tal för mig, innan barnen foro?

Han hade en stor knöl på hjässan!

Och var den värsta korthunden i hela distriktet. Men minns du min hustru då?

Mycket väl!

Var hon vacker?

Vi tyckte det, fast hon var så blek.

Ja, ja, hon var blek. Du lekte med min dotter Matja också?

Ja, visst, hon kysste mig engång på kinden.

Ja, herregud, nu är hon i Paris, hvad skall det bli af henne? Svedje, Svedje! Där ligger mitt lif i alla fall! A, den satans Schibler! Den satans Schibler! Kunde jag ana, att jag byggde åt honom!

Gubben lyfte händerna för ansiktet och teg en lång stund, innan han fortsatte.

Men jag hade räknat rätt — till det yttre. Bolaget fick ett oerhördt rykte, våra stocknotor flögo tätt öfver Europa, och vi hunno inte effektuera alla order. Skogarna längtade efter oss, bönderna slogos om oss, och vi voro, vare sig man erkänner det eller ej, de främsta i distriktet.

Men jag har sagt dig, att både det Lomarkska och det Twieselmannska partiet betraktade mig med misstro och hatade mig. Var nu detta fallet redan före Svedje-tiden, så begriper du, hur det skulle bli, sedan mina framgångar börjat.

Men hvarför hatade de mig? Naturligtvis därför att jag var den förste och ende af det nya slags människor, som engång skulle komma att uttränga både Lomarkare och Twieselmänner.

Lomarkarna fingo korn på hvars andas barn jag var genom historien med kvarnarna, och Twie-selmännerna naturligtvis genom min oafbrutna fejd med Twieselmann själf, först om hans hustru, sen om Flo-aktierna, som jag förut berättat dig, och slutligen under hela Svedjetiden; ty Svedje var ju direkt riktadt mot honom.

Men att Twieselmännerna voro de farligare, var ju självfallet, eftersom de voro hjärnor. Och det var också de, som angrepo mig men på ett så djäfvulskt sätt, att inte ens jag kunde genomskåda det, förrän det var för sent. De använde det gamla sättet att förgöra mig genom att använda mig.

Men där lyste i alla fall Mathias Claussen som en klar stjärna. Nog hörde du i din barndom ofta talas om mig?

Mycket ofta, nästan dagligen, svarade Tomas Lack.

Hvad sade man? frågade gubben, med misstänksamma ögon.

Ja — drog Tomas Lack på målet.

Naturligtvis att jag inte var klok, bröt gubben in häftigt, det förstår jag. Men låt tiden gå, låt historien fälla sin dom, gosse, och du skall få se, att när jag har förmultnat i min graf och du är hvit-hårig, då skall man minnas mitt namn och peka på mig som på en stjärna och säga: i sin person samlade han hela ådalen.

Det var glans och rikedom, där jag drog fram, min gosse. Mitt ekipage var det första ekipage, som fanns i detta Sibirien, mina hästar voro fullblod, jag hade kusk med livré, jag hade vimpel på flaggstången, då jag var hemma, och när jag reste bort, sänktes vimpeln. Jag vet, att än i dag är det jag, som anger den goda tonen på herrgårdarna, och mitt föredöme följs ännu.

Min person ha barbarerna lyckats störta, men mitt inflytande har segrat.

Gubben gick ett hvarf rundt golfvet och sade under tiden:

Nu minns ingen, hur jag lefde för en stor idé, hur jag sträfvade för den, och ingen anar, att det var på den jag halkade, då jag föll med ett sådant oerhördt uppseende.

För mig var det inte nog att hänga som en spindel i sitt nät bland de andra spindlarna och suga saft och pengar ur land och folk. Inte heller var det nog att söka fånga andra spindlar i mitt nät, men att alla dessa herrar spindlar öppnat en hemlig fejd mot mig ensam, det begrep jag först längre fram — och det smickrade mig. Jag måste naturligtvis hatas af alla spindlarna.

Hvilken var den stora idéen? frågade Tomas Lack.

Gubben stötte häftigt sin käpp i golfvet och svarade:

Jag är en gammal aristokrat, och jag anser och ansåg, att hvarje distrikt skall ha sin medelpunkt, sitt hof, kring hvilket allt kan grupperas. Min stora idé, sen jag byggt den magnifika herrgården vid Svedje och där placerat en magnifik värdinna, var naturligtvis att grundlägga en aristokrati, en societé, ett umgängeslif. Jag afskydde de gamla bondbalerna, där brännvin och champagne blandades och punschen klibbade på allt och där allt luktade

smorläder och vadmal, om det var aldrig så mycket chevreau och siden. Jag minns en bal hos gamla Lomarks. En dotter till en af de rikare familjerna bad mig att hämta henne en sup, och när hennes syster fick se, att hon

söp, måste jag hämta äfven åt henne. Sådant skulle bort! Ungdom, lifsglädje, skönhet, grace, dans och musik, fyrverkerier, blommor och grönt, en värdig och spirituell konversation — en glans från Svedje, som skulle sprida sig från gård till gård; pengarna skulle ha välsignelse med sig, och Sibirien skulle inkorporeras med den öfriga civilisationen. I min barndom hade människorna vackra manér, det var en sista återstod från tredje Gustafs dagar, behagens tid, snillets och smakens epok — och jag skulle bereda rum åt Sibiriens Apollo!

Gubben viftade med handen.

Nej, min gosse, man skall inte bjuda bönder kaviar, och det fick jag lära — men just därigenom fick också mitt öde sitt stora och minnesvärda innehåll.

Människan är sig lik under alla kläder, och det föll sig helt naturligt både för Lomarkare och Twieselmänner att mangrant samlas till mina fester, middagar, supéer, pick-nicker och baler, och sen slogo de samman sina kloka hufvun och arbetade på att störta mig.

Du skall få höra.

När Hermann Schibler och jag bildade bolaget, yttrade han till mig följande ord à propos skogsaffärerna:

Om det finns bönder, som inte vilja sälja sin skog till bolaget utan till dig personligen, så kan du och bör du naturligtvis köpa i eget namn, och mot sådana köp har jag ingenting att anmärka. Köpet öfvergår ju sedan på oss.

Nå, herregud, det fanns en massa bönder, som ville — egendomligt nog, kanhända, men förmodligen beroende på mitt oerhörda rykte — som alltså gärna ville sälja skogarna till mig personligen. Och jag köpte. Och af de skogar jag fick och som tillsammans inte öfverstego femtio tusen kronor i värde eller något i den stilen, af dessa skogar fick bolaget naturligtvis ingenting, eftersom jag hade fordran för femtio tusen till en början —

Tomas Lack gjorde några hastiga kalkyler i hufvut, och gubben tycktes honom i någon mån förändrad.

Om dessa skogar visste Schibler ingenting. Bolaget hade fullt upp i alla fall, och det var min sak, om jag ville låta mina skogar stå på rot eller om jag ville afverka dem. Jag tänkte inte ens på dem, öfverhopad som jag var af bolagets oerhördt vidtomfattande och bekymmersamma affärer. Du förstår, att för att kunna hålla ett så lysande hus som mitt ville det mycket pengar till, och jag vågar säga, att pengarna yrde omkring mig som en snöstorm, på den tiden.

Schibler såg, att bolaget alltjämt utvidgade sin verksamhet och sina affärer. Svedje lät slutligen som en trollformel och betydde obegränsad makt, rikedom och glans.

Men när jag hunnit så långt, att alla andra syntes små bredvid mig, då började de på allvar att missuppfatta min ställning. De förstodo inte, att jag såg öfver dem och långt in i framtiden, de började tro, att jag tänkte störta dem, dra in främmande kapital och främmande människor, sammansluta

distriktet till ett enda kolossalt bolag och göra mig själf till envåldshärskare...

Var det inte meningen...? frågade Tomas Lack.

Meningen! röt gubben. Önskar du höra min historia, så hör på mina synpunkter, dina ha ingenting med saken att skaffa.

De missförstodo mig, därför att de voro små futtiga själar. Jag tänkte mycket riktigt sammansluta distriktet —

men på ett helt annat sätt än de kunde ana.

Hvad göra då dessa stackare? De börja sprida ut rykten. Det började med min hustru. Hon sades ha fört ett vildt lif både i Stockholm och i Paris. Hon sades drifva hemliga kärleksaffärer i mitt eget hem vid Svedje, ryktena ökade och blefvo allt fräckare, jag sades icke vara far till m.ina barn — nå, infamier, kort och godt.

Då skrattade Franz Twieselmann i Utvik, jag kan höra hans skratt ända hit, ur grafven.

Ju högre man bor, mein Heber herr Claussen, sade han, desto mycket mer måste det blåse!

Dessa rykten, det var Lomarkarnas verk. Men jag hade inte fått något att göra med Twieselmän-nerna ännu.

Det hade bara börjat förefalla mig, som om mina affärsvänner betraktade mig lite annorlunda än förr. De voro mycket artiga mot mig, de bjödo på förträffliga middagar, men så fort jag resonerade med dem, skrattade de högst egendomligt och enerverande.

Ser du, Twieselmännerna voro kontinentala

skojare och inga sibiriska bönder, och de visste, att ett litet dåligt rykte, det kunde ingenting göra. Nej, de gjorde sin sak mycket, mycket bättre.

Mathias Claussen på Svedje har blifvit hög-färdsgalen! läto de sprida ut.

Gubben gjorde en paus.

Det är skönt! sade han sen. Bakom min rygg, utan att jag anade något. Och naturligtvis misstyddes på det viset allt, hvad jag sade och gjorde.

Hvad blef följden? Jo, naturligtvis att affärerna inte längre stego. De sjönko visserligen inte heller. Men de stodo på samma punkt.

Det var en besynnerlig tid! Man hade i distriktet de förklenande ryktena om mig och mitt hus. Man hade på utlandets affärskontor de vansinniga ryktena om min högfärdsgalenskap, och det drog ihop sig omkring mig, utan att jag anade någonting.

Bakom alltsammans — hvem stod där? Min förlagsman och kompanjon, Schibler!

Har du någonsin i ditt lif kunnat tänka dig maken?

Nu skall du få höra, hvad den snygga herrn ytterligare gör. Utan min vetskap sätter han sig i förbindelse med Franz Twieselmann och låter honom köpa in sig i bolaget, och en vacker dag får jag ett bref, hvari jag oinbedes af Schibler att betrakta Twieselmann som en allierad. Jag ringer upp Twieselmann, och på min fråga, hvad som passerat, svarar han:

Ja, vet de så icke det, herr Claussen. Jak har dock köpt några aktier i deres bolag. Jak

trodde alltid, de var i total kontakt mit deres affär, men nu synes jak, de må icke ha rede på dem.

Jag slängde lurn i väggen, och jag kände på mig, att det var något förskräckligt som kom.

Det dröjde inte länge, förrän jag hade bref från Schibler, och han befann sig i — Öbacka. Han bad mig komma ner. Hvarför kunde han inte komma till Svedje nu som alltid annars? Jag anade, att något låg bakom. Men jag reste ögonblickligen, ty jag ville bli på det klara med hvad som försiggick.

Så kom jag ner till Öbacka, det var en tödag på vårvintern, och det droppade från taken, och din fars dufvor flögo öfver hustaken och sutto i solen och kurrade. Den dan, den dan!

Schibler bodde på sitt vanliga hotell, ja, nu finns det inte längre, och när jag kommer in till honom, får jag se, att en af Franz Twieselmanns skogsinspektorer sitter där. Jag vet inte... någonting skallrade i min hjärna, och jag såg

ett ögonblick rödt för ögonen. Hvad hade Franz Twieselmanns skogsfolk med Schibler och mig att göra? Det kunde jag inte begripa.

Jag pekade också på karln och sade:

Hvad gör den där här?

Jag behöfver honom, svarade Schibler.

Det var egendomligt, svarade jag, har du någon användning för Franz Twieselmanns folk?

Ja, svarade Schibler kort.

Om du hade sett denne man, ett lik, långsamt gående genom lifvet. Gul och med grå skuggor kring ögonen, gula blemmor på ögonhvitorna, hvita

små välborstade mustascher och en blick, som aldrig skiftade; och aldrig skrattade han, och håret satt som en slät linperuk på honom. Ä, han var hemsk! Ja? sade då emellertid jag. Ja! Hvad i Herrans namn tar du för ton? Hvad menar du?

Jag har bedt dig komma hit, denne man, sade han och pekade på inspektorn, har gjort några undersökningar åt mig, som jag önskar förelägga dig.

Anar du, hvad han nu förelägger mig? Alla köpehandlingarna på de skogar, som jag köpt i eget namn!

Herregud! säger jag då, naturligtvis. Hvad är det nu med dessa papper? Allt är i laga ordning, och skogarna äro mina.

Vet du, hvad dessa skogar äro värda? frågar Schibler. Jag har låtit värdera dem. De äro värda öfver en kvarts million.

Såå, sa jag då, så mycket bättre för mig!

Nå, sade Schibler, du har bedragit bolaget på öfver en kvarts million, och du får välja mellan att afgå eller att utsätta dig för risken att komma i fängelse —

Då lyfte jag bröstet, det blef bredt och lugnt, och jag var kall som en sten.

Fängelset, sa jag! Vet du inte, på hvilkens ord och löfte jag har köpt dessa skogar. Det var på ditt ord!

Jaså, svarade han. Mitt ord afsåg skenköp i bolagets intresse, inte personligt köp med pengar, som du tillgripit ur bolagets kassa.

Du menar, att jag är en tjuf! frågade jag, kallt. Kallt och behärskadt, min gosse.

Det svarar jag inte på! sade han endast.

Men du hotar mig med process? frågade jag.

Ja, svarade han.

På dessa grunder? tillfogade jag.

Ja! sade han.

Vet du, min gosse, hvad jag då gjorde. Allting stod klart för mig, jag begrep honom och kände honom som min ficka, jag såg, hur detta med skogsköpet alltifrån första ögonblicket var ett planlagdt försåt att locka mig i för att strypa mig, och jag såg, hur han hela tiden tänkt alliera sig med Franz Twieselmann i rätta ögonblicket, sen jag upparbetat affären åt honom, och så störta mig.

Djäfvul!

Jag hade min fars revolver i fickan, laddad. Hvart jag gick hade jag den med mig, den hade följt mig i åratal, jag kände mig inte lugn utan den, och det var, som om jag burit den i alla dessa år bara för detta ögonblicks skull.

Jag drog upp den lugnt och utan någon minsta öfverilning.

Jaså! sa jag bara. Så siktade jag på honom, men han flög ihop, och som en blixt kröp han under sängen. Skogsinspektoren sprang på dörrn, men jag kastade mig ner på golfvet och sa inte ett ord utan siktade bara under sängen i skumrasket och tryckte af. Det tog, han gaf till ett skrik och stönade som en döende ...

Ah! Det var mitt lifs ljufligaste ögonblick.

Bara jag tänker på det ögonblicket, är jag färdig att önska honom hit för att få trampa på honom, trampa sönder hans hufvud och bröstkorg och magsäck ... ah... ah ...

Gubben tuggade fradga, och hela hans kropp skakade, och han kunde på en lång stund inte säga ett ord.

Sedan, sade han slutligen, sedan störtade folk in, och värden på stället högg mig i armen. Arrestera mördaren! skrek han, medan några andra drogo fram Schibler, som fallit i vanmakt. Han hade bara fått ett litet köttsår.

Mördaren! sade då jag och hånskrattade. Jag har straffat en brottsling, och nu går jag och anmäler mig själf. Tror ni, min herre, tillfogade jag, att Mathias Claussen undandrar sig följderna af hvad han gör. Hut, lymmel! röt jag, gaf honom en örfil, så att han tumlade in i rummet, och gick.

Tomas Lack, min gosse, du kan möjligen inte följa med, om jag berättar, att denna korta promenad från hotellet till poliskontoret kändes som en triumffärd. Solen sken, och luften luktade smältande snö, och hästarnas bjällror klingade, och människorna voro glada och rödblommiga och skrattade och stojade, och sparfvarna kvittrade på torget; och i allt detta gick jag, stor och ståtlig och fullkomligt lugn, jag hade utfört en rättvis handling och straffat en distriktets fiende, och själfva detta Sibirien tycktes hålla af mig och tacka mig för hvad jag gjort. Jag hade offrat min framtid, min ålderdoms lugn, min karriär, jag skulle komma i fän-

gelse, jag skulle mista allt — men jag var lycklig som ett barn.

Jag gick upp till gamla poliskommissarien, Alsterman, och han bockade och bugade.

God dag, kära Alsterman, sade jag, vill ni vara god och häkta mig!

Hä... hä... häkta... ta... stammade han.

Ja, sade jag fullkomligt lugn, just häkta. Jag har skjutit ner en person —

Skju... skjutit... stammade han vidare.

Ja, för fan, röt jag då till, jag blef arg, angår det herrn, om jag skjuter, var god och gör, som jag säger. Häkta mig genast!

Det... det... det är bara ett skämt... en så rik och inflytelserik herre som disponenten går väl inte omkring och skjuter i onödan.

Nej, så fan ta mig, röt jag, att jag skjuter i onödan. Men vill ni nu häkta mig, eller skall jag rapportera er för vederbörande?

Då suckade gubben Alstermann och sade:

Ja, herr disponenten, jag måste väl häkta herr disponenten då, eftersom det är herr disponentens önskan. —

Ja!

Du kan själf minnas den oerhörda uppståndelsen och förvirringen, som nu följde. Men jag satt lugnt i min cell och log, och jag såg, hur på ett fullkomligt oanadt sätt det var jag, som ändock segrade. Jag kastar ju

alltfortfarande min skugga öfver distriktet, de andra — döda, glömda!

Och ändå! Hade jag sträfvat att komma i fängelse? Hade jag inte sträfvat att bli en rik man?

Att behärska distriktet? Att omforma människor och förhållanden efter mina idéer.

Hade jag nu blifvit en rik man — ja, då hade jag dött och blifvit glömd, men jag anade bara inte, att den som vill stort, måste lida. stort!

Och hur gick det med Schibler? Med Svedje? Med distriktet?

Knappt var jag borta, förrän affärn föll ihop till ingenting, och Franz Twieselmann skar pipor, Schibler kom i skuggan, och glansen slocknade öfver Svedje, och då erkände man, att det dock var Svedje, som lyst likt en krona bland verken.

Jag, min gosse, blef den första glimten af framtiden, jag kom som ett förebud och jag måste offras för att mitt minne inte skulle förblekna längs stränderna.

Jag har förlorat hustru och barn genom att fylla min lifsuppgift utan tvekan, min förmögenhet spolierades, och gammal och orkeslös, misslyckad och bortglömd — det vill säga som person, inte som symbol och martyr och föregångare — väntar jag nu på döden, men jag skrattar åt Franz Twieselmann och Schibler!

Gubben viftade med båda händerna:

De äro döda och glömda, men min högfärdsgalna ande svväfvar öfver ådalen, och framtiden skall förstå och uppskatta mig och mitt verk.

Så afslutade gubben sin berättelse och följde Tomas Lack ut på bron i månskenet, och sedan stängde han porten efter sig med dån, och det blef mörkt i huset.

Men tankarna jagade hvarann i Tomas Lacks

hufvud, och skräckbilder visade sig för honom, och när han tänkte på, att han var så ung och alls ingenting visste om sin lifsuppgift och om hur han en gång skulle komma att betrakta sitt lif, då blef han så olycklig, att han stödde sig mot ett träd och grät bittert öfver lifvets bottenlösa allvar.III.

Herrar.DEN FÖRSTE ARFTAGARENI.

Hur herresonen upptäckte trälarnas hat.

Det var en julimorgon, och klockan var half åtta, och det var hett, hett, hett. Solen hängde lik en röd lanterna i en rymd, som var kopparbrun af brandrök, ty hela landskapet stod i lågor; mot hvilket berg man än vände blicken, upptäckte man rökmoln, som tornade sig, mjölkgrå vid basen, rödskimrande längre upp men slutligen kopparbruna, utspunna, sväfvande och segt dallrande.

En besynnerlig dager hvilade öfver älfven och dess stränder, öfver de aflägsna tegarna, skogarna och bergen, en tung, kvaf, drömaktig dager, och solstrålarna spelade stundom i skrämmande belysningar, tände en ljuskrona kring en ensam by fjärran i en backe, och då sänktes det öfriga landskapet i ett mörker, som tycktes lysa af fladdrande askgnistor; men ibland brast röken öfver bergen, och när då himlen en stund visade sig, hälsade man den som i regntider en stor svalkande stjärna bland molnen, och bröstet häfdes.

Allt var fullkomligt stilla, inte någonting rörde sig, allt var brunt och torrt, fåglarna sjöngo inte,

djuren stodo i grupper och hängde hufvudena, då de inte sträckte nosen mot himlen i en förtviflad råmning.

Och sen veckor hvilade denna hetta och denna brandrök öfver ådalen, rundtom brann skogen, luften tycktes fylld

af prassel och ömkligt pip och ett sådant gnissel, som då två kvistar långsamt gnida mot hvarann; och älfven flöt röd och skinande som olja ner mot hafvet; när ångarna satte den i vägning, gledo vågorna långsamt in till stränderna och dogo bort vanmäktigt, och luften var som en svettig hud på ett väsen, som tryckte sig mot de arma människorna och fyllde dem med en oerhörd fasa.

Ty af fasa voro alla uppfyllda. När kyrkklockorna ringde, gräto de gamle, och, kvällarnas starka eldsken, som flammade i timtal, påminde dem om jordens undergång.

Denna morgon var alla andra lik, solen hängde som en röd lanterna med sotigt glas, och luften brände, allt var hemskt stilla.

Och klockan var half åtta.

På bron till Åbords gamla herrgård stodo tre gossar barhufvade och nästan nakna, de blankade sina stöflar, deras ögon voro djupa och vattenklara efter nattens sömn, deras bleka hy var späd och fin, och när de gäspade, föll deras långa svarta hår ner öfver ansiktet.

Det var gamle Olof Lomarks tre sonsöner, Filip, Erik och Torsten.

De blankade och blankade, och svetten rann i hettan.

Det var icke deras far, som ledde deras uppfostran, ty deras far var en oduglig slarfver, utan det var deras stränge farfar. Det var också hans vilja, att de hvar morgon skulle borsta sina kläder och blanka sina stöflar, och efter frukosten och bibelläsningen måste Filip, som var femton år, arbeta nere i brädgården, ty farfadern ansåg, att på det sättet skulle de bäst utformas till män, värdiga att bära ett stort namn och en stor förmögenhet.

Och de blankade och blankade.

De samtalade inte, ty de voro inte vänner, utan de blankade tyst och med ryggarna mot hvarandra.

Då hördes de välkända tunga stegen i trappan, och gamle Olof Lomark kom ut. Han var klädd i en svart, igenknäppt långrock, och på sitt krithvita och likbleka hufvud bar han en hvit hatt med stora brätten och ett svart band om kullen.

Med åren hade den framspringande näsan blifvit ännu mer hvass, tinningarna voro urholkade, och ansiktet var insjunket med hoppressade blå läppar, djupa veck och fåror och korta stripiga polisonger. Under ögonbrynens mossa, djupt inne i hufvut stirrade två orörliga ögon, grå som is om våren och till synes sammanfogade af ett otal hvassa strålar, springande fram ur denna gamla hjärna.

Gossarna bockade sig djupt, alla tre, inför den gamle och togo honom i hand, i tur och ordning.

Deras mor hade engång föreslagit, att de skulle

kyssa farfadern på hand, men han hade med vrede och vämjelse afvisat en dylik slafhälsning.

Däi han nu stod kringhvärfd af morgonens bruna sken, som glimtade ända in i dunklet kring hans ögon, sade han och stirrade på sonsönerna:

God morgon, gossar!

God morgon, farfar! svarade alla tre lågmält.

Med sin dystra röst fortsatte han:

I ser, gossar, att Guds vrede fortfar, och innan natten kan Hans vredes makt ha förgjort oss alla för våra synder. Inte för att det är mycket arbete i att borsta sina stöflar, men det kallar Den Allsmäktige trohet i det lilla, och Han ser till det lilla. Om så vore, att I denna dag skulle kallas med oss alla inför tronen, så kan I vara glada att ha fyllt eran plikt.

Sen Olof Lomark sagt dessa ord, gick han med långsamma steg ner från bron, genom trädgården och bort till

sågen.

Men gossarna andades ut och kände en lättnad.

Då öppnades en dörr inne i förstugan, och nu kom deras far. Han var klädd i grå sommarkläder och hvit väst, och hans ögon voro röd-sprängda, håret grått vid tinningarna, och hyn var mycket blek.

God morgon, pojkar, sade han och skymde för ögonen, då han spejade mot den sotröda solen, har farfar gått?

Ja, svarade Filip torrt.

Fadern gled med handen hastigt öfver sönernas hår och mumlade:

Mina små gossar!

Och sen skyndade han, med skuldbelastadt samvete, samma väg, som Olof Lomark nyss så tryggt passerat.

Och gossarna gingo ner till trädgården för att begynna dagens arbete med att rensa landen.

Det gamla hvita huset var så stilla och tyst, fönstren voro öppna, gardinerna nere, och inne i sitt rum satt farmor i sängen och vaggade fram och tillbaka, fram och tillbaka, hon hade kräfta, och snart skulle hon vara död.

Men Malte Lomarks hustru, gossarnas mor, hon sof i andra flygeln, och hon var, som om hon ej mera visste, att hon lefde.

Det var så tyst och så hviskande och så skrämselfullt på Åbord numera, och huset lyste hvitt som ett begrafningslakan i den kopparbruna hettan.

Så förflöto timmarna.

När den röda solen stod i zenith, arbetade Filip Lomark nere i brädgården tillsammans med en jämnåring, det var Frans Geting, son till trädgårdsmästaren.

En vanlig sommardag kan vara outhärdlig i brädgårdarna, men en dag som denna plågade arbetarna därhän, att de knappt mer visste, hvad de gjorde.

Luften hade nu blifvit tjock, och stundom glänste den till som den röda skiftningen i ett violett sidentyg. Distanser och proportioner voro förryckta, och när man en stund betraktade en utsikt hvilken som helst, började den dallra, som såge man den med tårad blick. En jättehand hade

strukit öfver landskapet och utplånat alla fåror och ojämnheter, och det hela gaf intryck af något mjukt, segt, bildbart, som jäste och svällde i den frenetiska värmen.

Från sågverkens höga skorstenar stod röken rätt upp, och rymden tycktes redan förut så mättad, att den ej orkade mottaga mer. Ångbåtarna lämnade liknande moln efter sig, och ännu en halftimme, sen dessa moln släppt skorstenen, sväfvade de som svarta fågelsvärmar öfver älfven och kastade en hotfull skugga på dess vatten.

I allt detta skumma, ögonpinande, som af hemlig eld skimrande lyste så, långt borta, en ensam båt på älfven, hvit, så att det sved, hvit, så att man ville gråta, och alla de tusen ögonen kring stränderna hängde törstigt vid denna hvita läskande yta.

Och en frosskakning ilade öfver alla.

Filip Lomark stod halfnaken och flämtade och såg med slutna ögon rakt fram, döfvad af hettan, bruten af arbetet och rinnande af svett.

Frans Geting satt på en klanthög och flåsade.

Då såg Filip den gamle Olof Lomark komma långsamt gående på en högbana, högt mot den rödaktigt glänsande himlen. Han gick så långsamt och stödde sig mot sin käpp med elfenbenskryckan. Han föreföll spökligt stor och dyster, där han syntes ensam midt i rymdens vida rum, och all vördnad, all fruktan och all kärlek, sonsonen i sitt

hjärta hyste för honom, ökade proportionerna och förvandlade honom till en jätte. Filip trodde, att denne man skapat alla sågverk, som lågo rundt stränderna, hans viljas makt hade skapat allt lif kring älfven,

och nu var det, som om detta lif berodde af hans långsamma rörelse; han var icke längre en människa för sonsonen, han var något hemlighetsfullt, något, som om nätterna och i enrum antog helt andra skepnader, han var en ande, en gud, en...

Bakom den gamle kom en figur smygande, han bar något i handen, han stannade, Filip såg honom tydligt mot himlen, han lyfte handen och slungade föremålet efter den gamle, det var en klant. Men han hade siktat fel, och klanten föll med ett doft ljud ned bland brädstaplarna.

Mannen vände hastigt, och med fegt krökt rygg sprang han bakom närmaste stapel, gömde sig där och tittade försiktigt fram för att se, om den gamle hade märkt något.

Men den gamle tycktes försjunken i djupa tankar, lika långsamt fortsatte han bortåt sågen, blef allt mindre och mindre och försvann.

När Filip vaknade till medvetande om sig själf, var hans första tanke att se på Frans Geting.

Denne betraktade honom med hånfulla ögon.

Följ med mig, brusade Filip ut, han ligger bakom stapeln, han skall ha smörj.

Då häfde Frans Geting upp ett hånskratt.

Hvafan bryr jag mig om det! sade han. Var det min farfar, kanske?

Såg du inte, att han smög bakifrån? frågade Filip.

Vill man komma åt någon, var det väl bäst att komma bakifrån! svarade Frans Geting öfverlägset.

Efter detta svar stirrade de båda pojkarna på hvarann.

Farfar har hållit dig i storskolan i Öbacka, sade Filip, och nu betalar du med att gilla, att man vill slå ihjäl honom —

Hade jag bedt gubben sätta mig i skolan?

Är det tacken?

Hvad skall jag tacka för? Är det att tacka för, att jag måste gå i brädgården?

Går inte jag här?

Du! Som får ärfva alltsammans! Därför att gubbsatan har tjyfvat af bönderna ...

Tjyfvat! sade Filip doft. Du ... ska du ... tjyfvat... som stal i skolan, så att du blef relegerad...

Frans Geting blef gråblek och hväste:

Tjyf för dig, stortjyf-son!

Då rusade Filip på honom, och det uppstod ett tyst handgemäng.

Aldrig hade Filip Lomark känt det ljufligare att få bulta in sina knutna näfvar i en hatad fiendes ansikte, han kände nu, hur han alltid längtat att få krossa denne usling under sig, all deras vänskap hade bara varit denna längtan, och nu tog han ut för hela tiden, bultade, slog och klubbade, så att fiendens blod rann.

Ånghvisslan blåste middag, högt uppe i luften.

As! hväste Filip Lomark åt den slagne trälen och gick bort genom den ödsliga brädgården.

Som i en uppenbarelse såg han, hur han och hans farfar och hans far och mor och alla, som bodde i Åbords hvita herrgård, voro hatade och afskydda af alla underlydande; det blef som ett tomt

rum kring dem, ett tomt kallt rum, och han kände ett välbehag och upphäfde ett skratt för sig själf, där han gick genom brädgården — allt detta hade hans farfar skapat. Han kände för första gången sin makt, man gömde sig för honom, man fruktade honom, man hatade honom — man var rädd!

Men utmattad af hettan glömde han snart denna stolta känsla af sin makt och återföll i den trötthet, som ägde allt, och snart satt han vid middagsbordet midt emot sin likbleke farfar, och ingen sade ett ord, endast flugorna slogo då och då i taket, det lät som regndropp — och ute, rundt hela ådalen var det skumt och stilla, öfverallt hatade man doft, öfverallt satt man bedöfvade vid matborden, och allting kändes så olidligt, hemskt och kväfvande tungt.

Och skogselden brann och brann och brann!

II.

Unge herra på Åbord.

Flera år efter denna händelse, en septembermorgon strax före sex, då solen kämpade med dimmorna, drogs en röd gardin upp i ett fönster på Åbords spöklika herrgård. Undan för undan hade de gamla dött, gamla frun, Malte och hans hustru, och af gubbens sonsöner låg Erik på regementet och Torsten i Paris; Filip var ensam hemma, han hade nyss återkommit från utlandet. Det var han, som drog upp den röda gardinen.

Han öppnade fönstret och böjde sig ut, fukten droppade, och dimmorna började rosenfärgas, midt öfver gården var himlen blå.

1 sängen satt en kvinna, hon hade ett stort gult hår och blå ögon, som skimrade öfver hela ansiktet.

När Filip kom hem från utlandet, var hon i huset och förestod det, hon hade ring på fingret och skulle gifta sig med någon människa söderut. Filip såg på henne alla dagar, och de voro de enda unga i huset, gubben satt vid elden, hopsjunken, ofta stannade han också i sängen. En natt gick Filip in till henne, och sen gick han in alla nätter.

Det drog en kall vind från fönstret, och kvinnan rös till. Hon drog upp täcket omkring sig, och hon vände sina ögons blåa sken mot Filip och sade:

Kom, älskade!

Men luften hade uppfyllt honom med svalka, och han fann föga behag i henne just nu.

Skall jag stänga? frågade han skrattande. Jag ser, att du skallrar tänder. Är det af kyla, eller är det för min skull?

Båda delarna, svarade hon och sökte le.

Då få vi skynda oss! sade han. Jag ser, att båten ligger vid kajen, och jag vill af princip inte låta folket vänta på mig. Jag måste införa ordning i allt detta förfall.

Kvinnan bredde ut armarna, när han nalkades, kastade hufvut bakåt, och hon mumlade med en röst, som bubblade i halsen:

Säg, Filip, älskar du mig, eller älskar du endast min kropp?

Han var af naturen misstänksam, och han kunde ej öfvervinna sin misstro till allt hvad kvinnor hette. Stundom vred han sig af förtviflan att ej få, ej kunna, ej våga tro på en kvinna. Han skulle ärfva en förmögenhet, alla visste det, och han trodde, att alla ville de åt hans pengar för att sedan få fria händer och kanske bedra honom. Att svara på denna kvinnas fråga, det var en lätt sak, han älskade henne ej och hade alltså många ord till hands, han

föraktade henne utan att i minsta mån dölja det för sig själf.

Nej, lilla kvinna, Filip Lomark var en kall hjärna, inte mycket djup, inte mycket egenartad, men han visste tingens och människornas kulörer.

Den gången, då han som gosse fick känna, hur han var hatad och afskydd, den gången började i hans hjärta att växa upp en känsla af förakt för människorna, och allt som hans medvetande vaknade, somnade hans hjärta. Kära barn, sade han, du frågar så barnsligt! Kan jag inte älska både din själ och din kropp på samma gång?

Du får allt, allt, allt, hvad jag har, mumlade hon, jag vill vara lycklig en gång, sen må det vara slut!

När hon klädde sig, grät hon, och han sade ingenting. Hon följde honom ända ner till bron.

Där stannade han och betraktade henne med sina bruna ögon, som voro fulla af gråblå korn.

Jag vill se din kropp engång till, innan jag går! sade han.

Hon löd och blundade, och hon skalf i morgonkylan.

Han klappade henne, artigt, lyfte på mössan skrattande, bockade och sade:

God morgon, min nådiga! Hvila och hämta nya krafter till härnäst!

Och därpå gick han med geväret i handen, ty han skulle bort på en skogsfärd.

Kvinnan slog händerna för ansiktet och gick långsamt upp till sitt rum igen.

Men Filip hämtade sina jakthundar, som tjöto i kojorna, och gick ner till ångbåten, som väntade honom vid sågkajen.

Kommen ombord lade han sig strax att sofva. När han vaknade, sken den lätta septembersolen, och luften var kryddad af markernas dofter, och små hvita moln gjorde himlen dubbelt hög och dubbelt blå.

Ångbåten hade lämnat sågverksdistriktet bakom sig, floden hade blifvit smalare, stränderna högre, bergen hade kommit närmare. Bondgårdar lågo spridda öfverallt, och bönderna voro sysselsatta med att hässja in säden.

Filip Lomark stod framme på fördäcket och njöt af den svala soldagen.

Han var en ovanlig typ i dessa trakter, med sitt bleka, sydländska ansikte, den stora buktade näsan, de mörka ögonen, det svarta håret, som på franskt maner hängde ner på sidorna; det var öfver honom något sammetsmjukt och lent, något kvinnligt, som föga harmonierade med naturens buttra hårdhet och knotighet. Men ändå fanns

något af det Lomarkska draget hos honom, fast inte en linje bar vittne om det ursprunget. Allt yttre var moderns, men allt inre tycktes vara af den Lomarkska stämpeln.

När han nu betraktade stränderna, tänkte han inte längre på kvinnan, han kalkylerade, farfaderns härskarlust jäste i honom, och farfaderns ära lämnade honom ingen ro.

Men gamle Olof Lomark hade alltid tänkt på landskapet; landskapet var han, hans framgång var dess framgång. Han gladde sig på denna breda, alltomfattande bas.

Sonsonen däremot hade icke denna känsla för landskapet. Hans barndomsvän Frans Geting hade lyckats att visa honom, hur föga han hade att lita på och vara fäst vid, och hans misstänksamhet i öfrigt hade frätt bort känslan för detta land och dess folk.

Det kommer ju i hvart lif den tidpunkten, då yttervärlden upplöser sig såsom i dimmor, och tvärs genom dessa dimmor tycker man sig spana något fastare och mer pålitligt.

Det var den tidpunkten, som nu infallit för Filip Lomark, allt var skuggor omkring honom, hans tankar voro borta, han såg grumligt framför sig, och han kände sig som en främling bland människorna. Han kände sig bittert

ensam, och han kunde allt mindre och mindre fördra människor omkring sig.

Därför njöt han af denna färd till skogarna, han log hårdt, då han tänkte sig inspektörens fruktan för honom, han gladde sig åt den respekt, som

16. — Herrar.242

omgaf honom och hans namn, och den hissnande känsla, som somliga människor erfara vid tanken på en god gärning eller en annans vänlighet, den känslan uppfyllde Filip Lomark vid tanken på den dag, då han skulle äga en Franz Twieselmanns härjade och hårda ansikte, då hans hår skulle vara gråsprängdt, hans panna fårad, då från inre ögonvrån skulle gå en linje nerför kinden och tala om lidelsefulla nätter, om vak och grubbel, och då hela hans person skulle stråla ut vilja och känslolös kraft. Då skulle det vara dödstyst, där han gick fram, människorna skulle vika undan, och för ett streck af hans penna skulle tusentals människor darra.

Filip Lomark skrattade för sig själf och tände en cigarett och fördjupade sig i den bok, han medfört; allt måste han kunna, allt måste han känna till, för att kunna behärska allt och alla.

Så såg numera det gamla Lomarkska hjärtat ut.

Men om vägarna fram till sitt drömda mål visste detta hjärta ännu ingenting, ty allt var skuggor, allt var skuggor.

Båten lade ändtligen i land, och på stranden stod en häst och väntade. Filip Lomark satte sig upp bredvid skjutsbonden, och nu bar det i väg upp genom skogen, hundarna skällde och hoppade af glädje.

Inne i skogen var det en frid och ro, som kom Filip Lomarks ögon att slutas. Grantopparna vaggade långsamt, och suset steg och sjönk, och molnen seglade inte horisontalt utan rätt upp, högre,243 DEN FÖRSTE ARFTAGAREN

högre, tills de försvunno; det var som att färdas på bottnen af ett haf.

Den tid, som var förgången ute i bygderna, den tycktes ännu råda här, och Filip Lomark fick känslan af hur landet måste ha varit, innan hans farfar och de andra nydanarna började sin verksamhet.

Skogen öppnade sig mot en sjö, och vid sjön lågo några gamla hus, en del röda och en del hvita; det var ett förfallet järnbruk från tiden före sågverkens uppsving. Nu var allt dödt och stilla sen många år.

En inspektor under Åbord bodde här. Han tog emot Filip Lomark vid bron, han var barhufvad och betraktade ynglingen med ett par baksluga gubbögon.

Hvad du har lurat oss! tänkte Filip Lomark. Det ser jag på dig.

Anar du någonting? tänkte inspektorn och bjöd in sin unge förman.

Har ni en kopp kaffe, sade Filip Lomark, jag vill icke ha annat.

Sedan han druckit kaffet, lämnade han två kronor på bordet och sade:

Jag förbereder inspektorn på, att det är nya tider, som nu kommer. Jag har rest omkring i skogarna och inspekterat, och jag har funnit, att det inte är som sig bör. Bered sig på att framåt vårsidan infinna sig på kontoret och sammanträda med bolagets öfriga skogsfunktionärer under mitt ordförandeskap, det är åtskilliga förändringar, som244

måste vidtagas. Här lämnar jag ersättning för förtäringen, de gamla gästningarna äro upphäfda.

Inspektorn hade blifvit blodröd i ansiktet, men Filip Lomark märkte det ej. Han beordrade en båt att föra honom öfver sjön, och när inspektorn vågade invända, att det var afton och att solen sjönk, betraktade Filip Lomark honom utan ett ord; och inspektorn gick och fullgjorde ordern.

Och så hade Filip Lomark för det billiga priset af två kronor och en iskall blick köpt sig en fiende för lifvet; men han anade det lika litet som något annat, han anade det, lika litet som att han skaffat sig en dödsfiende i kvinnan hemma på Äbord genom att hånskrattande ta farväl af henne, sen hon blottat sin kropp till farväl.

Ana! Hvad anade Filip Lomark?

När han kom öfver till sjöns andra strand, stod solen lågt, och bland de brinnande björkarna låg det gamla järnbruket på sin gröna udde i sjön och speglade sig i vattnet; hela sjön, skogen, allt var i denna ljudlösa och orörliga stund som en hägring, en overklighet, och Filip Lomark erfor med bittert hjärta sin ensamma och underligt meningslösa färd genom åren.

Han gick i land, och solen sken honom i nacken.

När kvällen skymde, då hade han gått vill i skogen.

Solen sjönk, och i de röda grantopparna kvittrade fåglarna, hundarna drefvo långt bort, och långsamt vandrade Filip Lomark fram längs en stig.

Det mörknade, och det började bli dimmigt,

stjärnorna glödde blekt bland grantopparna, och det hade blifvit kallt.

Filip Lomark stod på en berghälla och blåste ut sin oro i långa hornsignaler, men skogen susade lika doft och öfvergifvet. Och långt, långt bort gick drefvet.

Om en timme skulle det vara natt. Filip Lomark hade inte en brödkant att tugga på, benen skallrade under honom af trötthet, och han hade lust att gråta.

Han irrade viljelöst framåt, slutligen kom han till en å, och i skumrasket upptäckte han en bom-arm.

Nya krafter svällde i honom. Han lyste med tändstickor på stockarna i bomarmen, och han kände igen Åbords stämpel.

I glädjen satte han hornet till munnen och blåste en ljummande signal.

Till sin häpnad hörde han då en hornsignal till svar inifrån skogen, och medan det tätnade till natt, sökte sig hornen emot hvarandra, och efter en stund såg Filip Lomark en trupp män bryta fram i mörkret.

Och se! det var en trupp af hans eget folk, som kom från ett fjäll i närheten anförda af hans säkraste inspektor.

Nu reddes ett läger vid ån, en eld brann inom kort, kaffepannan sattes på, smör, bröd och renkött dukades fram, och brännvin ställdes vid köttet.

Eri filt breddes ut under Filip Lomark, och medan stjärnorna tindrade högt öfver honom och gnistorna regnade ner i det oroliga vattnet, som

brusade svagt ett stycke från elden, åt och drack Filip Lomark och återhämtade krafter, medan de skäggiga karlarna lågo tysta kring elden och nyfiket betraktade hans bleka ansikte och smala hvita händer.

Det tör kännas annat att sitta här på fjället än till att festa om med fruntimmer i Paris och London, kan jag tänka! sade inspektorn och bet in i sin smörgås.

Orden slogo ner i Filip Lomarks hjärna och lyste på kontrasten.

Ja, det är skillnad! sade han leende.

Det tör väl ska vara ett förbannadt lif på dylika ställen? fortsatte inspektorn.

Å ja! svarade Filip Lomark. Inte går det till alldeles som här.

Det finns många sätt, förstås ...

Det gör det allt!

Ja ja, besinna det! sade inspektorn. Det är bra lite vi vet i alla fall, vi, som går i skogen år ut och år in och aldrig får se nånting. Det tör nog ska finnas bra nog, bara man kom ner till verken, förstår jag.

Filip Lomark tänkte på kvinnan hemma.

Jo jo, sade han, nog finns det ett och annat, naturligtvis.

Inspektorn vaggade hufvut af och an, men Filip Lomark, som var slut af alla strapatser, han virade sig i filten och kröp ihop vid elden, och efter några minuter sof han.

Långt från Paris och London, långt från kvin-

nor och ärelystnad, midt bland stjärnor och skuggor, till hvilka han hörde själf.

Och natten var så stilla.

III.

Den ensamme.

Filip Lomark hade denna dag återkommit från sin morgonridt och stod i solskenet och betraktade Åbords gamla herrgård, som han nu efter farfaderns död låtit reparera och modernisera.

Han gladde sig åt den skinande hvita fasaden, åt det brutna takets röda tegelpannor; och de stora blåhvita urnorna på verandan tycktes honom ge det hela ett drag af stolt rikedom, just så som han önskade.

Bakom huset bredde sig den allvarliga granskogen och skänkte en förträfflig fond, och framför huset bredde sig gräsmattorna med blomrabatter och rosenbuskar och midt i all prakten den af råa stenblock uppmurade fontänen.

Filip Lomark lade hufvut på sned och smekte med blicken sin herrgård — det enda han var fäst vid på denna jorden.

Sen gick han uppför den solstänkta björkallén till växthusen och gaf order för dagen åt trädgårdsmästaren.

Det blåste en lätt augustivind, trädgårdsmästaren stod med mössan i hand, och hans yfviga hår fladdrade, och solen strålade från Filip Lomarks stöfvelskaft.

Mycket rosor! sade han. Huset skall digna af rosor i dag. Öfverallt, hvart man ser, hvar man kommer, skall det finnas rosor, rosor i tusental. Förstår trädgårdsmästarn? Strax förrän gästerna kommer, låter vi vattenkonsterna spela. Alla tre. Men vattnet får inte spruta, jag vill, att det hela skall göra ett luxuöst, elegant, lite blaseradt intryck. Förstår trädgårdsmästarn, hur jag menar? Vattnet skall komma långsamt, lättjefullt, utan allt buller, det skall endast porla, litet söfvande, så att det går ihop med stämningen... det skall vara... ett litet konstverk det hela, med blommor, rosor, dofter, svalkan från vattenkonsterna, bruset i trädkronorna, fladdrandet af flaggan, dagern, blommornas färger och damernas toaletter. Förstår trädgårdsmästarn, hur jag menar? Godt. Blir det hela lyckadt, kan trädgårdsmästaren titta in på kontoret vid tillfälle endera dagen, så får jag lämna trädgårdsmästarn litet för besväret.

Filip Lomark hade med afmätta och behärskade handrörelser understrukit sina ord, men hans alltjämt likasom feberglänsande ögon hade bibehållit sitt omedvetna uttryck och tycktes se långt mot andra tankar och andra länder.

Han gick bort öfver sandplanen, och han höll hufvut fälldt mot bröstet.

På sandplanen gick en gammal gubbe och krattade. Det var Frans Getings far.

God morgon, Geting, sade Filip Lomark tankfullt.

God morgon, disponenten! hälsade gubben och hvilade på krattan.

Hur har ni med Frans? frågade Filip Lomark.

Det är nog som vanligt, det!

Håll honom i skinnet, sade Filip Lomark. Jag har inget förbarmande med honom, om han inte sköter sig, och jag tycker inte om, att han är med i fackföreningen, det blir till sist bara elände för honom.

Disponenten vet, att vi hör till Åbord lika långt tillbaka som disponenten och gamla grosshandlarn. Ska vi då behöfva gå alla dagar och frukta bli satta på bar backe? sade gubben.

En ärlig arbetare körs aldrig ur min tjänst, det vet Geting, svarade Filip Lomark. Men jag kan inte lita på er, jag kan inte lita på er. Sköt er emellertid, så få vi se! Kratta planen snyggt i dag, Geting slarfvar för mycket.

Och sedan han helt frånvarande fällt dessa hårda ord, gick han in.

Efter en stund låg han i badkaret och stirrade framför sig, slutligen log han, ty han tänkte på den unga husan. I början hade hon ständigt rodnat och varit rädd för allt, men nu .gick hon ogeneradt i rummet, då han satt insvept endast i badkappan och rakade sig. Och han frågade sig ett ögonblick, om han skulle göra något åt saken, men lät frågan strax falla.

Han klädde sig i en blå promenadkostym och hvit väst.

När han var klädd, gjorde han en rond genom huset. Husan följde honom, hon var smärt och ljus, hade ett stort hvitt förkläde och en liten hvit250

mössa på håret; denna klädsel tilltalade husets herre.

Äro alla vaser fulla af rosor? frågade han.

Ja, svarade flickan.

Har trädgårdsmästarn burit in hela fång af rosor? upprepade han.

Ja... fång...

Hur många kan det vara? Några hundra?

Ja... det var allt som fanns på buskarna. Disponenten ser ju öfverallt i rummen.

Filip Lomark tuggade förströdt på mustaschen.

Ta in maten, hvad väntar ni på, klockan är ju mycket! sade han retligt och vaknade. Be Andersson komma in!

Frukosten serverades i blomsterrummet, som var kvaft af fuktig hetta, fastän fönstren stodo öppna.

Filip Lomark sträckte på sig och gäspade.

Ah!... mumlade han leende. Det är ljufligt att kunna tillfredsställa sina nycker i alla fall!

Nu kom ridknekten springande.

Herre jesses, disponenten, ropade han och fäk-tade med armarna, kolgården brinner!

Och i samma ögonblick började ånghvisslan råma och vällingklockan klämta, och människorna tumlade ur husen.

Filip Lomark torkade sig om munnen med ser-vietten, tog sin stråhatt och gick nerför allén. Slutligen sprang han men inte oroligt och obehärskadt utan afmätt och med bibehållande af den värdighet, som han aldrig ville förlora.

Det var ingen farlig eldsvåda, men på hög-251 DEN FÖRSTE ARFTAGAREN

banorna hade församlat sig barbenta ungar och barhufvade arbetarhustrur, som betraktade, hur de sotiga kolarna sprutade vatten på elden, till dess att deri slocknade.

Ridknekten stod andfådd och berättade om hur han upptäckt elden; då fick Filip Lomark se honom.

Andersson har glömt att hissa flaggan! sade han. Stå inte här och prata utan gör sin plikt!

Barnen och hustrurna makade sig, så att det blef tomt, och med sirliga steg, lätt lyftande hatten åt sina underhafvandes hälsningar aflägsnade sig Filip Lomark.

Han är rakt vådlig, sade ridknekten till husan, medan han hissade flaggan, aldrig får man någon hvila, aldrig någon tack, och en sån ordning, en sån ordning, som här har blifvit!

Men den lätta morgonvinden mojnade bort, och det var blick stillt, och solen sken, och björklöfven blänkte.

Filip Lomark tog emot sina gäster nere vid bryggan. Leende sade han några ord till hvar och en, ridknekten och ett par pojkar skötte om bagaget, och sällskapet drog sig upp till herrgården.

Filip Lomark slöt sig strax till m:me Parent-Thevenet, hustru till hans agent i Le Håvre, en ung smärt dam, engelska till börden. Hon vistades på Flo som gäst hos unga Fredrik Lithner och hans fru; hon hade det visst inte riktigt bra med sin man.

Erik och Torsten Lomark voro nu också med; den förre kom med en kamrat från regementet öfver ett par dygn, den senare kom helt enkelt från Öbacka, där han varit och roat sig.

Eriks kamrat var en grefve, det tilltalade Filip Lomark mycket; men han var tyvärr fullkomligt fattig och betydelselös.

Mjuka tjänare, grefven, sade Filip, jag är verkligen förtjust att se grefven som min gäst. Men mina plikter kalla mig!

Och därmed gick Filip till madame Parent-The-venet.

Johan Stenling hviskade i hans öra:

Pss! Hon har ett satans humör, jag har varit i familjen!

Gamla Åbords herrgård mottog verkligen gästerna med en gammal skönhets medvetna och världsvana behag. Icke en människa syntes, men alla tre vattenkonsterna spelade, söfvande och lättjefullt som porlet af en uttorkande bäck i skogen; flaggan vajade med ett mjukt fladder; blomrabatterna skimrade; himlen var blå, och molnen voro hvita; allting glänste och sken; fönstren stodo öppna och medgåfvo en blick in i den eleganta filen af rum; och man hade en förnimmelse af att därinne väntade den svalka, som hettan ute kom en att längta efter.

Madame, sade Filip Lomark och grep en stor praktfull hvit ros, tillåt, att jag skänker min skönaste ros åt min skönaste gäst.

Madame Parent-Thevenet tackade och vände sig sedan till fru Lithner och sade lågt:

Oh, awful! Avvful!

Kära ni, svarade fru Lithner leende, han är så godhjärtad i grund och botten. Men han är mycket egendomlig. Ingen af oss förstår honom.

Awful! upprepade madame Parent-Thevenet.

Men Filip Lomark gick omkring bland sina gäster och fäste blommor på dem.

Ni måste absolut ha blommor, mitt herrskap, sade han, jag afgudar blommor, och jag tillåter ingen att inträda i mitt hus, som inte delar mina tycken.

Så småningom, sedan man svalkat sig med is-kylda drycker, skingrade man sig, och ute på älfven blef en hvit kutter synlig, bogserad af en ångbåt och prydd med ett fladdrande flaggspel.

Se där, utropade Torsten, ha vi Lukas Åbygge, som kommer med Erik Nordhammare och Joel Unæus.

När de kommit i land och madame Parent-Thevenet fått höra, att Lukas Åbygges mor var irländska, då öfvergaf hon alla andra och höll sig till honom.

Mister Åbygge, sade hon, ni har en segelbåt. Hissa segel, ta med en flaska torr champagne och femtio egyptiska cigarretter och för mig ut på vattnet.

Gärna, svarade Lukas Åbygge.

Och medan de andra dels spelade tennis, dels badade, dels fördrefvo tiden i hängmattorna, seglade Lukas Åbygge med madame Parent-Thevenet; de drucko iskall torr champagne, rökte egyptiska cigarretter och samtalade.

Är ni en vän till mr Lomark? frågade hon.

Ja, svarade Lukas Åbygge, jag sätter stort värde på honom, vi äro barndomsvänner.254

Nej... nej... nej...! utropade hon. Inte sådana män.

Hon härmade honom, hans gester, hans artighet, hans förbindliga maner.

Awful! sade hon, och sen sken hon upp. Men ni är en man, herr Åbygge!

Jag tackar er! svarade Lukas Åbygge och log med sina grå ögon. Men vill ni inte ha mer champagne?

Nu är det min tur att tacka! svarade madame Parent-Thevenet, räckte fram sitt glas, som ej var tömdt och sade:

Jag har kredensat, herr Åbygge!

Hvad menar ni? frågade han.

Hvad jag menar...? upprepade hon, och i det hon sade:

Detta! Helt enkelt! pekade hon på sin mun, tömde glaset, tog om Lukas Åbygges nacke, kysste honom och sprutade champagnen in i hans mun.

Champagne skall icke serveras så varm, madame Thevenet! sade han leende.

Bara den rusar! svarade hon kallt, tände en cigarrett, slängde sig i solgasset på kajutkappen, och de länsade långsamt hem till middagen, gladt samspråkande.

Det blef en lång och glad middag. Bordet skimrade af rosor i alla kulörer, glasen klingade, vinet lyste, och det stod ett sorl som af jättehumlor mot taket.

Ja, nu firade Filip Lomark sin födelsedag, och nu fyllde han trettio år — men det hade han inte berättat för någon. Det var bara en middag ändå,255 DEN FÖRSTE ARFTAGAREN

i alla fall, för att fördrifva några timmar, när han ändå hade mat och vin hemma.

Men plötsligt midt i sorlet höjdes en röst, och det var Eriks.

Silentium! Silentium, mina damer och herrar! Ni får inte kasta glas och tallrikar och knifvar och gafflar på mig, jag tänker inte hålla tal...

Tyst då! skreks.

... vänta i Guds namn! skrek Erik. Låt mig säga ett ord! Jag har fått veta en nyhet, som jag måste berätta. Silentium! Vår värd fyller trettio är i dag! Lefve han och hans goda mat och goda viner!

Ett jubel brast lös, madame Parent-Thevenet slängde en ros, som hon först kysst, midt i Filip Lomarks öppna gap, sen fortsatte hon med jordgubbar, brödkulor, blommor, cigarretter, som hon plockade ur sitt etui.

Men slutligen knackade värden i sitt glas.

Mitt herrskap, sade han, mindre än någon torde väl undertecknad vara en talare, men en skål kan jag i alla fall

inte underlåta att utbringa. Den som grundat Åbord bör väl firas af sina efterkommande och hållas i aktadt minne. Farfars skål!

Absent friends! sade madame Parent-Thevenet och brast i skratt.

Då blef Filip Lomark blodröd, och något för hastigt och obehärskadt reste han sig från bordet.

Johan Stenling hviskade än engång i hans öra:

Pss! Hon har ett satans humör! Behärska dig!

Man kan brista i respekt för mig, svarade Filip Lomark, men jag prutar inte ett milligram på den256

respekt, hvar och en, som gästar mitt hus, är skyldig farfar.

Men hon kände ju aldrig gubben! Hon vet ju inte ens, att han existerat. Hon förstod inte, hvem skålen gällde. För öfrigt är hon ju lite på kulan.

Och i det allmänna larmet hördes icke dessa

ord.

Emellertid hade aftonen kommit med svalka, och man begärde allmänt att få dansa. En spelman eftersändes, och medan i luften sjönk dagens gyllenröda fällning och kalla rysningar gingo bland de stillnade träden, dansade man.

Filip Lomark stod ensam uppe i sitt rum, därifrån han hade så vid utsikt, att han såg hafvet. Medan alla dansade, skrattade, skämtade, stod han häruppe ensam, och han önskade, att alla vore borta, att det vore tyst och stilla, och att han vore död sen många, många år. Hvad tjänade all denna humbug till? Det måste ju ändå en dag ta slut. Alltsammans.

Men ute bland de skymmande träden satt Torsten med Anna Lithner, syster till Fredrik. De kysstes och sade just ingenting, de önskade bara fördrifva tiden.

Lukas Åbygge däremot satt med Fredrik Lith-ners lille son i knä, och troget satt madame Parent-Thevenet bredvid honom.

Farbror Lukas, sade gossen och pekade på grefven, som var uniformsklädd, får en gräfvare vara så snyggt klädd?

Hvad menar du, min lille vän? frågade Lukas Åbygge.

Kan en gräfvare ha råd att ha så fina kläder? upprepade gossen.

Ah! Nu förstår jag! skrattade Lukas Åbygge. Det märks, att vi sakna adel i våra bygder. Han är ingen gräfvare, kära du, han är ingen arbetare, han är en grefve, och det är mycket fint, förstår du, min vän.

Madame Parent-Thevenet bad att få veta, hvad gossen sagt och Lukas Åbygge skrattat åt, och när han berättat historien, sade hon:

Kära ni, mister Åbygge, är det en grefve! Ack, ack, det såg jag aldrig. Jag tycker för resten, att alla se mer ut som gräfvare än som grefvar. Awful!

Döm icke så hårdt, madame Thevenet, svarade Lukas Åbygge, vi äro inte ciselerade ännu i dessa bygder, som ligga så långt från civilisationens centrum, men vi börja dock så småningom att ciseleras.

Avvful! Awful! sade madame Parent-Thevenet.

Kvällen mörknade allt mer, och rummen flödade i ljus. Värden gick artigt omkring och såg efter att alla hade det bra, men han föreföll trött och uttråkad.

Är du trött, Filip? frågade Lukas Åbygge.

Ja, svarade han, jag önskar, jag vore hundra mil härifrån. Ska vi resa till Paris i morgon?

Lukas Åbygge log.

I morgon har du ändrat mening.

Madame, sade Filip Lomark allvarligt och såg på henne, ser ni detta lilla barn, som mister Åbygge har i knät?

Ja, mister Lomark, svarade hon.

önskar inte ni som jag att åter vara barn?

Madame Parent-Thevenet såg en stund på honom, grep sedan hans hand och sade:

Förlåt mig, mister Lomark, jag har hela dagen dömt er för hårdt, ni har en mans hjärta!

Och med ett underligt dystert ansikte och stel hållning gick hon ut ur rummet.

Filip Lomark såg frågande på Lukas Åbygge.

Spleen! sade denne. Alldeles som vi! Och lite hysteri. Inte så lite, för resten.

Filip Lomark gäspade och gick.

När de flesta gästerna ändtligen farit, sutto Erik Nordhammare, Joel Unæus och Johan Stenling kring knackbordet; och Joel Unæus var i bara skjortan, ty dit hade han hunnit, då han fick höra, att man sade: knack! Och han skulle icke varit son till byggmästar Unæus i Öbacka, om han inte älskat knack öfver allting annat.

Natten igenom brunno de båda ljusen på bordet, ansiktena blefvo allt rödare och röken allt tätare.

Men när det grydde, satt Filip Lomark ombord på en af sina bogserbåtar insvept i filtar och reste ensam ut till hafvet för att jaga; och sina gäster lämnade han att sköta sig efter behag. Han kunde inte fördraga dem, han kunde inte mera fördraga människor, han kände sig ha dålig luft omkring sig, han kände sig plågad, och han måste ut i ensamheten för att få lugn och jämvikt igen.

Dagen grydde rödt ute i horisonten, och vattnet var ljusblått och kallt och krusigt, och spök-

likt drogo sjöfågelsträcken genom luften, medan morgonstjärnan ännu glödde blekt och ensamt på himlen.

Filip Lomark insöp med begärelse den rysande, isiga morgonluften och kunde inte ta ögonen från den ensamma stjärnan, ty just så ensam kände han, att han själf gick bland människorna, och därför afskydde han dem och drog sig ut till hafvet, där allt var stillhet och ensamhet och frid.

NEBOI.

Alla händelser i Torsten Lomarks lif buro så tydligt hans stämpel, att det kunde vara likgiltigt, hvilken jag tog mig för att skildra; men som jag anser, att hans lära om neboismen bildar självfva kärnan både i hans lif och karaktär, och som dessutom denna neboism är så i ögonen fallande typisk för många bland herrarna af hans generation, så finner jag det lämpligt att skildra hans sammanträffande i Paris med Matja Claussen, ty frukten af deras förbindelse blef inget barn utan just den famösa läran om neboismen.

På förmiddagen af den dag, då de första gången sågo hvarandra, kom Torsten Lomark gående stora boulevarden i folkvimlet, och det var en varm och solig septemberförmiddag; mot den blå himlen, som af värmen fick snabba röda skiftningar, syntes mellan ett par husrader Sacré Cæurs torn, som ett jätteägg i en äggkopp, just serveradt, och Torsten Lomark var enligt vana klädd i en brungul kostym, oklanderlig men brungul.

Som han uppträdde i Öbacka, då han var gymnasist, som han uppträdde i Uppsala, då han aldrig

tog någon examen, som han uppträdde i Stockholm, då han dref i solen och gjorde ingenting mer än tittade nyfiket på allting och log, lika oförändrad uppträdde han här på den glödheta boulevarden i Paris. Han var och förblef densamme.

Redan som barn såg han med skarpt blåa ögon omkring, och rundt dessa intresserade ögon slöt sig ett benigt ansikte, lustigt som skulptur, lysande af godt förstånd men torrt och blodlöst som en gubbes. Och det hufvut lades aldrig bort, utan det bar han nu omkring alltjämt.

Han hade det sålunda icke mindre i dag än någon annan dag.

Och med samma skarpt blåa ögon såg han sig äfven nu omkring, och det var haf omkring honom bara för dessa ögons skull, någonting friskt och strömmande direkt ur himlen.

Men den lilla munnen hade inga läppar; mellan den näbbliknande näsan och den väldiga hakan, som mest liknade ett böjdt knä, fanns ett oregelbundet streck, som ofta skiftade och oftast log. Och när det blef skratt, då öppnades en liten rund glugg, och från hakspetsen gick en rät linje rakt in genom gluggen upp till nacken.

När han promenerade — i sina eviga brungula kostymer med uppvikta byxor, lackkängor och käppen dinglande öfver vänstra armen — nickade och ruskade och knyckte hela den lilla tunna kroppen, som vore delarna slarfvigt hopsatta; ja, Torsten Lomark var verkligen den sista i kullen, och gud vet, hur det gått till, när han fått jordisk tillvaro.

Emellertid, han drog boulevarden fram, och med sina ständigt intresserade ögon beströk han människomassorna, uppsnappade många små lustigheter och log i ett.

Men plötsligt stannade han, harklade sig och spottade rikligt, drog upp en kulört silkesnäsduk, torkade sig om munnen, och när han torkat sig, fortsatte han, spejade med sina små runda ögon, log och knyckte och nickade, och efter tio minuter harklade han igen — så hade hans brungula färd genom lifvet hittills pågått, och så skulle den fortsätta allt framgent.

Den vänliga solen sken och gassade på hans rygg, han tänkte på några små löjligheter och log åt dem, och i grund och botten kände han sig belåten och lycklig, där han från sin lilla lunch återvände till kontoret.

II.

Vid samma tid, samma heta septemberförmiddag, gick Matja Claussen uppe i Montparnasse, och hon hade sällskap af en blond, skäggig artist, klädd i bland annat en grön sammetshatt. Men hon hade en grön sammetsklänning.

De följdes åt upp till hennes atelier, där solskenet flödade rikligt in genom atelierns stora fönster, och när hon drog för en orangefärgad gardin, brann dagern het som eld, och af denna dager blef artisten så förvirrad, att han skyndade fram och fångade till sig Matja Claussen, kramade henne

och ville släpa henne bort till divanen. Hon var just i färd med att ordna tebrickan, och nu kokade tepannan öfver.

Skrattande sade hon, sen hon ledigt ryckt sig lös:

Det var ju fatalt för er, att pannan skulle koka öfver, nu måste jag lyfta den af elden.

Dessa hennes i grund och botten vänliga ord upprörde emellertid artisten, ty sådana äro de, och han satt hopsjunken på divanen och sade:

Ni har inget hjärta, fröken Claussen, och därför kan ni heller aldrig bli en stor konstnär.

Det beror inte på hjärtat, svarade Matja Claussen. Skulle det bara bero på hjärtat, då borde väl ni bli en stor konstnär, men tror ni, att ni blir det?

Artisten svarade:

Fröken Claussen, jag tog nyckeln ur dörren, då jag gick in.

Såå! sade hon. Det var rätt onödigt. Det lönar väl föga, att nyckeln är ute i en dams atelier, om inte hon själf tagit ur den.

Då föll artisten på knä och bad:

Fröken Claussen! Vi äro ju i kärlekens stad, och vi äro ju unga...

Men hon lyssnade inte till honom utan drog bara ifrån gardinerna, och en visserligen solig och fyllig luft föll in, men den var lugn, klar och nykter.

Stig upp nu, kära barn, sade hon, och drick te! Ni tål ju inte ens en vanlig teatereffekt, inte skall ni försöka bli konstnär.

Håna icke olyckan, fröken Claussen!

Ni skulle naturligtvis aldrig ha brytt er om att pannan kokade öfver. En man hade inte fäst sig vid en sådan bagatell.

Men vid dessa ord kom artisten på godt humör och skrattade hjärtligt.

Jo, jag anar just, hvad ni skulle ha sagt, om jag dragit er från ert afgudade tekök. Då hade det sett värre ut än nu. Åtminstone hade det behöfts en annan man.

Säkert, sade Matja Claussen leende. Säkert!

Men ni är en god kamrat!

Så låt mig vara det!

Men hvarför är ni så sataniskt vacker?

För att lyckliggöra den man, jag väntar på!

Ack, den afundsvärde! utropade artisten suckande, och så skrattade båda och drucko te som vänner.

III.

Småleende kom Torsten Lomark vid sin vän Lukas Åbygges sida in i kaféet, där alla artisterna sutto och midt i en grupp af dem fröken Matja Claussen; så som de sutto kväll elter kväll.

Torsten Lomark fann öfver hufvud taget hela lifvet oerhördt löjligt, och just denna dess egenskap gjorde det värdt att lefva. Och när han såg alla dessa ruskiga artister, som voro färdiga att slå ut hvarandras tänder och ögon för skönhetens skull — icke hvarandras skönhet, icke egentligen någon bestämd skönhet alls utan Skönheten,

ja, Skönheten, det... det som... ja, som sagdt, Skönheten, med ett ord — då betogs han af ett ohejdadt begär att skratta, och ännu hade han aldrig kommit in i detta artistkafé, utan att de små skarpa ögonen lyst af en ironisk förnöjelse och hakan sluttat baklänges in i munnen och han utstött ett par korta, sonora råmningar; det var formen för hans skratt.

Ja, herregud, Lukas, sade han nu, allting går rundt här i världen, men artisthjärnan, den står stilla som vanligt!

Sen blef han allvarlig, ty han hade upptäckt Matja Claussens svarta hår och bleka ansikte med munnen likt ett smalt rosenmoln på en himmel, som väntar de allvarliga stjärnorna, och de två största hade redan framträdt i dunklet högt mot zenith, medan månskärans silfveregg blixtrade bakom rosenmolnet.

Hvad är det där för en kvinnsperson? frågade han, och ögonen kunde ej vika från Matjas ansikte.

En dotter till gamle Mathias Claussen på Svedje, svarade Lukas Åbygge.

Presentera mig! sade Torsten Lomark genast.

Matja Claussen spådde artisterna, och sen spådde hon också Torsten Lomark, och han tog under hela tiden icke sin blick från hennes ansikte, men den lilla munnen log. Och hvar tionde minut harklade han sig och torkade sig om läpparna med den kulörta silkesnäsduken.

Är ni nöjd, herr Lomark? frågade Matja Claussen, då spådomen var slut.

Ja, mycket! sade han och log alltjämt.NEBO

Hvarför ler ni hela tiden, tror ni inte på korten? frågade hon.

Nej, inte alls! svarade han.

Hvarför skulle jag då spå er?

För att jag skulle få betrakta ert ansikte. Ni har er fars ögon.

Matja Claussen såg på hans ständigt leende, raljerande blick, och lekande med korten sade hon:

Skäms inte ni att tala om min far?

Gör ni? frågade han.

Då reste sig Matja Claussen och sade till luften omkring sig:

Kanske det nu vore tid på att gå hem?

Men artisterna hade försvunnit till biljardborden, sen de mönstrat Torsten Lomarks eleganta brungula kostym med de uppvikta byxorna och lackkängorna.

Tillåter ni, att jag följer er, fröken Claussen? sade han. Bli inte ond för så lite, mer får den lof att tåla, som vill umgås med mig...

Tror ni, att jag...

Vill det — ja, jag tror det! Inte vill ni väl söka inbilla mig, att ni sympatiserar med dessa gesäller och lärpojkar och hvad det nu är för sällskap.

Ni måtte ha en mycket utpräglad lifsåskådning, herr Lomark?

Han var nu sysselsatt med sin harkling, men sen den var öfver, svarade han:

Har ni?

Och när han yttrade dessa två ord, lyste hela hans lilla gubbansikte af en så hjärtlig inre för-270

nöielse, att Matja Claussen måste lägga sin hand på hans och säga:

Kom, vi går ut på boulevarden och promenerar en stund! För öfrigt ha vi ju engång lekt tillsammans som barn, fast det är länge, länge sen den tiden!

Och när de kommit ut och gått ett par steg, sade hon:

Hur kunde ni säga dessa ord om min far, herr Lomark, jag trodde, att allt, som var uppifrån dessa aflägsna bygder, var vackert och vekhjärtadt, som era diktare beskrifvit.

Torsten Lomark skrattade och genmälte:

Frågan var ganska berättigad. Jag har ju aldrig haft det nöjet att umgås med er far. Ni har däremot haft det nöjet. Alltså bör ni veta mer om honom än jag. Och därför frågade jag. Fattar ni?

Hvad ni är olik dem, jag umgås med!

Gud vare lof, att ni ser det, jag är till att börja med klädd som en gentleman.

Därtill inskränker det sig kanske också...!

Kanske! sade Torsten Lomark och blef allvarlig, men det var bara för att han nu måste harkla sig igen.

Sen han harklat ut, sade han:

De gingo sin väg.

Hvilka?

Artistsluskarna.

De fruktade er.

Hvarför fruktar inte ni mig?

Vet ni, att jag inte gör det?

Hvarför följer ni mig då?

Ni är en intelligens, och jag afgudar intelligens.

Men man fruktar mig ju, alltså skrämmer jag.

Inte mig.

Är ni också intelligent? frågade Torsten Lomark.

Hur skulle jag annars kunna förklara er för en intelligens?

Genom att inte vara det själf!

Jag är kär i er, herr Lomark!

Och jag i er!

Vi ska hålla samman! sade Matja Claussen, upprymd.

I natt? frågade Torsten Lomark.

Fy! sade hon då.

Repliken gaf sig själf! svarade han. Ni är ju inte omyndig!

Var inte självsvåldig, då reagerar jag, sade hon. Ni är mild, ty ni är intelligent, och ni är blyg, eftersom ni gycklar.

Känner ni människohjärtat? frågade han.

Kanske.

Då har ni pröfvat kärleken! sade han.

Kanske.

Då har ni haft älskare? frågade han, lite osäkrare.

Om jag skulle det.

Så finner jag det på sin plats! sade han.

Och nu anmäler ni er? frågade hon spefullt.

Det har jag åtminstone inte sagt, sade han.

Men tänkt hela kvällen.

Medvetet först nu.

Ni verkar som en liten gubbe. En blandning af klok gubbe och sentimentalt barn.

Det är jag också, sade han.

Tror ni på något? frågade hon därefter.

Nej.

Hvad lefver ni på då?

Hvad lefver ni på?

Hoppet.

Att hvad?

Finna den sanna lidelsen, sade hon allvarligt.

Och innan dess?

Väljer jag bland det, som bjuds.

Välj mig, jag är ensam.

Få se på er!

De stannade, och se, båda hade blifvit ganska bleka, och Torsten Lomark hade fått ett svärmiskt, bedjande, gossaktigt ansikte, men i Matjas bleka skinn hade rispor och svarta fläckar stigit fram, och hon såg inte ut att vara en god människa men en af lidelser brinnande.

Är ni mycket ensam? sade hon, nästan hånfullt.

Ja tack! svarade han, och hans ögon rubbades ej ur sitt oafvända spejande.

Lider ni af att vara ensam?

Lider ni? sade han och log. Förlåt, att jag Ler, sade han då. Men jag ler egentligen alltid. Jag kan tyvärr eller dessbättre inte ta nånting på allvar.

Är det er lifsåskådning, den är ju löjlig? Barnslig.NEBO

Enhvar efter sin förmåga! svarade han.

Ni ler och stirrar och är blek och beljuger er själf, allt på engång! sade hon. Ja, kyss mig! Jag tror på ert hjärta, när ni vågar visa det.

Och när Torsten Lomark kysst henne, hviskade han:

Jag älskar dig, sköna kvinna!

Då brast hon i ett klingande skratt.

Ja, sade han allvarligt, man vet verkligen aldrig, hvad kvinnorna begära, och en erfaren diplomat spar aldrig på ett vänligt ord! Det är inte mycket att förlora och en hel del att vinna!

Men hon slog sig på knäna af skratt och utropade:

Ändtligen har jag funnit en man, som har nog intelligens att kunna skämta och småle, när han smeker. Kom, kom, jag älskar er, begåfvade man, kom!

Men Torsten Lomark harklade sig allvarligt; sen kom han, och de försvunno borta i boulevardens dis.

IV.

Vid Boulevard S:t Germain ligger en bokhandel, i hvars fönster förevisas vackra oanständiga böcker, och en afton, då Torsten Lomark gick där förbi, blef han så intagen i en sådan bok, att han köpte den.

Det var i skymningen, då luften vältrar sig rökigt blå och osäkert lysande, och i denna skym-

ning lyfte en blomsterförsäljare sina bleka rosenknippen i hörnet af rue de 1'Odéon, när Torsten Lomark kom om detta hörn, och som vanligt var han klädd i sin eleganta brungula kostym och dinglande käpp och lackskor under de uppvikta byxorna. Och han köpte ett fång hvita rosor. De voro så hvita och undergifna i skymningen.

Aftonen var dessutom ljum och drömmande, redan visade några stjärnor sitt smeksamma sken, och öfver den sorlande och plaskande springbrunnen i Luxembourg-trädgården skimrade månen, därinne i skuggan stod den gamle Murger, och Torsten Lomark smålog för sig själf, han log åt att han afton efter afton kom denna väg för att sällskapa med den galne gamle skojaren Mathias Claussens i grund och botten rätt galna dotter, som väl ingen människa kunnat minnas, långt mindre då tänka sig att träffa på här i Paris och allra minst under dessa former.

Men, hon var vacker, hennes svarta ögon voro ljufva, hennes mun var het, och hon var öm och god och brann af en orolig låga.

Nu satt hon i sin atelier och lät månen lysa in genom det stora atelierfönstret, som var öppet, och bullret och dånet och sorlet af detta jättelika Paris hördes som dånet af ett vattenfall; mot den kompakta fonden af ljud, som bildade mur bakom allt, urskilde hon utroparnas sjungande röster, skratt och samtal nedanför på gatan, medan flickan i närgränsande atelier sjöng en låg, knappt hörbar sång.

Men ute på boulevarden kom Torsten Lomark,

och han log, emedan han tyckte, hon var en galen mans galna dotter.

När han 'steg in, rörde hon sig ej i stolen.

God dag, sade han, jag märker, att du inte är hemma i dag.

Jag sitter och drömmer mig till ditt fädernehem på Åbord, svarade hon.

Det bör du inte göra, sade han då, ty min bror Filip har byggt om hela corps-de-logiset och gjort många förändringar. Sätt hellre dessa utsökta rosor i vatten och kyss mig.

Har du köpt dessa rosor åt mig, det lyser som lågor i skymningen, sade hon, och hon hviskade i hans öra:

Älskar du mig, Torsten?

Bästa beviset är blommorna, svarade han, men vill du ha ännu starkare?

Ja.

Tag då denna högst oanständiga bok, som är full af de mest värdefulla och obscena kopparstick!

Hon tog boken, teg och satte sig.

Skall jag tända? sade han.

Ja — en cigarrett.

Du är tyst i afton.

Jag har tänkt på vår barndom och på dagarna, som gå och gå och gå.

Det är ju det bästa de kunna göra, sade han skrattande.

Kommer du alltid att lefva på detta sätt, Torsten? frågade hon.

Förmodligen.

Längtar du inte efter något?276

NEBO

Gör du?

Ja, jag längtar. I afton, ansikte mot ansikte med månen längtar jag, sade hon.

Efter?

Ett barn —

Ett barn? sade Torsten Lomark lägre, böjde sig fram och smekte öfver hennes hals och ansikte.

Med mig? tillfogade han.

Ja.

Då suckade han och teg en god stund, innan han svarade.

Du älskar... jag vill inte säga... mig... men...

Jag älskar dig, Torsten Lomark!

Det förstår jag inte.

Sånt skall man inte förstå, sade hon lågt.

Och vill ha ett barn? Af mig? sade han.

Ja.

Har du tänkt det länge? frågade han.

Det kom nu!

Ja ja! Det är mycket besynnerligt. Jag kan ingenting svara på detta.

Känner du inte... nej... du känner ingenting ... du är bara kyla... tanke... beräkning... njutningslystnad... utropade han.

Och en fullt konsekvent resignation, tillfogade

han.

Jag längtar... mumlade hon, jag längtar... jag längtar, så att det känns, som om hjärtat svängde af och an i mig... lyft mig då ur detta! Visa mig, att lifvet är ljufligt, att... hvartill skall du annars tjäna, om du inte kan ge mig extas...NEBO

277

Kan inte!

Hvad kan du? klagade hon.

Ingenting, som gör dig lyckligare! svarade han lugnt.

Hvarför kan du inte upphöra att håna?

Kan inte!

Brinn! Älska! Lid! Glöm! Famna månen där! ropade hon.

Kan inte! sade han kallt.

Matja Claussen föll i gråt.

Hvad kan du då? Hvad kan du då? sade

hon.

Vara tacksam för hvad jag får, svarade han.

Det är för lite för mig.

Ja, egentligen för mig också, men jag är också lika andligt mager som kroppsligt, sade han.

Å! klagade Matja Claussen med utsträckta armar. Skall ens ungdom förgå på detta sätt? Är detta kärleken? Är detta lifsglädjens stad? Hvad skall man då lefva på, när man blir gammal och inte orkar mer?

Helt tyst öppnade Torsten Lomark bakom hen-nes rygg den oanständiga bok, som han nyss köpt, och i månskenet studerade han de obscena kopparsticken, medan han lugnt sög på sin cigarrett.

Torsten, ropade Matja, känner du dig aldrig förtviflad?

Nej, inte hvad jag vet! svarade han.

Aldrig?

Nej, inte som jag kan minnas.

Hvad begär du af lifvet egentligen? frågade

hon.278

NEBO

Det är inte så mycket. Jag har ju fått rätt goda lefnadsvilkor i arf, och sen går allt af sig själf.

Har du aldrig haft en djup känsla?

Engång, som jag då trodde. Antingen har jag alltid djupa känslor, och då äro de djupa känslorna humbug hos alla andra och bero på svag reflexion.

Eller? Eller?

Eller... ja, det andra alternativet åt jag visst upp! sade han.

Nu reste sig Matja Claussen hastigt, och Torsten Lomark lät boken omärkligt glida igen.

Säg, Torsten, är det då sant, att du älskar mig?

På mitt sätt, ja, utan tvifvel.

Har du aldrig tänkt på, hur vi skola skiljas?

Inte än, vi ha ju knappt börjat.

Har du aldrig tänkt på, att jag kunde få ett barn och fordrade, att du gifte dig med mig? frågade hon lågt.

Torsten Lomark funderade ett ögonblick och svarade sen:

Det är besynnerligt, jag har hela mitt lif sökt efter en kvinna, som vore i första rummet kvinna och i andra människa. Jag hoppades, öppet taladt, att du var en sådan, men i afton måste jag medge, att också du i första rummet är människa.

Hvad menar du?

I första rummet själ, i det andra kropp.

Hvad menar du? upprepade hon.

När det kommer till kritan, är icke njutningen det första för dig, svarade han.NEBO

Då borde jag väl blygas! utropade Matja Claussen spontant, och Torsten Lomark smålog.

Det är sorgligt, att kvinnan aldrig kan förnedras, så att människan dödas i henne, sade han. Kan människan dödas hos mannen? Jag vill hoppas det... sade han. Efter en paus sade hon: Du föraktar alltså icke mig? Nej — tyvärr eller dessbättre! Jag knäböjer för din intelligens, kastade hon plötsligt om, det är med den jag vill ha ett barn — Det blir nog kinkigt! sade han. Men säg, vi älska hvarann — skall det, måste det ta slut oss emellan? Kan vi icke en dag komma att känna, att vi höra så fast tillsammans, att vi måste gifta oss? frågade hon.

En sådan dag kan ju tänkas, sade han liknöjdt. Jag tror på den. Och du skall tro på den, också du! sade hon häftigt.

Hon klängde sig intill honom och smekte honom och kysste honom och hviskade:

Om du älskar mig, så säg, att du tror! Han dröjde, och hennes omfamning började lossna; då tog han om henne och sade:

Jag måste också få tänka ett ögonblick — och jag tror, Matja, jag tror verkligen, när jag tänkt efter ett ögonblick.

Och medan hon bet honom i örat och på halsen och öfverhöljde honom med kyssar, tittade han med sina små kloka ögon upp mot den runda himlakroppen, som i döden förvandlats till ett clown-grin, hvilket egendomligt nog blifvit jordens

och människornas oskiljaktiga sällskap och som, än egendomligare, hos de flesta uppväcker de värkande tårarna.

Men Torsten Lomark smålog, ty han hörde till dem, som födts med det allvarliga småleendet. —

V.

Nu hade förhållandet till Matja Claussen fått en liten oanad spänning i Torsten Lomarks ögon, och småleende mer än någonsin betraktade han henne dag från dag och frågade sig, hur händelserna skulle formas, innan hon sträckte ut armen och på det urgamla kvinnliga manéret ropade: Herre, lämna mig ensam!

Som det mesta här i lifvet kom det mycket lugnt och efter en tyst inre förberedelse.

Tiden hade skridit fram till närheten af jul, och regnet strömmade öfver det svarta Paris, som nu tycktes lysa och brinna och ryka djupt nere i hafvets dunkel.

Då sutto dessa två människobarn framför en koleld, Matja Claussen med hakan i händerna och stirrande på lågorna, Torsten Lomark läsande i hennes gamla bibel; och sen han läst, stirrade äfven han på lågorna, men småleendet vek icke från hans ansikte.

Matja sade retligt:

Du irriterar mig med ditt hångrin.

Du misstar dig, det är regnet, som irriterar dig. Medan solen lyste, var du aldrig irriterad.

Gör mig åtminstone det nöjet att inte hångrina åt min bibel!

I hvilket afseende är din bibel så olik alla andra biblar, att den inte får hångrinas åt? frågade Torsten Lomark ytterst road.

Du hatar mig!

Visst inte.

Du har ljugit för mig, ropade hon.

I hvilket afseende?

Du är iskall, och du fattar inte kärlekens mysterium, svängde hon.

Torsten Lomark såg in i kolelden och log tankfullt, innan han svarade, och när han svarade, strök han sig öfver pannan.

Jag trodde, att det enda jag fattade, var kärlekens mysterium! sade han. Men kan du tolka det bättre än jag, så...

Det skall inte tolkas!

Allt skall tolkas, allt är mysterium! sade han.

Hvarför hånler du då åt allt?

Jag ler bara, jag hånler inte.

Hvad log du åt nyss? frågade hon.

Åt en idé, som jag fick.

Hvilken idé, hvarför förtiger du allt för mig?

Därför att du är så rolös. Var lugn, skall jag berätta denna, sade han.

Torsten! bad hon, bevekande.

Hvad är det?

Smek mig! bad hon.

Gärna, sade han, lugnt och stillsamt.

Låt mig sitta på golfvet, med hufvut i ditt knä, bad hon då.282

Gärna, sade han.

Så, berätta nu!

Jag läste om Moses, sade han, att när han fört Israels barn genom hela öknen och ändtligen hunnit till gränsen af Kanaans land, så förde Herren honom upp på berget Nebo och sade: Tycker du, att det är vackert, Moses? Det tyckte nu den gamle Moses. Du får bara se, sade då Herren, som ju alltid gjort spe af oss stackars människor, men du får inte komma in dit! Bara se, bara se! Den historien log jag åt, och i samma ögonblick fick jag den idén, att jag skulle kalla min filosofi för neboismen; det namnet tilltalar mitt mystiska sinne.

Mera, Torsten! bad Matja Claussen. Du talar så kallt, men hvart ord känns som en ljuf sveda i maggropen! Hvad menar du med neboismen?

Vet du, hvad mitt Nebo är? frågade han då.

Säg det!

Nebo är, det är sant, Nebo är åtskilligt, sade han, och i verkligheten hade detta berg många toppar, men den högsta toppen är för mig — kvinnan!

Kvinnan?... sade hon undrande.

Nebo är extasens och därmed uppenbarelsens berg!

Jag är...

Du är Nebo —

Ack, Torsten ...

Du är Nebo, Matja! sade han. Jag är en sådan människa, som härstammar från Moses i det afseendet, att jag aldrig får komma in i något

Kanaans land, men då söker jag, helt naturligt, att så ofta som möjligt klättra upp på Nebo och därifrån speja bort mot min andes Jerusalem...

Din andes — frågade hon oviss.

Ja, min andes.

Tror du på Gud? frågade hon, än ovissare.

Kärt barn har många namn, min vän, sade han.

Är du inte en olycklig människa? frågade hon, full af glädje.

Jag skulle kunna vara det, om jag öfvade mig lite grann, svarade han skrattande. Men nebo-ismen räddar mig. Du förstår väl, att jag i extasens och uppenbarelsens små intensiva ögonblick, då yttervärlden slocknar som ett ljus och det blir mörkt omkring mig, att jag i de ögonblicken med hvarje nerv skådar oändligen aflägsna världar, sköna, så att...

Är det därför du har gråtit hos mig? frågade

hon.

Ja, svarade Torsten Lomark, och nu log han ej.

Skall du... är det detta, som är Nebo?

Ja. .

Är det det enda du vill ha af mig? sade hon osäkert.

Ja, svarade han.

Matja Claussen satt först en stund stilla men sedan reste hon sig.

Blef du ledsen? Sårade jag dig? frågade Torsten Lomark. Jag ville vara artig, på mitt sätt.

Ja, på ditt sätt! svarade Matja Claussen hätskt och gick fram och tillbaka i ateliern.

Nu begriper jag en sak! sade hon. Du har aldrig trott, att vi två skulle bli gifta.

Har du det? frågade han.

Åtminstone ibland.

Jag blir aldrig gift, sade då Torsten Lomark.

Nej. Men jag. Jag nöjer mig icke med Nebo.

Nej, sade han, ty du vandrar alltjämt i öknen och vet inte, att Nebo är slutmålet för alla. Resignera, min vän! Bli anhängare af min lugnande neboism.

Aldrig!

Å nej, det är sant, du är ju kvinna, sade han hånande.

Skall inte du slänga neboismen en dag?

Knappt. Jag har lagt märke till, att allt som händer mig, formar sig på ett sätt, som ideligen till slut blir detsamma och ger samma resultat.

Oförmedladt frågade Matja Claussen:

Skola vi då skiljas?

Vill du? frågade han.

Vill du?! svarade hon.

Jag har haft en mild och vacker tid med dig, sade han. Du har i alla händelser lärt mig en sak.

Hvad då?

Att Nebo verkligen är slutmålet för mig.

Sörjer du öfver det? frågade hon.

Nej, jag ser det vackra vackrare, och det fula blir komiskt.

Vid dessa ord föll Matja Claussen på knä, pressade sitt hufvud emot honom och utropade snyftande:

Då du talar så, skakar hela min kropp. Hvarför kan du inte älska mig och stanna hos mig?

Kan inte!

Men hvarför?

Kan inte, mitt barn! Jag vet bara, att jag kan inte. Och försök inte att lura den gode Guden, han förstår inte skämt.

Men säg, att du har älskat mig — bad hon.

Ja, visst har jag älskat dig.

Och att du icke skall glömma mig, då du är med andra kvinnor.

Jag skall försöka, min vän, sade han, men sådant begära alla kvinnor, och visserligen kan man lofva, men det är svårt att veta, i hvilken ordning man skall minnas dem.

Gå. gå, gå! mumlade Matja Claussen och steg upp. Jag trodde på .lyckan med dig.

Man måste alltid bereda sig på detta pinsamma ögonblick, min vän, när man öfver hufvud bedrifver erotik.

Bedrifver erotik!!?

Ja, eller...

Å... jag ville se dig den dag, då isen smalt kring ditt hjärta.

Ja, Matja, om den dagen kommer och vi lefva båda, ty kanske händer det mig först i nästa tillvaro, så skall jag skrifva ett par ord till dig.

Matja Claussen grep ur ett glas en bukett af de sista violerna för året, slet buketten i två delar, behöll den ena och gaf den andra till Torsten Lomark. Han tog den och ville kyssa henne.

Dessa blommor är stål emellan dig och mig,

sade hon. Farväl, min vän, du efterlämnar inget ljuft minne.

Mitt öde, Matja! svarade han ironiskt. Men du har efterlämnat som minne den slutgiltiga formeln för min lifsåskådning.

Och sen de växlat dessa ord, drog Torsten Lomark tigande på sig öfverrocken.

Ja, sade han, ja... farväl då, Matja, afskedet kommer lite oförmodadt.

Våra hjärtan ha tydligen mognat! svarade hon i mörkret. Mer behöfs inte.

Nej, du har rätt. Ses vi inte mer då?

Hvad vet jag?

Ja, farväl då, Matja.

Farväl, min herre ...

Dessa ord återförde småleendet på Torsten Lomarks läppar, och när han på sitt oföränderliga sätt, harklande hvar tionde minut och iklädd en brungul öfverrock, vandrade nerför boulevarden och funderade på, hur han skulle arrangera denna upplefvelse för att af den få ut en af sina små spetsiga historier att berätta vid groggen bland sina jämlikar; då drogs hans mun till ett tyst skratt.

Ty för Torsten Lomark var hela lifvet bara en stor spegel, som återgaf bilden af hans intelligens, och det gamla Lomarkska blodet gladde sig i honom åt denna nya skimrande leksak — men ännu hade detta blod långt till det Nebo, som dess gryende aning så profetiskt fått sig genom den barmhärtiga kärleken uppenbaradt — men det skulle bli ett annat Nebo och ett annat Kanaans land.CALIBANI.

Frans Geting vaknade och steg ur sin säng, drog upp gardinen och såg ut i den stilla och röda marsmorgonen.

Åbordssågen låg insnöad och stilla nedanför backen, men borta på andra sidan älfvens is, där steg röken ur de andra sågverkens skorstenar.

Då log Frans Geting.

Sen stoppade han ansiktet i tvättfatet, sköljde hela hufvut med vatten, klädde sig och gick ut ur sitt snuskiga lilla kyffe.

På gården stod fadern, gamla trädgårdsmästarn, och stirrade öfver älfven bort mot verken, där röken steg ur de smala skorstenarna.

Fy satan, hvad du var full i natt! sade han och såg på sonen.

Man har väl tid till det nu! svarade sonen.

Nu ja, sen ni har fått i gång strejken. Tycker du, det ser grant ut med sågen, som står, då alla andra går? Djäfla drummel! sade gubben.

Håll käften, satans förbannade gubbhelvete! svarade Frans Geting, flammande röd i ansiktet.

Gubben fick nu också lite färg på kinderna, och han sade med skälfvande röst och knöt näfven mot sonen:

Fan i mig, om inte du slutar på Långholmen, förr eller senare.

Och ,sonen svarade med vidgade, bakrusigt blodsprängda ögon:

Då skall det, djäflar i min själ, vara för att jag satt knifven i er!

Efter dessa ord gick han in i familjens kök, och fadern följde efter. Modern var död.

Hvar är kaffet? skrek sonen.

Hvafan, tror du, jag är piga åt dig? röt gubben. Koka ditt kaffe själf, om du duger till så pass. Tjyfva det kunde du, men ...

Frans Geting hade tagit ett språng fram till faderns plats, och nu stodo far och son axel mot axel, båda med vilda, skälfvande ansikten, röd-sprängda ögon och likbleka läppar.

Tig... hväste sonen. Annars...

Annars ... ?

Satan, att ni ska vara min far...

Ja, satan, att du ska vara min son...

Håll... tig... säjer jag... eller jag slår till.. Slå!

Ja, vore det inte för straffet, så...

Då slog honom fadern ett våldsamt slag för bröstet, så att han tumlade mot väggen, förlamad, och kom ner på en stol.

Tjyf! röt gubben, vansinnig af frätande gammal sorg och skam och smärta, som nu brutit

upp genom anklagelserna från disponenten, att sonen var orsak till denna första strejk i ådalen.

Tjyf! Nidingsdåd kan du göra, och lägga mor din i grafven af sorg och skam, och hota far din med knifven, men göra ett ordentligt arbete —

Och med ett språng, så mycket hemskare som gubben var gråhårig, störtade han sig öfver sonen och slog honom blindt.

Sonen höll händerna öfver hufvut och sökte ej försvara sig, väl vetande, att fadern, engång retad var vild ända till lifsfara och stark som tre andra.

Hjälp!... skrek han. Hjälp!... Hjälp!... Ni slår ihjäl mig! Ni mördar mig!

Då lugnade sig fadern, strök sig med darrande hand öfver ögonen, tog en skopa vatten ur vatten-sån och drack och satte sig sedan.

Du tar döden på mig, pojke! sade han med andfådd röst.

Jag tycker, ni tar döden på mig! svarade Frans Geting och smög som en piskad hund till spisen och hällde upp kaffe åt sig.

Rummet vaggade framför honom, röda blodskyar ströko genom hans medvetande, och som han var en alltför lågt stående individ för att äga tanke- och kombinationsförmåga, så var det i stället synbilder, fantasi-grupperingar, som hans inre stötte upp, liksom idisslare stöta upp sina bollar.

Han gnisslade med tänderna; musklerna spändes och slappades som på ett sofvande djur, hvilket lefver i drömmens äfventyr, hjärtat bultade oroligt,

än febrilt flygande, än långsamt pumpande, och öfver hans kropp kommo och gingo heta kårar.

Så tog sig detta momentana hat till fadern uttryck endast i rent kroppsliga reflexrörelser, framkallade af så suddiga och snabba synbilder i hans inre, att han ej mäktade uppfånga dem och bibehålla dem.

Men det var, som om de, sedan de sprutat upp, skulle fallit ner tillsammans och hopats och tvingat fram en outhärdlig pressning inom honom.

Det började mörkna omkring honom, och långt borta i detta mörker stod fadern, liten och blek, och sonen kände sig, som om allt inom honom ville, ville störta fram och döda denna människa, men han var bunden och kunde inte.

Han skrek med hes röst, när han stod i dörren, redo att gå, och orden kommo rosslande:

Ni — ska — djäflar i mig — få — betaldt — för denna — morgon! — Var — lugn — för det! Och när han gick nerför backen, betedde han sig som en dåre, slog med knutna näfvar i luften, hoppade jämfota och vred sin kropp, som om den värkt af de olidligaste smärtor.

II.

Albert Selahn, bondpojken bland arbetarna, kom vid samma tid på morgonen ut ur den stuga han bodde i, uppåt backarna invid skogsbrynet, och han bar ett dragspel under armen.

När han gick nerför vägen, som för öfrigt

var tillfrusen sen natten och nu glänste våraktigt i morgonsolen, så hvisslade någon åt honom från en annan dammgrå stuga, och det var Häggdahl, som stod barhufvad på sin bro.

Selahn väntade saktmodigt och tittade ut öfver hafvet, som syntes bortom skogen; det gick en lång vak i horisonten, och nu i morgonbelysningen glittrade den metalliskt, medan rymden stod rökig och prickig af ljusgnistor.

Hvar har du fått dragspelet från? hälsade Häggdahl, som var grå i ansiktet, men Selahn var röd och brun.

Det är Frans'! svarade Selahn. Jag hittade det i natt vid såghuset, när jag gick förbi. Och den här fingervanten. Han hade legat med någon af flickorna i drifvan, det var märke i snön efter ändan hennes.

Det är Bodéns Almas vante. Han har tjangs med flickorna, den där!

När de båda karlarna gingo förbi herrgården, sade Selahn.

Han är en satans bra pojke, Frans. Om en månad står dispen på hufvut, ska du se! Och det kan han tacka Frans för.

Frans! svarade Häggdahl häftigt. I helvete ror dom med tråg. Tror du inte, jag känner Frans. Går det bra, då är det han, som har gjort det, och går det illa, då är det vårt fel.

Går illa, ha-ha! skrattade Selahn. Jag ger mig fan på, att nu har dispen förlorat flera millioner, och mer åg han inte om! Djäflar, hvad han skall vara god på Frans!

A ja, jag tycker Frans svansar bra nog för dispen...

Svansar Frans för dispen?... Hvad i helvete, mår du inte riktigt illa, karl?...

Det var väl fan, om han inte svansar! Tror du inte, man ser, hvad Frans går för. Akta dig, han har kravatt, hva, och hatt, och krage om hvardagarna, och kängor! Och inte bryr han sig om Folkets hus, om det inte är dans och kolifej. Och han är lagom oppkäftig, nu för tiden. Ta mig fan, att jag litar på Frans. Nej, ser du, han är ingen riktig arbetare, skall jag säga dig, det har jag blifvit på det klara med. Han ger fan i oss. Om han bara finge pengar...

Häggdahl afslöt satsen med en hvissling.

Man känner sina svin på gången, skall jag säga dig!

Ä hvafan, du är afundsjuk! Nu ska du inte vara murken, du har ondt i håret, gosse, Frans är djäflar i mig mycket djäfligare röd än både du och jag, och den där därinne, akta dig, gosse, den sätter han en bomb under endera dan.

Det skulle han göra, den djäfveln, då skulle han vara nånting, men prata skit och önska godt nytt år, det kan hvem fan som helst. Hvafan, går inte finngubben och finnpojkarna i brädgården? Sätt knifven i dom! Skjut de förbannade strejk-brytarna! Hvafan, du, som är bonde, känns det inte i magen på dig, din djäfla bondkanin, då du vet, att gam-Lomarken lurade hvarenda bonde, så länge han kunde andas, köpte skog med bibeln i ena hand och brännvinsglaset i andra, tjyfköpte

och bedrog och stal af folket och af oss, folkets barn...

Djäflar och talg, om han bara lefde, då skulle du se! Men ser du, Frans han vet, han!

Och Selahn, som verkligen inte visste så mycket, vände ryggen med en vanlig ohöfvisk rörelse mot herrgården och lät sitt väder.

Det skrämmer du, fan i mig, inga kapitalister med! sade Häggdahl.

Ä ja, sade Selahn, här ska nog fan bli annat af, ska du få se!

Och därmed voro de vid Solanders butik.

Alma var i butiken, hon stod vid disken, och Solander låg öfver den och tittade henne i ögonen; hon tillhörde den nya ras i ådalen, som var jämnårig med sågverken, hon var smärt, ganska blek och mörklagd, med ett fräckt hufvud till linjer som till uttryck och uppburet af en smal hals, lockande hvit under det bruna håret, och det hela var bräckligt men segt, medvetet, hänsynslöst, utmanande och lastbart.

Det måste slå en iakttagare, hur människorna, som vuxit upp i stugorna kring sågverken, på relativt kort tid fått samma degenererade och lastbara typ som är vanlig i utlandets gamla, stora industridistrikt.

När nu Selahn fick syn på Alma, räckte han fram fingervanten.

Är det din? frågade han.

Ge hit! svarade hon. Hvar har du hittat den?

Du glömd'n i natt, då du låg i snön med Frans! svarade Selahn.296

Det angår dig inte, sade Alma och ryckte till sig vanten, men Selahn böjde sig hastigt, slängde upp hennes kjolar och grep henne in på kroppen.

Hon svarade med en sjungande örfil.

Hvafan, är det inte öfverenskommet, att vi ska dela som bröder? skrek Selahn, och svedan gjorde honom så rasande, att han grep flickan i axlarna och kastade henne handlöst bort i ett hörn, där hon tumlade öfver några tomma karamellburkar.

Ä, håll 'dig lugn, din djäfvel, i boden! ropade Solander, och Alma sprang fram och spottade Selahn i ansiktet under en åskby af svordomar och skällsord, som jag verkligen inte vill återge, då de nå öfver gränsen af det tänkbara.

Men Häggdahl stod och tittade ut genom boddörrens fönsterglas, och då såg han Filip Lomark komma i sällskap med sin bror Erik.

Se där går blodsugarna! sade han högt. Titta, så solen skiner på ytterrockarna deras, det blänker tamfan som siden — och är arbetarens svett! Djäfla blodsugare! mumlade han och knöt näfven ut mot bröderna.

A ja, sade Selahn, han går så lagom trygg, där han går, man vet aldrig, hur det kan sluta!

Du, ynkrygg, som ger dig på fruntimmer, vågar du sätta knifven i en karl, du! Hva! hånade Alma. För resten är dispen en fin karl, han har silkes-kalsonger och silkesstrumpor, och om jag ville, kunde jag få ligga med honom.

Säg åt'en det nu då! sade Häggdahl. För han syns komma hit.

Då blef det stilla i boden. Alla samlade ihopCALIBAN

sig, ansiktena slötos som visir, blickarna släcktes, pannorna sänktes, djuren kedjades, och när Filip Lomark steg in genom den pinglande dörren, såg han bara några stillsamma dystra individer, som tycktes honom vara människor och sysslolösa arbetare; och att det var djur, hvilkas inre skälfde och rosslade och tjöt, därom hade han alls ingen aning.

God morgon, Solander, sade han kallt, man har klagat för mig öfver att Solander lär drifva lönnkrögeri och att här förs ett olidligt lif om kvällarna och långt in på nätterna. Hur förhåller det sig med den saken?

Solander, med krökt rygg och nerdragen slaf-nacke och osäker blick, svarade:

Nej, det vill jag försäkra herr disponenten, att det inte finns någon sanning i sådana ord...

I hvad fall som helst, sade Filip Lomark, se till att inga förnyade rykten komma ut, då blir jag tvungen att låta stänga butiken. Har Solander förstått?

Ja, svarade denne.

God morgon! sade Filip Lomark men stannade i dörrn och tillfogade:

Nå, Häggdahl, är du inte nöjd på latdagarna

nu?

Ä jo ... drog denne.

Men du har råd att röka cigarretter, fast du ingenting tjänar. Är det fackföreningen, som betalar cigarretterna? Än du då, Selahn? Jag tycker, du ser ut, som du vore uthvilad nu! Skäms ni inte att gå och göra ingenting?298

Inget svar.

Ja ja, skyll er själfva! sade Filip Lomark. God morgon! Jag vill bara säga er, att platserna kommer inte att stå för er räkning!

Och med dessa ord gick han.

Häggdahl spottade på fönsterrutan efter honom.

Djäfla... satans... fähund... blodsugare... tyrann... hväste han med tårar i rösten.

Men Selahn hängde ynkligt öfver disken, och Alma sade:

Nyss var ni stor i mun, men "knappt får ni se bakhasorna af honom, så törs ni inte se opp engång, era stackare.

Å ja! sade Selahn. Vänta bara! Vänta bara!

III.

I samma ögonblick stöttes dörren upp, och Frans Geting steg in.

Han fick genast syn på sitt dragspel och gick fram till det.

Hvem har tagit mitt dragspel? frågade han hotfullt.

Stämningen i boden hade förvandlats med hans inträde, alla tycktes dölja en del af sig själfva, och man visade upp gifna ansikten för Frans.

Tagit! sade Häggdahl lågt. Hvad menar du? Tror du, man stjäl, hva?

Frans Geting vände sig snabbt.

Hva! röt han. Stjäl? Hvem fan har sagt, attCALIBAN

någon har stulit? Får man inte tala nu längre,

kanske?

Ja, det kan man fråga! sade Häggdahl. Har jag sagt nånting, som du behöfver ta åt dig, kanske?

Håll du mun och bråka lagom, du gör aldrig annat! sade Frans Geting.

Ja, du som har gått i storskolan med dispen har förståss bättre vett än vi simpla arbetare.

Frans Geting stirrade på Häggdahl, så gick han fram och lade handen på hans axel.

Nu ska du inte bråka, Erke! sade han. Hva, är vi inte kamrater? Hva?

Å ja, det låter nog fan, men gör nånting!

Hvafan, gör nånting själf! svarade Frans Geting. Hvarför skall jag alltid göra allting? Ni skäller på att jag har gått i skolan, men ni vill, att jag skall göra allting åt er, och går det inte ihop, så är det så förbannadt bekvämt att skylla allting på mig. Jag har fan ta mig aldrig anhållit att få bli eran anförare, det är ni, som är påstridiga om den saken. —

Det är du, som har pratat först.

Ja, hvad fan, skulle jag inte få prata! Hvad är det för djäfla dumheter?

Lägg dispen på ögonen, tutta på hela rasket, hvad fan duger det till att prata —

Stick själf, din djäfvel! Fan, jag är ingen slaktargesäll åt dig!

Nej, du ville nog helst vara en sån där fin djäfvel själf och lefva på vår svett — det begriper vi nog satan —300

Frans Geting såg på honom, sen på Solander, sen på Selahn.

Hvafan går det åt karln? frågade han. Har jag nånsin gjort nånting mot vår sak? Kan jag rå för att jag har gått i skolan en gång? Tror ni, jag har nånting med dispen att göra? Ha-ha! Jag mötte den djäfveln har utanför, men han iddes inte svara, när jag hälsade på'n. Var lugn du, Häggdahl, det ska han, djäflar i min själ, inte ha gjort för ingenting.

Selahn sade nu:

Här finner du trohet, Frans, det vet du!

Frans Geting gick fram till Alma och tog i henne, och hon betraktade honom med hängifna, fuktiga ögon.

Han grep dragspelet, satte sig på en sillfjär-ding och började spela en låg och sorgmodig melodi med ansiktet nerböjdt mot bälgen; och musiken stillade de uppdrifna känslorna, en tung, sömnig dysterhet uppfyllde boden, där solstrålarna spände ljusa band öfver disken, och det hördes, hur snön droppade utanför i marsdagens tövind.

Emellertid kommo flera män in, alla lika mörka och ovissa; alla tycktes de hata Frans på grunder, som de antingen ej kunde klargöra för sig eller ej ville, för skams skull, yppa.

Men bakom låg, om nu sanningen skall fram, att Frans Geting tanklöst pladdrat om det ruttna kapitalistsamhällets förfall, om nya lyckligare tider, då man kunde tjäna stora pengar, och han hade berättat, att han hört om, hur stora arbetareföreningar bildats långt utomlands, att de sköto nerCALIBAN

sina chefer, brände deras hus, togo deras pengar, och därute var sedan länge det vildaste krig, och arbetarna vunno seger på seger.

Vid dessa ord hade hans kamrater känt blodet brinna i kroppen.

Tiden mognade, herrarnas vilda lif låg öppet för deras blickar, industrien gaf dem pengar, pengarna gåfvo dem njutningar, deras kvinnor förvandlades och upptände deras begär, och en sugande, osäker, trefvande ångest och törst pinade dem dag och natt.

Hvad skulle de inte få?

Men hvad gaf han dem nu, denne Frans Geting, som i åratal matat dem med ord, förespeglat dem makt och njutningar? Dyster, modlös, ynklig satt han där vid sitt dragspel och dög ingenting till, vågade knappt engång se

dem i ögonen.

Och ändå! Ändå var han deras stolthet. Han hade varit lierad med herrarna, hade engång börjat samma väg som de, men var en fallen ängel, och hvar gång de med munnen hånade honom för hans skolgång, hyllade de honom med hjärtat. Kanske, kanske visste han ändå något, som han plötsligt skulle yppa, och leda dem fram till den gryning, de i den tunga natten feberaktigt längtade efter.

Men kunde han ej, då skulle de bara minnas, att han också var en tjuf; och i grund och botten var deras heder det starkaste i dem, och de skulle då vara redo att ta hämnd för det misslyckade och klubba ihjäl honom med hans stöld.

Där stod ovisshet, undran, ångest, längtan, halft förtroende och djupast hat till denne ryggrads-302

löse yngling, som hette Frans Geting och som af ödet fått en så svår uppgift att fylla i ådalen.

Han satt stum öfver sitt dragspel och spelade tunga, sorgliga melodier, men slutligen reste han sig, gäspade och tillkännagaf, att han skulle gå hem och sofva.

Männen sågo med djuriskt slöa och undrande blickar efter den smärte ynglingen, och hans röda halsduk fladdrade om halsen.

En röst sade doft:

Om den djäfveln lurar oss, då skall han veta en gång, hvad han har gjort! —

IV.

I skymningen vajade den tövåta luften oroligt fram och åter under himlen som en färglös vätska inne i en genomskinlig skål. Och ehuru denna luft var kylig, så brände den dock som eld, och dess oro uppfyllde alla bröst till den grad, att arbetarna på såghacken med olyckliga ögon sökte omkring sig utan att veta, hvad de skulle kunna göra för att fördrifva sin ångest.

Det susade högt uppe i de blåa björktopparnas ris, susade och prasslade och knastrade som i en vinterbäck; och kråkor sutto där och gungade, och de tycktes se långt bort öfver berg och .skogar.

Ibland om sommardagarna bruka gäddor stå alldeles stilla i abborrgräset och glo framför sig, till synes utan att tänka ett dugg, de röra bara heltCALIBAN

mekaniskt på fenorna, och timmarna förgå, och solen skrider.

Så stodo nu arbetarna också som en flock gäddor i den oroligt vajande tövinden, som var så bländande röd mot skymningen, och mekaniskt växlade de ord, men på deras stirrande ögon syntes, att de tänkte ingenting.

Då just, i själfva skymningsinbrottet, kom Frans Geting, gäspande, med händerna i byxfickorna, och han gungade på stegen. Han hade sofvit, och sömnen hade sopat bort de allra mest tyngande tankarna, fällt dagg öfver hans själ, förfriskat fantasien, stärkt viljan och självtilliten — och framför allt: Frans Geting hade vaknat till den röda äfventyrliga skymningsrodnan, då hela ådalen var prålande och osann som en teaterscen. Mellan röda och drömblå berg bredde sig isen i alla färger som skimrande glas, och himlen lyste af en glädtig eld, och midt på himlen rundade sig den ljusa aftonstjärnan; mörkret förnams blott som en dallring i rymden, alla konturer upplöstes, och ingenting hade en fast konsistens. Något festligt uppfyllde denna stund före mörkrets inbrott, dagen spände sig till en sista afskedsfanfar, allt glimmade, innan det skulle slockna, och människosjälen vägde mellan fröjd och vemod och glömde allt för sin djupaste längtan att liksom dagen få brista, förgås och försvinna i mörker.

Denna oro och denna längtan uppfyllde också Frans Geting och arbetarna på såghacken, och då de ej mäktade klargöra, hvad det var, som så304

häftigt upprörde dem, ledo de än mer och ville bli fria sin oro.

Filip och Erik Lomark kommo hemridande från sin middagsridt, och Frans Geting sade med sin höga, ljusa röst, sedan de försvunnit i skumrasket:

Pojkar, vill ni som jag, så ger vi de där djäf-larna lite att tänka på i natt! Nu kan det bli på tiden att göra nånting. Jag tycker, dom ser för oppkäftiga ut!

Det är bra, Frans, du är en riktig kamrat, mumlades, och de mörka skuggorna slöto sig omkring honom.

Om en timme går strejkbrytardjäflarna från brädgården, fortsatte Frans Geting. Jag föreslår, att vi går ner på isen och möter dem och ger dem ett tjyfnyp!

Ett gillande mummel hördes.

Albert Selahn, bondpojken, hade supit brännvin hela dagen, och han var vild.

Frans Geting tog honom afsides.

Du, Albert! sade han. Du är en bra kamrat.

Här, djäflar i min lif och anda, vet du, att gamla Sverige lefver, gosse! svarade Selahn och dansade framför Frans Geting.

Det är en sak, du ska tänka på, Albert, sade Frans Geting, du ska hämnas på herrarna för allt hvad dom har lurat er bönder!

Här vet du, karl! vrålade Selahn.

Lägg gubben på käften, du! hviskade Frans Geting. Passa på och lägg till'en bakifrån, då ingen ser'et, så kan ingen säga något!

Selahn kramade Frans Getings hand och grät.

Du är, djäflar i mig, deri enda vän, jag har, Frans, snyftade han, och jag har alltid försvarat dig, då dorn andra djäflarna har skällt på dig, och jag vet, att du har tro på mig, men nu — djäflar och kaffe, om jag inte ska slå gubbsatan, så tarmarna står som en rök ur halsen på'n, det vet du, gosse, Albert Selahn står vid sitt ord, lita på mig, du, Frans —

Och samtidigt sade Häggdahl lågt inne i flocken, som girigt lyssnade:

Vi följs åt, blir det nånting, så är det Frans, som ryker åt helvete, och hvafan ha vi för plikt att räkna med en tjyf!

Det mumlades i mörkret, allt var nu svarta skuggor, himlen var mörk, stjärnorna blinkade sorgset, vinden var så kall och pep bedröfligt, hela ådalen skalf och rös.

V.

Utanför kolgården lågo några gamla pråmar i vinterkvarter, och utanför pråmarna på isen gick den väg, som strejkbrytarna hvar dag använde för att komma till den stuga borta på stranden, där de bodde.

Nu stod Frans Geting på lur med sina kamrater bakom den yttersta pråmen, men en spejare var utsänd för att varsko, när strejkbrytarna nalkades.

Arbetarna fördrefvo tiden, så godt de kunde. De hade brännvin med sig, och flaskan gick från

mun till mun. Hela dagen hade de småsupit, och ingen af dem var fullt nykter.

Nu strök ruset bort verkligheten för dem, alla skuggor och allt mörker sopades samman till en enda oerhörd svart fond, och mot denna fond spelade allt hvad stunden hade af lysande och glittrande. Sålunda syntes längs stränderna kolmilornas flammor och rödaktiga rök som en fantastisk allé ledande upp till stjärnorna, hvilka i sin ordning fått en fördubblad glans och hängde stora och dallrande öfver den mörka ådalen.

Abords kolmilor kastade sitt sken uppåt sågen och arbetarbarackerna, och herrgårdens fönster skymtade med sitt hvita ljus bland parkens tomma trän.

Luften kring arbetarna var inte mörk, inte ljus, ibland flammade ett sken, ibland slocknade det, och ansiktena döko plötsligt fram fullt belysta för att lika snabbt försvinna.

Ett par arbetare dansade i skarsnön, och de andra stodo lutade mot pråmen med glimmande cigarretter i munnen.

Dansa lagom, sade någon, spar kraften till finndjäflarna!

A ja, sade då Häggdahl, dom är inte fler än

fyra.

Vi borde, djäflar anamma, sumpa dom i en vak för att bli å med dom!

Hallå, vet ni hvad, pojkar, sade då Frans Geting. Plocka istappar, så kastar vi på dom, när dom kommer, det ska nog fan pigga opp dom!

Det var ett ord! mumlade arbetarna och bör-

jade ifrigt samla små isstycken och tillfrusna skar-kanter.

Men Selahn dansade vildsint ute i snön, och vårvinterstjärnorna blinkade som gamla bedröfvade ögon.

Hvafan kommer inte finnkolingarna nångång? knotade man. Här blir, fan ta mej, kallt.

Då kom spejaren springande.

Dom är härborta, det är alla fyra! hviskade han andfådd.

Selahn återhämtades från sin dans, cigarretterna kastades bort, piporna knackades ur, och man höll sig stilla bakom pråmen; nu klappade alla hjärtan, och man var torr i halsen af brännvin och spänning, och det bullrade hörbart i magarna, medan somligas oro tog sig uttryck i gäspningar.

Nu! hviskade Frans Geting, som stod längst fram. Vänta, tills jag har kastat först!

Fyra karlar kommo långsamt gående ute på vägen, de samtalade lågmält.

När de voro midt för arbetarna, kastade Frans Geting ett isstycke. Det föll med ett prassel ner i snön.

Han kastade engång till, det föll på vägen.

En af finnarna stannade.

No, hva var det? sade han högt.

I detsamma kom en skur af isstycken, och en röst hördes skrika till:

Hva fan... kasta int...

I samma ögonblick gingo arbetarna fram, och de kastade ideligt

Vi är öfverfallin... ropade en af finnarna och började springa.

Men Häggdahl skyndade fram och slog honom ett slag öfver ansiktet.

Djäflar... tjöt den slagne.

Och innan man visste ordet af, hördes Häggdahl ropa:

Sticks du, din satan!

Och han gaf finnen en spark i skrefvet, och finnen rullade omkull och skrek ur vrålande lungor, så att nödropen vidgade sig och flögo ut öfver isen och stränderna och lyfte sig mot himlen.

Se opp, pojkar, dom ha dragit knif, jag är stucken! skrek Häggdahl och baddade snö på sin hals, som blödde ymnigt af knifhugget.

Men nu hade det blifvit tyst, det hördes bara, hur snön frasade om fötterna och de tomma ljuden, då slagen föllo.

Selahn hade med sin urdruckna brännvinsliter smugit fram bakom gubben, och han måttade, blundade och dref till. Då han öppnade ögonen, såg han gubben sträcka armarna framför sig, knäa som utför en afgrund och med ett stönande sjunka ner i snön.

Selahn stod där med flaskhalsen kvar i näfven, litern hade krossats under slaget.

Alla hade glömt hvarann, glömt sig själfva, glömt Åbord, glömt lif och död, de sväfvade i evighetens natt; och finnarna lågo sönderslagna och medvetslösa i snön, då Frans Getings gälla och varnande röst hördes.

Det kommer folk, pojkar! Spring! För helvete spring!

Och själf sprang han bort mot pråmarna, kamraterna kommo efter, och ute i snön på isen, i drifvorna vid vägen, lågo de fyra strejkbrytarna orörliga, och bloden sipprade ner i snön kring deras hufvuden — medan vinden susade öfver isen, långsamt.

VI.

Först steg Frans Geting in i sitt usla kyffe och tände taklampan, som var utan kupa, och lampan slängde af och an som i kajutan på en ångbåt.

Sen kommo de andra efter hand.

De satte sig andfådda kring väggarna, på de par stolar, som funnos därinne, på sängen, dragkistan, bordet och i den öppna spisen, de hängde med hufvuna nerböjda, de drogo näfven om näsan och snarkade till, somliga torkade blod ur ansiktet, och Häggdahl hade ett långt sår på vänstra sidan af halsen från hårfästet och ner mot halsgropen, och såret afsöndrade alltjämt en myckenhet blod.

Nog fan blir du fast! sade Frans Geting dystert.

Å ja, svarade Häggdahl, ska en bli fast, så nog fan ska alla gå samma väg.

Selahn satt i sängen och hade begraft ansiktet i händerna.

Hvem fan skötte om gubben? frågade någon.

Jag, mumlade Selahn. Jag slog ihäl gubbstackarn, tror jag.

Slog du ihjäPn, hur fan vet du det? frågade rösten.

Han sträckte armarna från sig som en hund, när han ska till och dö, och stöna, och sen rörde han sig inte mer, svarade Selahn. Och jämrande tillfogade han:

Hvad har jag gjort? Hvad har jag gjort? Har jag mördat en oskyldig människa, som aldrig har gjort mig nånting för när! Gud Fader, hvad har jag gjort?

De andra blefvo beklämda af hans jämmer, ansiktena böjdes än djupare ner, och nackarna voro tunga som bly.

Ja, 'hvad hade de gjort?

Med ens hade de af det tomma begreppet »samhället» skapat en fruktansvärd realitet; plötsligt och öfverraskande hade ett svart, hemskt berg planterats tätt vid Frans Getings stuga, och detta berg hotade nu att falla öfver dem.

För en timme sen hade allt varit öppet för dem, alla människor hade varit lätta att öfvervinna; nu var allt stängdt omkring dem, och de kände sig bakbundna, och hvem som helst hade makt öfver dem.

Selahn for upp ur sängen och gick på dörren, men någon grep honom och slängde honom tillbaka till sängen. Det var, som om den nyss begångna handlingen skedat och skilt. Arbetare och bonde, det brast i limningen, när lidelserna pustade med sin heta andedräkt! Arbetarna kände, att Se-

lahn inte längre var med dem, och nu ville de inte släppa honom, ty de fruktade honom. Selahn återigen såg med fasa, att han var bland främmande människor af helt annat slag än han själf, och han ville bara springa hem och linda sig i fällarna och knipa hop ögonen och somna från alltsammans.

Nej, du, din djäfvel, mumlade Häggdahl åt honom, här blir ingen flykt af! Du stannar helt sonika och hör på hvad vi beslutar.

Han vände sig till Frans Geting, som satt vid bordet och stödde pannan i handen och rökte en cigarrett.

En karl tog en sup i ett hörn och kom sedan med litern till Frans.

Nej, fy fan! sade denne och gjorde en af-värjande rörelse.

Karln bjöd de andra, men nu ville ingen ha, och då kröp han skamsen undan i sitt hörn igen.

Nu, Frans, sade Häggdahl, nu, djäflar i min själ, vill vi se, hvad du duger till, gosse!

Frans Geting lyfte ansiktet och sade:

Nu kan ni i alla fall ge er fan på, att det blir lif här i ådalen. Kom detta ihåg, pojkar, att om vi också tappar nacken, så är det vi, som har börjat frihetskampen —

Vi skiter i frihetskampen, bara vi slipper undan länsman! sade en röst. Och nu ska du, djäflar anamma, ordna om, att vi gör det, begriper du! Annars vet du, gosse...

Fy fan! sade Frans Geting.

Jo jo! Prata kan du, men...

Var lugn, pojkar, sade då Frans Geting. Kom bara ihåg, att ni tiger. Ingen faen vet nånting. Lofvar ni det?

Ja! mumlade de andra.

Tar ni i hand på det? frågade Frans Geting vidare.

Ja, mumlade de andra, och alla togo hvarndra i hand, det räckte en stund, under hvilken ej ett ord yttrades.

Slutligen hördes Selahn yttra:

Jag vill tala om det, annars får jag ingen ro!

Arbetarna stirrade på honom och hvarann. Men Häggdahl gick fram och hviskade något i Selahns öra, och sen sade han högt:

Tiger du då?

Ja, mumlade Selahn, hvarefter han tog alla i hand, men han kunde inte se Frans Geting i ögonen.

För öfrigt, alla undveko hvarandras ögon, det var en hemsk samling.

Nu går vi! sade Häggdahl. Vi tör få reda oss utan dig, Frans, i alla fall!

En för alla, och alla för en! svarade Frans Geting och gäspade.

Och så troppade karlarna af, smygande och stillsamt.

Frans Geting kastade sig på sängen, ty han kände sig dödstrött.

Men för honom existerade ej det hotande berget, tvärtom, han kände sig inte bara lätt och fri, han kände sig, som om han uppfyllt en oändligen tung plikt, hvilken allt från hans spädasteCALIBAN

313

år pressat honom; något var fullbordadt, han tänkte inte mer, sörjde inte mer; han kände sig för första gången som en hederlig karl, han hade visat, att han dög, han var inte längre en stackare utan han var en hjälte.

Och i denna ljufva ro insomnade han som ett barn.

VII.

När Häggdahl och Selahn kommit för sig själfva uppåt backarna, sade Häggdahl:

Nu tiger du, begriper du, karl, och säger inte ett knyst om det här! Om du säger ett ord, så är du dödens!

Tror du, gubben dog? frågade Selahn.

I helvete! Hvad slog du med?

Litern, då!

Hvar klämde du till?

I nacken, vet jag! Frans sa, att jag skulle damma till där.

Sa Frans? Ja.

När?

På såghacken i middags.

Sprack litern då?

Ja visst fan, jag fick ju bara halsen kvar i nyporna.

I helvete dör en finngubbe för ett slag i nacken, han tappade väl sansen. Men begriper du inte, din dj,äfla bondkanin, att nu är Frans fast. Vi följer med, hvart fan det bär, men ser du, det är314

CALIBAN

Frans, som har hittat på alltsammans, och det kommer nog fan fram, må du tro, gosse lilla. Pah, det blir ingen fara för oss.

Jag har sånt samvete! mumlade Selahn.

Ä, dra åt helvete med ditt samvete! röt Häggdahl. Håll käften bara och låt Frans åka för fan i våld, han har varit så förbannade hög och opp-käftig, nu behöfs han inte mer, nu ryker han. Det ha vi kommit öfverens om. Allihop. Och du håller dig till oss, du är ingen »herre» som han.

Ja, det är väl bäst att hålla käften! mumlade Selahn.

Du kan vara lugn för det, gosse! sade Häggdahl hårdt.

Och Selahn vandrade bort och försvann i mörkret.

VIII.

När solen gick upp nästa morgon, då stod länsmannen vid Frans Getings säng och ruskade i den sofvande.

Opp, karl! röt han, och Frans Geting öppnade ett par frånvarande ögon.

Hvad är det? frågade han.

Det är länsman! svarades.

Frans Geting satte sig upp och stirrade på länsmannen.

Hvad vill kommissarien mig? frågade han.

Jag vill sätta dig på Hvita dufvan, gosse lilla! svarade länsmannen skrattande.

Hvarför det då?

Därför att du har slagit och misshandlat fyra finnar på brädgården. Opp och hoppa i byxorna bara, här väntas inte med kronans skjuts, din förbannade lymmel!

Hvad har jag med finnarna att göra? sade Frans Geting.

Det får du minst sju år för! sade länsmannen gladt och slog Frans Geting på axeln.

Då blef Frans Geting grågul i ansiktet och föll tillbaka i sängen.

Det syns nog tusan, hur pass oskyldig du är! sade länsmannen torrt.

Sju år! sade Frans Geting.

Neka bara inte, det ökar bara straffet! sade länsmannen.

Frans Geting satt som medvetslös och stirrade framför sig.

Sju år! upprepade han, frånvarande.

Nå! skrek länsmannen till, och Frans Geting flög upp. Blir du klar i dag?

Detta med sju år kom för oförberedt, Frans Geting hade ej tänkt sig att sitta i fängelse, han hade tänkt sig afrättning och något formlöst med röda schavotter, människomassor, trupper, hornmusik; men fängelse, det var som en skopa damm i munnen, och i förtviflan bröto tårarna fram, medan dammtuggan växte i hans mun.

Han kunde inte hålla sig uppe längre, hans skelett förvandlades till mjuka senor, och som en säck slafsigt kött föll han ner framför länsmannen, storgrät och ropade:

Hvad ska jag göra för att få mindre? Jag ska göra, hvad som helst, hvad som helst.

Säg först, hvilka du hade med dig? sade länsmannen och drog fram sin anteckningsbok; och Frans Geting angaf sina kamrater.

Får jag mindre straff nu? frågade han.

Då hördes en dof röst i dörren, och det var gubben Getings:

Gud i himmelen! Jag nekar inför Vår Herre, att jag har gjort dig. Jag svär, att mor din gjort dig med någon annan. För, ta mig fan, att så mycken uselhet och skam nånsin har funnits i min kropp, att jag kunde ånge mina kamrater.

Gubben grep det han fick tag i, det var en fällskaftknif, och den kastade han midt i ansiktet på sonen, vände sig om och gick. Men Frans Geting hade fått ett sår på kinden, och bloden sprutade, hans tårar runnö, och under snyftningar sjönk han med hufvudet mot bordsskifvan, medan länsmannen svor och förbannade öfver både far och son.

IX.

Den sista akten i detta rätt vilda drama utspelades en den mildaste majafton mot solner-gången i Öbacka

cellfängelse, där rannsakningen med fångarna ägt rum.

En gammal domare satt i ordförandestolen, grånade bondemän sutto kring bordet i häradsrätten, och salen var full af nyfikna borgare från öbacka.CALIBAN

317

Fångarna stodo i en klunga, deras ansikten hade blifvit gråa som gammal segelduk, skägget hade vuxit ut, och i deras ögon brann en underlig, rolös eld.

De tycktes inte se, hvad de hade framför sig, de tycktes stirra på något bortom det verkliga, och när de en och annan gång hvilade sin blick på åhörarna, kunde man inbilla sig, att i denna blick låg en hjälplös, hopplös, förvirrad människas stumma fråga: hvad är allt detta, hvad betyder det? och en bön: hjälp mig att förklara! hjälp mig att förstå vidden af hvad jag gjort! Jag förstår inte. Jag kan inte se min handling.

Främst stod Frans Geting, han hade under rannsakningarna förefallit som en sömngångare. Han hade svarat ja på allting, och hans hälsa var redan angripen, fängelseläkaren förutsade hans snara död.

Och nu stodo de där i denna gråa sal för att höra domen afkunnas. Solnergången rosenfärgade fängelseväggarna och målade allt i salen med sitt förtrollande skimmer, ljust blåa skuggor sväfvade från alla föremål och gaf djup och rymd åt rosenskimret, utanför fönstren stod luften stilla och himlen oändlig, lyftande ner mot jorden en blekröd fullmåne som en ljuflig frukt, hvars berusande doft uppfyllde hela världen och satte alla pulsar i gång.

Frid och en outsäglig, formlös längtan, det var denna majafton, och med likasom ett rosen-färgadt månsken öfver sina ansikten mottogofångarna domen, hvilken för åratal stängde dem från lifvet och människorna.

När domen var afkunnad, var det alldeles stilla i salen, ingen rörde sig, ingen vågade dra en suck, och som en röst långtbortifrån kommo domarens ord:

För ut fångarna!

Med sänkta ansikten, på ljudlösa tofflor gled den långa raden ur det rosenskimrande rummet ut genom dörrens mörka hål, och järnbommarna dånade och rasslade efter dem.

De många borgarna gingo tysta ut i staden, kring hvilken vattnen lågo blanka och speglade himlens röda solnergång och jordens gröna ängar och spirande löf.

Och åter var det frid efter det fasansfulla vrål, som det aldrig tämda människodjuret upphäft till ett tecken, att ännu ett nytt väsen framgått ur dess inre.

Med blod och smuts och tårar hade det födts, som allt lif föds, och det ohyggliga vrålet skrämde människorna till den grad, att de med hat och ångest mottogo detta nya väsen, som dock engång skulle få Ariels luftiga skick och hjälpa att bygga jordens borg ända upp till de eviga stjärnorna.

INNEHÅLL.